

Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Reviderad 2023-05-09

NATURVÅRDSVERKET

Förord

Skuleskogens nationalpark inrättades 1984 i syfte att bevara ett starkt kuperat, kustanknutet skogs-, hållmarks- och sprickdalslandskap i orört skick så att växtlighet och djurliv får utvecklas fritt. Nationalparken ligger i Sveriges enda riktigt höglänta och branta kuststräcka; Höga Kusten. Parken består av storslagen bergs- och skogsterräng och har väl samlade och tydliga landhöjningsfenomen som visar på landskapets utveckling efter sista istiden.

Under 2009 genomfördes en utvidgning av Skuleskogens nationalpark i enlighet med den nationalparksplan som Naturvårdsverket presenterade 2008. Därmed har nationalparken utökats med två områden i nordväst och ett i söder om totalt dryga 200 hektar. Två av de nya områdena, Nylandsruten och Moberget, har ingått i Skuleskogens naturreservat som bildades 1990. Det tredje området består av ett markområde inne i nationalparken. Tillsammans ger dessa områden en väsentligen förbättrad avgränsning av parken och tillför områden med höga naturvärden, framförallt en ovanligt rik förekomst av laven långskägg. Möjligheten att förbättra och underlätta tillgängligheten till nationalparken genom nya entréer och utgångspunkter för vandringsleder in i parken var ett av syftena med den genomförda utvidgningen.

I samband med arbetet med utvidgningen har en ny skötselplan för nationalparken tagits fram och föreskrifterna har setts över och reviderats. Föreliggande skötselplan är resultatet av ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Västernorrlands län genom Johan Uebel och Naturvårdsverket genom Gisela Norberg.

Skötselplanen fastställdes genom beslut av Naturvårdsverkets generaldirektör den 25 juni 2009. Avsnittet B3.3 Stigar, utsiktsplatser m.m. har reviderats och beslutats av avdelningschef Naturavdelningen 23 mars 2023.

Naturvårdsverket i augusti 2009

Eva Thörnelöf

Direktör, Naturresursavdelningen

Innehåll

FÖRORD	3
A. BESKRIVNINGSDDEL	6
A1 Översikt	7
A1.1 Administrativa data	7
A1.2 Översiktskartor	8
A1.3 Karta över Skuleskogens nationalpark	10
A1.4 Markslag och naturtyper	12
A1.5 Naturtyper och arter ingående i Natura 2000	13
A2 Grundförbeslutet	14
A2.1 Inledning	14
A2.2 Sammanfattande motivering	14
A2.3 Syftet med Skuleskogens nationalpark	14
A3 Naturförhållanden	15
A3.1 Klimat	15
A3.2 Geologi	15
A3.3 Naturtyper	17
A3.4 Rödlistade växt- och djurarter	27
A3.5 Djurliv	28
A3.6 Växtliv	30
A4 Kulturförhållanden	31
A4.1 Kolonisation och markägande	31
A4.2 Fornlämningar	32
A4.3 Äldre stigsystem	33
A4.4 Äldre markanvändning	33
A5 Besökare	34
A5.1 Skuleskogen som besöksmål	34
A5.2 Befintliga strukturer för besökare	35
A6 Planering och skydd	39
A6.1 Från utmark till världsarv	39
B. PLANDEL	40
B1 Zonindelning	41
B1.1 Principer	41
B1.2 Zoner i Skuleskogens nationalpark	41
B2 Disposition och skötsel av mark och vatten	45
B2.1 Skötsel av naturtyper	45
B2.2 Skydd av växt- och djurarter	49
B2.3 Brand	50
B2.4 Kalkning	51
B2.5 Skötsel av kulturmiljöer	51

B3	Besök och besökare	55
B3.1	Principer	55
B3.2	Entréer, tillfartsvägar och målpunkter	56
B3.3	Stigar, utsiktsplatser m.m.	60
B3.4	Stugplatser	62
B3.5	Tältning och tältplatser	63
B3.6	Jakt	64
B3.7	Fiske	64
B3.8	Övriga friluftaktiviteter	64
B3.9	Terrängtrafik, flyg och båt	66
B3.10	Turism och annan organiserad verksamhet	66
B3.11	Marknadsföring, skyltning och information	67
B4	Förvaltning	71
B4.1	Förvaltning av nationalparken	71
B4.2	Fastighetsförvaltning	71
B4.3	Nyttjanderätter m.m.	71
B5	Uppföljning och utvärdering	72
B5.1	Tillämpning av EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektivet	72
B5.2	Övrig uppföljning	72
B6	Åtgärdsplan	74
B7	Finansiering	81
B8	Litteratur- och referensförteckning	82
BILAGA 1. FÖRESKRIFTER (NFS 2009:4)		84
BILAGA 2. NATURVÅRDSVERKETS BESLUT		86
BILAGA 3. KARTA ÖVER NATURA 2000-HABITAT		88
BILAGA 4. KARTA ÖVER ANLÄGGNINGAR OCH LEDER		90
BILAGA 5. FÖRTECKNING ÖVER SAMTLIGA FORNLÄMNINGAR (UTDRAG UR FORNMINNESREGISTRET)		92

A. BESKRIVNINGSDDEL

A1 Översikt

A1.1 Administrativa data

Nationalparkens namn	Skuleskogens nationalpark
Objektnummer	00-01-19
Beslutsdatum	1984 05-10 utvidgning 2009-06-17
Län	Västernorrland
Kommuner	Örnsköldsvik och Kramfors
Socknar	Nätra och Vibyggerå
Fastigheter	Örnsköldsvik Näskefjäll 1:2 Kramfors Dal 1:4
Fastighetsägare	Naturvårdsverket
Läge	Mellan havet och Europaväg 4 cirka 27 kilometer söder om Örnsköldsvik och cirka 40 kilometer nordost om Kramfors
Areal	3 062 hektar
Naturgeografisk region	28a, sydligt boreala kuperade områden
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västernorrlands län

A1.2 Översiktskartor

© Lantmäteriet 2009 MS2009/08603

A1.3 Karta över Skuleskogens nationalpark

© Lantmäteriet 2009 MS2009/08603

A1.4 Markslag och naturtyper

Skogsmark

Barrskog 1 518 hektar

Lövskog 82 hektar

Våtmarker

Skogbevuxen myr 9 hektar

Öppna myrar 116 hektar

Ängsmarker 1 hektar

Substratmarker

Hällmark 1 011 hektar

Block- och stenmark 23 hektar

Grus- och sandmark 2 hektar

Sjöar och tjärnar 33 hektar

Hav 282 hektar

Summa 3 062 hektar

Enligt vegetationskartan Naturvårdsverket 2005

A1.5 Naturtyper och arter ingående i Natura 2000

Tabell 1. Naturtyper i nationalparken som ingår i art- och habitatdirektivet. Arealuppgifter från flygbildstolkning/basinventering

Kod	Naturtyp	Areal (ha)	Andel (%)
1230	Vegetationsklädda havsklippor	10	0,33
1640	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön	3	0,1
3160	Dystrofa sjöar och småvatten	30	1
7140	Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn	122	4
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	30	1
9010*	Västlig taiga Undergrupp: Gammal granskog Gammal barrblandskog	1 463	48
9030*	Naturliga primärskogar i landhöjningskust	30	1
9050	Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ	30	1
91D0*	Skogbevuxen myr	30	1

*Prioriterad naturtyp

Tabell 2. Fågelarter i nationalparken som ingår i fågeldirektivet

Kod	Namn	Latinskt namn
A001	Smålom	<i>Gavia stellata</i>
A108	Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>
A166	Grönbena	<i>Tringa glareola</i>
A193	Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>
A217	Sparvuggla	<i>Glaucidium passerinum</i>
A223	Pärlugga	<i>Aegolius funereus</i>
A234	Gråspett	<i>Picus canus</i>
A236	Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>
A241	Tretåig hackspett	<i>Picoides tridactylus</i>

Tabell 3. Djur och växter i nationalparken som ingår i art- och habitatdirektivet

Kod	Namn	Latinskt namn
1361	Lo	<i>Lynx lynx</i>
1951	Sötgräs	<i>Cinna latifolia</i>
1984	Platt spretmossa	<i>Herzogiella turfacea</i>

A2 Grund för beslutet

A2.1 Inledning

Grundtanken med de svenska nationalparkerna är att bevara delar av vårt nationella naturarv. Att inrätta nationalparker är en viktig uppgift för svensk naturvård.

Kriterierna vid bildandet av nya nationalparker anger att områdena i sina grunddrag ska utgöras av naturlandskap eller nära-naturliga landskap; att nationalparkens kärna och areella huvuddel ska utgöras av natur med ursprunglig karaktär; att äldre spår av kulturpåverkan kan förekomma, liksom areellt marginella delar med bibehållen påverkan som till exempel odlingsmarker.

Skuleskogen har till följd av sin skarpa topografi och ur mänsklig synvinkel magra och ogästvänliga terräng kommit att bli utan fast mänsklig bosättning ända in i våra dagar. Under ett par århundraden fungerade området som utmark för extensiv boskapsskötsel och först i samband med den stora skogsindustriella expansionen under senare delen av 1800-talet kom nationalparkens naturtillgångar att på allvar exploateras av människan. Efter det att den åtkomliga skogen avverkats lämnades området återigen för fåfot och skogarna kunde börja återhämta sig. Med sina 3 000 hektar väglöst och geografiskt väl sammanhållna hållmarker och 100-200-åriga skogar, utgör Skuleskogen en unik, skoglig värdekärna i det av människan i övrigt starkt påverkade landskapet. En värdekärna som bara kommer att öka i betydelse med tiden.

A2.2 Sammanfattande motivering

Skuleskogen har höga naturvärden knutna till kvartärgeologi och landhöjning samt växtgeografi. Med sin skarpa topografi och mosaik av djupa, skogrika dalar, kalspolade hållmarker, myrar, tjärnar och stränder erbjuder nationalparken besökaren upplevelser och vyer med få motsvarigheter i landet nedom fjällen. Tillsammans med sevärdheter som Slåttdalsskrevan, klapperfält och mäktiga bronsåldersrösen ger det nationalparken stor potential för det rörliga friluftslivet och naturbaserad turism.

A2.3 Syftet med Skuleskogens nationalpark

Syftet beslutades av regeringen den 10 maj 1984 och formuleras enligt nedan.

”Syftet med Skuleskogens nationalpark är att ett starkt kuperat, kustanknutet skogs-, hållmarks- och sprickdalslandskap skall bevaras i orört skick, där växtlighet och djurliv får utvecklas fritt.”

A3 Naturförhållanden

A3.1 Klimat

Skuleskogens nationalpark är belägen i den naturgeografiska region som benämns sydligt boreala, kuperade områden enligt Nordiska Ministerrådets indelning (NMR 1984). Vegetationsperiodens längd är enligt Sveriges Nationalatlas (1995) 170 dagar. Kustläget innebär ett lokalmaritimt klimat där vegetationsperioden förskjuts något till följd av den värme respektive kyla som lagras i havet under sommar och vinter. Detta innebär alltså en något kyligare vår och försommar men i gengäld en mildare och längre höst än vad fallet är längre inåt landet. Enligt SMHI:s extrapolerade klimatkartor (Sveriges Nationalatlas 1995) som bygger på klimatdata från perioden 1961-90, anges årsmedeltemperaturen till 3-4°C. Vidare uppges våren ankomma Skuleskogen omkring den 5-10 april, sommaren den 5-10 juni samt hösten den 10-15 september. Vintern infaller sedan omkring den 15 november och snötäcket varar i cirka 175 dagar. Årsnederbörden ligger i intervallet 600-700 millimeter varav omkring 35 procent faller som snö. Läget vid Bottenhavskusten innebär att antalet soltimmar är högre än i inlandet och försommartorkan kan vissa år få stor betydelse, i synnerhet där jorddjupet är grunt. Fuktig luft och dimma är dock vanligare vid kusten vilket vissa tider av året kan lindra effekterna av en torrperiod. Till följd av den stora topografiska variationen inom nationalparken föreligger stora lokalklimatiska skillnader.

LUFTFÖRORENINGAR

Data avseende halter av luftföroreningar finns från Docksta cirka 9 kilometer sydväst om nationalparken. Mätningarna ingår i det nationella nätet av nederbördsstationer inom miljöövervakningen (PMK) och löper från 1983 till 2005. Ur mätdata från denna period kan uttydas att pH-värdet i nederbörden sakta men stadigt ökar samtidigt som halterna av försurande svavel (SO₂-S) och kväveföreningar (NO₂-N) minskar. De sistnämnda sjunker dock något långsammare än svavlet. För Skuleskogen liksom för Docksta torde länets pulsåder, E4, vara den utsläppskälla som har störst betydelse. E4 passerar endast fyra kilometer väster om nationalparkens centrala delar och både person- och godstrafik har blivit allt intensivare under de senaste 20 åren. Beträffande försurning, se vidare under rubriken Sjöar och vattendrag i avsnitt A3.3 Naturtyper.

A3.2 Geologi

BERGGRUND

Berggrunden i Skuleskogen utgör en del av det så kallade Nordingråmassivet, ett kustnära stråk av yngre urberg. Magma trängde för cirka 1500-1600 miljoner år sedan upp i det äldre urberget och bildade bland annat den vad vi idag kallar nordingrågranit. Nordingrågraniten är av rapakivityp. Bergarten är bitvis intensivt röd beroende på dess innehåll av kalifältspat. Den är lättvittrad och spricker lätt och klyftar upp sig i regelbundna, ofta fyrkantiga block. Till följd av sitt innehåll av kisel syra ger graniten upphov till ett tämligen näringsfattigt vittringsgrus.

Ytterligare senare, för cirka 1200 miljoner år sedan, trängde ny magma upp i en sprickzon i nordingrågraniten och bildade ett stråk av diabas, vilken återfinns i nationalparkens nordöstra del. Diabasen är en mörk, basisk bergart som också den är lättvittrad. Till skillnad från nordingrågraniten innehåller diabasen kalknatronfältspat samt olivin och apatit vilket gör dess vittringsgrus betydligt mera näringsrikt.

Det system av sprickor och förkastningar som till en del genomkorsar Skuleskogen är karaktäristiska för hela Höga Kusten. Lösa avlagringar som fyllde sprickorna, har sedan spolats loss av havsvågorna och materialet har avlagrats på lägre nivåer i terrängen. Inom nationalparken är den sju meter breda och cirka 200 meter långa Slåttalsskrevan utan tvekan den mest imponerande sprickbildningen. Med sina 40 meter höga, lodräta väggar utgör den sedan de senaste 50 åren ett välbesökt utflyktsmål.

INLANDSISEN OCH LANDHÖJNINGEN

När den senaste inlandsisen hade sin största utbredning för cirka 20 000 år sedan nådde den större delen av de brittiska öarna i sydväst, Berlin i söder samt nästan bort till Moskva i öster. Centrum och tyngdpunkt för denna ismassa kom under lång tid att ligga i havet utanför Höga Kusten. Den upp till tre kilometer tjocka isen tryckte ned jordskorpan drygt 800 meter under nuvarande marknivå. Detta är ett unikt rekord i sitt slag. Den alltjämt pågående landhöjningen från detta nedtryckta tillstånd uppgår för närvarande till cirka 8 mm/år. Allteftersom isen avsmälte och landet höjde sig genomgick Östersjön flera olika utvecklingsfaser med omväxlande sött och bräckt vatten. Baltiska issjön, Yoldiahavet, Ancylussjön och Littorinahavet avlöste varandra under det att landet sakta höjde sig igen. Höga Kusten var fortfarande istäckt vid tidsperioden för Baltiska Issjön. Den retirerande iskanten nådde Höga Kusten för cirka 9600 år sedan. Havsvågorna har alltså sedan dess svallat terrängen inom nationalparken, spolat ur och omfördelat material. De olika kornstorlekarna har på så sätt sorterats och omlagrats beroende på graden av exponering, havets djup och rådande havsströmmar.

Klapperfälten belägna öster om Slåttalssberget på cirka 150-175 meter över nuvarande havsytta har sannolikt skapats genom kraftig svallning från Ancylussjön för drygt 8000 år sedan. Tydliga svallningszoner och utbildade strandhak (strandlinjer) som resultat av forna havsvågor bearbetning, återfinns runt om i nationalparken och är ett allmänt särdrag för Höga Kusten. I Skuleskogen återfinns Högsta kustlinjen, HK, på nivån 285 meter över havet och terrängavsnitt belägna ovanför denna har således inte berörts av havets svallning. Av denna anledning uppvisar sådana höjdlägen följaktligen också en rikare och mer frodig växtlighet som följd av en större tillgång på mineralnäringsämnen som vittrar från de mer finkorniga fraktionerna i moränen. Inom nationalparken förekommer osvallade marker högst upp på de berg som överstiger 285 meter över havet, benämnda kalottberg. Kontrasten mot till de nedanförliggande och ofta kraftigt svallade markområden är som regel mycket tydlig. De nuvarande kalottbergen var en gång kobbar, skär och öar i stenålderns ytterskärgård.

Landhöjningen pågår alltså och nytt land stiger kontinuerligt ur havet. Fenomenet som inledningsvis förmodades vara avrinningen efter syndafloden intresserade på 1700-talet stora vetenskapsmän som Emanuel Swedenborg (1688-1772), Anders Celsius (1701-44) och Carl von Linné (1707-78) och benämndes ”wattuminskningen”. Först i början av 1900-talet blev det allmänt accepterat att orsakerna till strandförskjutningarna var att landet sakta höjde sig igen efter isens nedtryckning. Inom nationalparken kommer den fortsatta processen närmast innebära att Tärnättholmarna förbinds med fastlandet genom en permanent landtunga. Salsviken i nordöstra hörnet avsnörs slutgiltigt till en tjärn som gradvis kommer att växa igen och övergå i kärr.

JORDARTER

Inlandsisens avlagringar i kombination med landhöjningen och de olika havsnivåernas vågpåverkan har satt ramarna för förekommande jordarter i Skuleskogen. Ovan HK består jordarten således av ett i regel tunt lager av osvallad morän. Nedom HK dominerar ytmässigt mer eller mindre kalspolat berg med inget eller endast ett mycket tunt lager av svallad morän, recent vittringsgrus eller torv. I dalbottnar och svackor har finare svallsediment avsatts såsom grus, sand, silt och lera. Dessa finare sediment på de tidigare havsbottnarna har ofta i sin tur senare kommit att överlagras av grövre fraktioner. I mindre vågexponerade terrängavsnitt har den ursprungliga moränen endast svallats i mindre omfattning. Torv har utbildats i hållkar i berget och i svackor i terrängen såväl ovan som nedom HK.

GEOLOGISKT ELLER GEOMORFOLOGISKT SÄRSKILT VÄRDEFULLA LOKALER

- Slåttdalsskrevan nordost Slåttdalsmyren.
- Utsikten från Slåttdalsberget.
- Klapperfält öster om Slåttdalsberget.
- Storm-/isskjutningsvall i Slåttdalen med norr om liggande block/klapper fält, vilken troligen fungerat som dämmningsvall och orsakat myrbildningen direkt norr därom. Ses direkt väster om stigen från Kälaviken mot Slåttdalsskrevan.
- Grottor norr om Slåttdalsberget och öster Tärnättvattnen.
- Högsta kustlinjen, svallningszoner och kalottberg vid Långtjärnshällorna i västra delen av nationalparken samt sydost Stocksjön.
- Salsviken, en avsnörd havsvik (lagun) i nationalparkens nordöstra hörn.
- Isräfflor på fastlandsudde vid passagen över till den inre Tärnättholmen.
- Ur havet nybildad landbrygga mellan de båda Tärnättholmarna.
- ”Korvkärr”, avsnörd f.d. meanderslinga av Viksbäcken i svallsediment väster om Kälaviken (ses från stigen mellan Entré Syd och Kälaviken).

A3.3 Naturtyper

För utbredning av Natura 2000-habitat, se karta bilaga 3.

HÄLLMARKER OCH KLAPPER

Inom naturtypen förekommande Natura 2000-habitat är klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220).

Hällmarkerna upptar drygt 970 hektar eller 36 procent av nationalparkens landareal. Den rödaktiga och lättvittrade nordingrågraniten sätter sin prägel på denna extrema växtplats. I huvudsak är det ett utomordentligt magert substrat för all växtlighet. Därtill kommer det exponerade läget där frost och vind har fritt tillträde, dessutom råder vattenbrist. En långsam kolonisationsprocess som hunnit olika långt på olika platser pågår emellertid kontinuerligt där vegetationen i varierande utsträckning har erövrat hällmarken. Ett spektrum av successionsstadier finns representerade med allt från glesa tallskogar som har både botten- och fältskikt till ren häll med sporadiska skorplavar.

Karaktärsart i denna karga miljö är de lågvuxna martallarna som i flera fall sannolikt är över 500 år gamla. Dessa knotiga, krumväxta men respektingivande gamlingar förekommer i relativt riklig mängd och kan med fog betraktas som nationalparkens största signum ur växtriket. Vegetationen i fältskiktet är föga varierad och exempel på vanliga arter är ljung, en, mjölon, rödsvingel, odon och tuvsäv. I bottenskiktet finns renlavar samt ragg- och björnmossor. Kala hällar och block är oftast bevuxna med olika skorplavar, där den gulgröna kartlaven och vinterlav är typiska.

Sprickor och svackor avviker markant i terrängen då de utgör ett skyddat läge, ibland med mindre depositioner av morän samt en del vittringsjord. Ofta finns där också en begränsad tillgång på vatten vilket gör dem till små oaser i ett ökenlandskap. Vegetationen ter sig frodig i förhållande till omgivande häll. Arter som tillkommer här är senvuxna exemplar av asp och björk, en del starrarter och i bottenskiktet rikligt med renlavar samt en del björn- och vitmossor.

Klapperfält och andra rena blockmarker upptar drygt 20 hektar. Det tar lång tid för vegetationen att kolonisera denna karga miljö som påminner mycket om hällmarkerna. De lägre liggande klapperfälten är ännu bara bevuxna med skorplavar medan de som är belägna på högre höjd över havet, till exempel ovanför Tärnättvattnen och i Ävdalen, delvis hunnit utveckla ett trädsikt.

SKOGSMARK

Skuleskogens nationalpark domineras av skogklädd mark. Häri inbegrips då också de mycket magra och glest trädbevuxna hällmarkerna (se ovan) liksom övergångszonen mellan hällmarker och mera produktiv skogsmark. Skogarna inom nationalparken blev under 1800-talets senare hälft föremål för omfattande exploatering och även de magra hällmarkerna berördes i jakten på grova timmerträd (se vidare under avsnitt A4.4 Äldre markanvändning). Denna exploatering har inverkat starkt på skogarnas nuvarande struktur. Delar av skogen, framför allt de mer produktiva markerna, har dock börjat återfå sina naturskogskaraktärer så som stående och liggande döda träd och en differentiering av bestånden med avseende på diameter, höjd och ålder.

BARRSKOG

Inom naturtypen förekommande Natura 2000-habitat är västlig taiga (9010*, med undergrupperna gammal granskog och gammal barrblandskog), örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ (9050) samt naturliga primärskogar i landhöjningskust (9030*).

I Skuleskogen innebär barrskog av topografiska och historiska skäl i huvudsak gles tallskog på hållmarkerna och granskog i sluttningar, dalgångar och i övrigt på mera produktiv mark. I den smala övergångszonen mellan skog och hållmark är dock tall oftast det dominerande trädslaget. Blåbär är genomgående den vanligaste arten i fältskiktet tillsammans med ett antal följeväxter vilka man nästan alltid hittar här och var i blåbärsriset. Exempel på sådana arter är lingon, skogskovall, gullris, linnea, vårfryle, skogsstjärna och harsyra. Buskskiktet på de magrare markerna består i förekommande fall av margranar och rönnplantor. I de bördigare partierna är buskskiktet understundom väl utvecklat. Ofta hittar man olvon, brakved och ibland tibast.

Frisk barrskog är den vanligaste skogstypen med drygt 50 procent av parkens landareal. Kantzoner med torrare, ibland lavrika stråk förekommer. Allmänt kan sägas att vegetationstypen frisk barrskog spänner över ett brett växtekologiskt spektrum. Här finns allt ifrån mager lågproduktiv skog med ett fåtal arter i fältskiktet till bördiga, örtrika sluttningar med rörligt markvatten. Den senare biotopen är vanlig i slänterna utmed kusten och i vissa bäckdalar. De magrare skogarna som representerar den större delen av arealen är artmässigt väl sammanfattade i föregående stycke. Betydande områden utgörs dock av bördiga ståndorter som ofta har ett frodigt fältskikt med mer krävande arter som till exempel blåsippan, torta, trolldruva, skogssallat, ormbär, liljekonvalj samt höga ormbunkar såsom träjon, majbräken och nordbräken.

Fuktig barrskog är vanlig i sumpiga stråk mellan myrar och längs bäckdråg. Sammantaget uppgår arealen till cirka 50 hektar. Vanliga arter i fältskiktet utöver blåbärsris är skogsfräken tillsammans med ekbräken och hultbräken, samt ibland högvuxna ormbunkar som majbräken och träjon. Den våta barrskogen är ovanlig men förekommer bland annat där bäcken från Stocksjön möter Åksjöbäcken.

LÖVSKOG

Lövskog förekommer som frisk och fuktig och har, liksom ett rikligt lövinslag i barrskogen, i de flesta fall sitt ursprung i relativt färskas mänskliga aktiviteter. Den friska lövskogen återfinns främst på platser som kalavverkats under 60- och 70-talen och som sedan till följd av naturreservats- och nationalparksbildning kommit att lämnas till naturlig föryngring och fri utveckling. Det finns partier med närmast lundartade miljöer, t.ex. i Ävdalen, med en blandning av vårtbjörk, asp och gråal. Därunder står tynande exemplar av rönn samt växtlig gran. Bottenskikt saknas ofta medan fältskiktet utgörs av arter som till exempel ekorrhör, harsyra, blåsippan och midsommarblomster. Vanligast förekommande är lövskogen längs kusten där också exploateringen varit mest omfattande. På de äldre hyggen som idag domineras av kraftiga lövuppslag sker en fortlöpande succession och kommer sannolikt att ha övergått till granskog om cirka 50 år. En del av dessa hyggen har en gång planterats med tall vilken idag har stora problem att hävda sig i

konkurrensen. Fuktig lövskog utgör endast cirka sex hektar och återfinns i norr vid Salsviken samt innanför Tärnättholmarna.

SKOGSBRÄNDER

Skogsbränder har liksom på andra håll härjat också i Skuleskogen. Äldre tallar, oftast på hållmarkerna eller i dess närhet, bär spår av brand. Dessutom förekommer på sina håll kolade stubbar och kol i markhorisonten som spår av bränder. Med undantag av en cirka en hektar stor, blixtantänd brand på Skäftesdalsberget i juli 2006, inträffade den senaste daterade branden dock så långt tillbaka som sent 1700-tal (Kardell och Andersson 1977). Ett synligt tecken på att stora delar av parken undgått brand under minst 100 år är den starka grandominans som idag råder. Det i vissa delar av parken starka lövinslaget torde inte vara uppkommet efter brand utan efter olika huggningsingrepp de senaste 150 åren. De selektiva avverkningarna av timmertallar har också gynnat granen. Tallbestånden har alltså ursprungligen varit mer omfattande till sin utbredning än vad man idag kan få en uppfattning om. Talldominerade bestånd (hållmarkerna undantagna) återfinns idag huvudsakligen på sandunderlag vid eller strax ovanför havsnivån, eller i övergångszonen mellan de produktiva moränslutningarna och de magra hållmarkerna. Den skarpa topografin i parken med djupt nedskurna dalar har sannolikt också den bidragit till att begränsa spridningen av de blixtantändningar som trots allt skett på framför allt hållmarkerna. Uppkomna bränder har därmed i regel kommit att få relativt lokal utbredning. Så hade säkert blivit fallet även vid branden i juli 2006 men brandförsvaret och parkförvaltningen släckte i förebyggande syfte.

SKOGLIG TAXERING

En mer omfattande undersökning av skogstillståndet i några typiska delområden genomfördes under vegetationsperioden 1994 på uppdrag av Naturvårdsverket (SLU 1995). De undersökta områdena benämndes kustskog, kalottskog, bäckdal samt de centrala, något mindre kuperade delarna av parken, skogsbäckenet. Kustskogen indelades i en nordlig respektive sydlig del i syfte att fånga in skillnader orsakade av en rikare berggrund i den norra delen (diabas) samt en annan skogshistorik.

Taxeringen visar att de olika skogsbestånden inom parken börjar anta en skiktad struktur med träd av olika dimensioner och åldrar. Det levande virkesförrådet på de bördigare markerna ligger i genomsnitt på cirka 350 m³sk men så höga värden som 570 m³sk uppmättes på en enskild provyta.

Genomgående kunde konstateras att bäckdalar och kustskog är mycket bördiga ståndorter till följd av ett rörligt markvatten och en ofta hög finjordshalt. Den taxerade kalottskogen på Nylandsrutens södra del visade sig vara den magraste av de studerade skogsområdena, trots att moränen här är osvallad. Ett grunt jorddjup och avsaknad av rörligt markvatten kan vara del i förklaringen.

Andelen gran varierar mellan 73 och 89 procent i de taxerade delområdena. Inslaget av lövträd är lågt i kalottskogen och i skogsbäckenet (4-5 procent), medan andelen tall är något större (7-8 procent). Detta signalerar att granen fått verka längre här och att de mänskliga ingreppen varit mindre omfattande. Alternativt kan lövträden ha gallrats ut, till exempel som kolved under kriget, och granen

därigenom gynnats. Ingen del av nationalparken är orörd av huggningsingrepp men graden av påverkan är tydligt lägre i de magrare områdena. De kustnära skogarna är mer heterogena med avseende på trädslagsblandning. Tall och löv utgör cirka 25 procent av volymen och något mer när det gäller antalet stammar per hektar.

Beträffande trädåldrar är bestånden i skogsbäckenet, liksom på kalotten, något äldre än övrig skog i nationalparken och utgörs sannolikt i stor utsträckning av undertryckta granar som på grund av sin klenhet ratades under den intensiva exploateringsepoken under 1800-talets senare hälft. Skogen i dessa områden har sedan dess vuxit till sig och bildar idag 100-200-åriga bestånd, med enstaka granar på uppemot 250 år.

Skogen i Ävdalen är liksom kustskogen yngre, drygt 100 år, och åldersmässigt mer enhetlig med få trädindivider som daterar sig före dimensionsavverkningarna¹. Det föreligger alltså en tydlig förnyringsskiftning efter avverkningarna 1865-95.

Spår efter tidigare avverkningar i form av äldre, grova tallstubbar förekommer rikligare på vissa platser som till exempel i de övre delarna av slutningarna som vetter ut mot kusten. Klenare gallringsstubbar av varierande ålder förekommer i alla skogstyper. Kardell och Andersson (1977) räknade till så många som 1 600 stubbar/hektar (mest gallringsstubbar av björk). Sveriges Lantbruksuniversitet (1995) noterade inte fullt lika många utan stannade på som mest 700 stubbar/hektar.

Återväxten utgörs i allt väsentligt av granplantor men till antalet dominerar nästan överallt små rönnplantor. Vanligtvis förblir de dock bara vegeterande plantor i fält- och buskskikt då de effektivt hålls tillbaka av ett slutet trädskikt och betande älg.

Den 1994 utförda taxeringen pekar på att skogen ännu inte hunnit återhämta sig från de hårda ingreppen i slutet av 1800-talet liksom från senare lövgallringar under 1900-talet. Emellertid kan man se att urskogskaraktärer som den ovannämnda skiktningen i höjd, diameter och trädåldrar börjar framträda liksom den tilltagande ansamlingen av döda träd.

¹ Dimensionsavverkning = avverkningsprincip använd under 1800-talet och tidigt 1900-tal, vid vilken endast träd grövre än ett visst minimimått fick huggas.

Tabell 4. Volym av levande träd samt stående och liggande döda träd. Siffrorna i tabellen är medeltal för respektive inventeringsområde

Inventerings- område	levande volym (m ³ sk)	volym stående döda träd (m ³ sk)	volym lågor (m ³ sk)	total volym döda träd (m ³ sk)	total volym döda och levande träd (m ³ sk)	andel död volym av total volym (%)
Ävdalen	354	6	41	47	401	12
Kust (norra)	310	17	75	92	402	23
Kust (södra)	340	10	46	56	396	14
Kalottskogen	138	8	27	35	173	20
Skogsbäckenet	258	20	35	55	313	18

Värdena i tabell 4 skall läsas med förbehållet att de olika områdena har varierande utgångsläge ifråga om bonitet och skogshistorik. Därigenom är de inte heller direkt jämförbara.

Uppgifter från andra skattningar av död ved i natur- eller urskogslignande bestånd (Bader m.fl. 1995, Linder m.fl. 1997) pekar på att cirka 30-40 procent ligger nära ett tillstånd som kan liknas vid urskogslika förhållanden. Hänsyn bör då naturligtvis också tas till hur den döda veden fördelar sig på olika nedbrytningsstadier.

I sammanhanget kan det vara intressant att jämföra med riksskogstaxeringens data för Västernorrlands län. Där anges andelen död ved av total volym till 2,4 procent som ett medelvärde för all skogsmark i länet (Skogsdata 1993). Tilläggs skall att riksskogstaxeringens klassificering av döda träd är snävare än den som tillämpades vid taxeringen 1994 men att skillnaden ändå är slående.

VÅTMARKER

Inom naturtypen förekommande Natura 2000-habitat är öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn (7140) och skogbevuxen myr (91D0*).

Total myrareal i nationalparken är cirka 125 hektar, vilket innebär knappt 5 procent av parkens landareal. Den helt dominerande myrtypen är fastmattemyr, vilken upptar två tredjedelar av den samlade myrarealen. Fastmattemyren har ofta kantzoner eller inslag av andra myrtyper.

Mager fastmattemyr, förekommer som "hällmarksmyrar" och "skogsmyrar". De myrar som ligger uppe på hällmarkerna är som regel utbildade i urbergets sänkor vilka försumpats och successivt vuxit igen. Eftersom omgivningen oftast utgörs av en gång kalspolad häll som ännu inte utvecklat något sammanhängande jordtäckte, innebär detta att näringstillförseln endast utgörs av den nederbörd som faller på urberget och rinner ut på myrarna. Den röda nordingrågraniten är lättvittrad men de utlösta mineralerna sura och näringstillskottet därför litet.

Myrarna i skogslandet utgörs även de i många fall av försumpade sänkor. Det är terrängpartier med omlagrad morän som en gång sköljdes bort från omkringliggande berg och ackumulerades i lägre liggande, skyddade delar. I botten ligger fina täta sediment som sedan överlagrats av grövre fraktioner. Vanliga arter

på den magra fastmattemyren är bland andra olika starrarter, blååtätel, vattenklöver, ängsull, blodrot, rundsileshår och hjortron liksom tuvull och tuvsäv. Risartade växter är vanligast i övergångszonen mellan myr och skog, där man ofta hittar odon, blåbär, pors med flera. Till följd av Skuleskogens storkuperade terrängformer är sluttande (soligena) myrar relativt vanliga. Myrtyper påträffas mest i skogsmark men förekommer även i övergången mellan hällmark och skog.

Förutom fastmattemyror förekommer även små arealer av mjukmattemyr och lösbottenmyr, oftast som inslag i fastmattemyren.

Andra förekommande myrtyper är sumpkärr och ristuvemyror. Sumpkärren består oftast av översvämningssmark i samband med ett bäckgenomflöde. Ristuvemyrarna är fasta att gå på med mer eller mindre väl utvecklade tuvor eller strängar på vitmossebotten. På tuvorna återfinns vanligen dvärgbjörk och ljung liksom kråkbär, pors och rosling.

De skogbevuxna myrarna är få till antalet och indelas i barrskogsmyr respektive lövskogskärr. Barrskogsmyren avviker från ristuvemyren främst genom ett tätare och högre trädsikt. Lövskogskärren utgörs i parken åtminstone till vissa delar av igenväxande, före detta brukningsmark, delvis dikad myr. Fältsiktet domineras av gräs med ett begränsat inslag av örter. I trädsiktet är glasbjörk vanligast med inslag av gråal i de blötare partierna. Videsnår, enbuskar samt spirande granplantor har också etablerat sig efter att hävden upphört.

ÄNG

Torr till frisk äng, det vill säga före detta kulturmarker, karterades 1994 (Naturvårdsverket 2005) till 1,2 hektar. Vid fåboddriфтens upphörande omkring sekelskiftet 1900 var denna areal säkert större. När granplantorna väl fått fäste i den täta grässvålen går igenväxningen av dessa marker mycket fort.

De tidigare kulturmarker som idag dock fortfarande är öppna består av en mindre torräng vid den inre, norra stranden av Kälaviken där bäckarna från Långrå och Slåttdalen mynnar i havet. Här finns även en liten öppen mark med frisk, frodig gräs- och örtvegetation. På dessa platser har tidigare stått en äldre timmerkoja samt en huggarbarack. På den förstnämnda platsen växer bland annat backnejlika och gul fetknopp. Vid Näskebodarna är vallen både torr och frisk och floran mycket varierad och bitvis frodig. Typiska torrängsarter som kattfot, röllika och femfingerört blandas här med mer näringskrävande örter som till exempel midsommarblomster och rödblåra, där de sistnämnda ofta indikerar dålig hävd. Vidare finns en frisk, frodig ängsbacke strax norr om Skrattabborttjärn vid de före detta Norrsvedjebodarna.

SJÖAR OCH VATTENDRAG

Inom naturtypen förekommande Natura 2000-habitat är dystrofa sjöar och småvatten (3160).

Sjöar och tjärnar i nationalparken upptar sammanlagt en areal om cirka 32 hektar. Majoriteten klassificeras som näringsfattiga och mycket sura med betydligt färgat vatten. Sjöar och tjärnar avvattnas via fem olika bäcksystem enligt nedanstående tabell.

Tabell 5. Sötvatten i nationalparken

Namn	Vattensystem	Yta (ha)	Fiskarter
Stocksjön	Skravelbäcken	6,1	abborre
Åksjön	"	3,3	"
Tärnättvattnen N	"	2,2	"
Tärnättvattnen S	"	7,9	"
Tärnättvattnen SO	"	1,1	fisktom
Bergtjärnen V	Nilsbäcken	0,4	***
Bergtjärnen O	"	0,1	***
Långtjärnen	Nylandsbäcken	3,9	abborre, öring
Mossavattnen (4)	"	1,3	fisktom
Tolvmanstjärnen	"	0,2	"
Svarttjärnen	"	0,8	**
Lill-Hornvattnet	Dalsbäcken	0,5	fisktom
Tjärn S Långtjärnshällorna	"	0,5	**
Skrattabborttjärn	Ävdalsbäcken	3,2	fisktom
Lillråtjärnen	"	1,7	"
Summa		32,2	

*ej undersökta men sannolikt fisktomma

I Ävdalsbäcken nedströms Kälstjärnen (Viksbacken) har elfisken utförts under flera år som referens för länets kalkeffektuppföljning. Elfiskena har utförts år 1991, 2002, 2004, 2005 och 2006. Öring, stensimpa, elritsa, storspigg och bäcknejonöga har noterats. Den nedre delen av bäcken, från havet och cirka 600 meter uppströms, är sannolikt lek område för havsöring. Resultat från elfiskena visar dock stora mellanårsvariationer och generellt låga tätheter av årsyngel, vilket skulle kunna indikera att reproduktionen är störd till följd av försurningen. I denna del av vattendraget har också lekande flodnejonöga observerats. Flodnejonöga är en i Sverige rödlistad (NT) rundmun som reproducerar sig i sötvatten. I sitt tre- till femåriga larvstadie uppehåller den sig sedan i botten sedimentet innan den i april-maj vandrar ut i havet. Kunskaperna om omfattning och status på förekomsten är dock bristfälliga.

Vid elfisken år 2006 fiskades Ävdalsbäcken, Skravelbäcken och Nylandsbäcken. Elfiskena utfördes i syfte att skaffa ytterligare kunskaper om förekommande arter och tätheter i nationalparkens vattendrag. Vid samma tillfälle och på samma lokaler togs också bottenfaunaprover. Efter utförd artanalys kommer noterade arter att jämföras med bottenfaunaprover insamlade på 1980-talet.

I Ävdalsbäcken elfiskades en lokal cirka 3,5 kilometer från havet och där påträffades öring ur flera årsklasser. Bäckmiljön bedöms som mycket fin med rikligt med block och död ved i vattnet.

I Skravelbäcken fångades endast bäckröding på en begränsad sträcka ner mot havet. Vandringshinder uppströms den fiskade lokalen är troligen det som begränsar spridningen av bäckrödingen som annars är en svår konkurrent till öring i mindre vattendrag. Två lokaler uppströms bäckrödinglokalen fiskades också, men befanns vara fisktomma. Inga andra arter fångades i Skravelbäcken vid detta tillfälle, vilket är anmärkningsvärt för en biotopmässigt annars mycket fin bäck.

I Nylandsbäcken fiskades tre lokaler. På den ena lokalen strax nedströms parkgränsen noterades rikligt med öring. Cirka 100 meter uppströms parkgränsen förekom sparsamt med öring, framförallt årsyngel. Det tredje fisket gjordes i ett biflöde och i denna fanns ingen fisk alls. Detta bedöms som anmärkningsvärt dels för att bäcken är stor nog att föra fisk året runt, dels för att det inte finns något hinder för fisk att vandra upp i bäcken. Bäcken är antagligen kraftigt försurad.

Under 1980-talet uppmärksammades tjärnar och vattendrag i nationalparken i samband med den då högaktuella försurningsdebatten. Dessa vatten är naturligt relativt sura och anslutande marker, oftast med hög andel hållmarker, har låg buffringkapacitet mot försurande nedfall. Idag är flera tjärnar fisktomma och det är svårt att veta om detta är naturligt eller en följd av försurningen. Halterna av försurande ämnen i nederbörden är i avtagande (se vidare under rubriken Luftföreningar i avsnitt A3.1 Klimat) men en fördröjningseffekt föreligger innan mark- och grundvatten återfått naturliga värden. Detta vatten utgör en stor del av vattnet i tjärnar och vattendrag i parken, varför det är rimligt anta att pH-värdena i dessa kommer att förbli lägre än naturligt ytterligare en tid.

Flera av tjärnarna är små till ytan och sannolikt grunda varför bottenfrysning och/ eller syrebrist kan antas vara vanligt förekommande. Namnet Skrattabborrtjärn antyder att tjärnen varit fisktom under en längre tid då skrattabborre är ett dialektalt namn för vattensalamandrar, vilka i princip endast förekommer i fisktomma vatten.

STRÄNDER OCH HAV

Inom naturtypen förekommande Natura 2000-habitat är sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640) och vegetationsklädda havsklippor (1230).

Mötet mellan två så skilda miljöer som land och hav innebär att livsbetingelserna för växter i denna gränzson blir mycket komplexa. Naturvärdet hos stränderna påverkas av vattnets och markens näringsinnehåll, våg-, is- och saltpåverkan. Generellt kan sägas att havsstränder och strandvegetation karaktäriseras av ett antal mer eller mindre parallella zoner. Ytterligare faktorer som inverkar på denna zonerings i norra Sverige är bland annat landhöjningen och isarnas mekaniska verkan på mark och vegetation. Islossning i kombination med kraftiga pålandsvindar kan utgöra en avsevärd störningsfaktor på vegetationen inom strandzonen, såväl under som över vattenytan. Humus och förna skalas bort och blottlägger mineraljorden för vågornas svallning. På särskilt exponerade stränder utbildas härvid ofta så kallade strandhak. Även träden i albården kan få skador på stammarna av isen. Gränsen för hur långt ned mot vattnet som buskar och träd kan etablera sig, sätts därför till övervägande del av isen. Även under havsytan påverkas vegetationen av isens utbredning. Svåra vintrar kan isen skava bort all vegetation ner till flera meters djup. Från att tidigare i historien ha varit ända upp till 15 meter per århundrade längs Höga Kusten, är landhöjningen idag

cirka 0,8 meter per hundra år (dvs. 8 mm/år). Den av landhöjningen åstadkomna dynamiken är mest påtaglig på långgrunda partier där även naturlig sedimentation kan vara betydande. Allteftersom landytan höjer sig ur havet kommer strandvegetationen härmed att uppträda i bälten (zoner) ut mot vattenlinjen, representerandes olika successionsstadier.

Nationalparken har cirka 13 kilometer strandlinje mot havet. Större delen av denna kuststräcka är att betrakta som mer eller mindre vind- och vågexponerad. Svallningen har därmed sköljt ur det mesta av finmaterialet, vilket sedan avsatts i grunda och mer skyddade vikar. Med undantag av den inre delen av Kälaviken, Salsviken och insidan av Tärnättholmarna är parkens kustavsnitt exponerade och silt- och lerfraktionerna saknas således. Därför förekommer inte de för Bottenviken och Bottenhavet annars så typiska havsstrandängarna med gräs och halvgräs, till exempel madrör och krypven, annat än som fragment eller antydningar. Några typiska saltängsväxter som dock återfinns längs parkens stränder är till exempel havssälting och strandkrypa.

Havsytan kan variera över året med en amplitud på cirka 1,5 meter och reglerar vegetationen närmast vattnet. Förmågan att överleva upprepad vattendränkning är därför direkt avgörande för vegetationens möjligheter att kolonisera den nybildade och exponerade landytan. En art som uthärdar i en sådan miljö är saltarv, vilken bland annat påträffas i de inre delarna av Kälaviken. De sandbindande arterna strandråg och strandvial är två karaktäristiska arter för de något högre belägna delarna av zonen närmast vattnet. Även den för Ångermanland endemiska strandtraven trivs på detta magra underlag och påträffas längs Kälavikens norra strand (Mascher 1990).

Såväl den inre delen av Kälaviken som Salsviken har klassats som områden med högsta naturvärde i länets kustinventering (Länsstyrelsen 2005).

Klippstränder förekommer i begränsad omfattning inom parken och då framförallt runt de båda Tärnättholmarna, runt Salsholmen i norr samt längs kuststräckan där emellan.

Högst upp i strandzonen återfinns ofta en bård av klibb- och gråal, vilken på många ställen utgör gräns mellan strand och skog. Alarnas förmåga att i symbios med bakterier i sina rotknölar fixera luftens kväve har betydelse för ett snabbt kolonisationsförlopp. I ett något längre perspektiv bereder det effektivt vägen för expansionen av den angränsande granskogen.

De dramatiska landskapsformationerna i nationalparken fortsätter även under havsytan. Blockiga klippstränder sluttar brant ner till cirka 6-10 m djup med därefter vidtagande sluttande sandiga bottenar. Det varierande bottensubstratet samt kuststräckans varierande exponeringsgrad ger upphov till en mångformig flora och fauna.

Områdets växt- och djurarter är typiska för skyddade till mer vågexponerade mellanskärgårdsområden i mellersta Bottenhavet. Bottensamhällena utgörs av en blandning av marina, limniska och brackvattensarter.

Kärlväxter är vanliga på de grunda och mjuka bottenarna i de skyddade vikarna, medan riklig algväxtlighet förekommer på de inom nationalparken dominerande blockbottenarna. Till de vanligaste kärlväxterna inom parkens vattenområde hör ålnate och trådnate. De vanligast förekommande makroalgerna är brunslick,

ullsleke samt smal- och bredbålig blåstång. Den smalbåliga blåstången brukar idag räknas som en ny art, smaltång, och återfinns endast i Bottenhavet. Blåstångens djuputbredning inom parken begränsas av tillgången på lämpligt bottenstrat.

Strax norr om nationalparken (vid Svartholmen) har den nordligaste förekomsten av arten hårnating påträffats, vilket gör det troligt att den även kan finnas i vattnen inom parken.

A3.4 Rödlistade växt- och djurarter

Med undantag för kärlväxter och fåglar är kunskaperna dåliga om förekommande arter i nationalparken. Störst är kunskapsluckorna för kryptogamer och den lägre faunan. Ett tjugotal rödlistade arter finns noterade i nationalparken. Beteckningar inom parentes är hämtade från Artdatabankens nationella rödlista från 2005. RE - försvunnen (regionally extinct), CR - akut hotad (critically endangered), EN - starkt hotad (endangered), VU - sårbar (vulnerable), NT - missgynnad (near threatened).

Kärlväxter

Topplåsbräken (VU)
Sötgräs (NT)
Skogssvingel (NT)
Skuggviol (NT)

Kryptogamer

Aspgelélav (NT)
Stiftgelélav (NT)
Långskägg (VU)
Ringlav (VU)
Blå säckmossa (NT)
Liten hornflikmossa (NT)
Liten måntandsmossa (VU)

Fåglar – arter inrapporterade under häckningstid till Artdatabankens rapporteringssystem Svalan

Smålom (NT)
Bivråk (NT)
Fjällvråk (NT)
Tretåig hackspett (VU)
Lundsångare (NT)
Mindre flugsnappare (NT)
Törnskata (NT)
Lavskrika (NT)
Nötkråka (NT)
Rosenfink (NT)
Ortolansparv (VU)

Fiskar

Flodnejonöga (NT)

Däggdjur

Björn (NT)

Lodjur (VU)

A3.5 Djurliv

DÄGGDJUR

Lo, räv, grävling, mård och älg beskrevs förekomma regelbundet inom nationalparken vid tiden för bildandet i början av 1980-talet. Sedan dess kan konstateras att artlistan nu kan utökas med bäver, gråsäl, björn och bisamråtta. De två förstnämnda kan sägas vara vanligt förekommande i respektive element medan björn ännu tillhör ovanligheterna, se nedan. Bisamråtta konstaterades förekomma i nationalparken så sent som i juni 2007. Övriga däggdjur som uppehåller sig varaktigt inom nationalparken är rådjur, hare, ekorre, hermelin och mink. Naturligtvis förekommer även fladdermöss och olika smågnagare men mer detaljerade uppgifter saknas.

Vid den senaste rovdjursinventeringen vintern 2006 konstaterades endast sex loföryngringar i länet öster om stambanan. Två av dessa var från kustlandet ett par mil söder om nationalparken. Trots sina dryga 3 000 hektar är nationalparken för liten för att härbärgera en egen lopotulation. Spårobservationer görs dock i princip årligen av parkförvaltningens personal. Lostammen i länet har fluktuerat kraftigt under de senaste trettio åren och är sedan en topp i början av 1990-talet nere i en kraftig svacka. Orsakerna till denna nedgång är inte klarlagda men att lodjursstammen från och till drabbas av skabb är en välkänd orsak till populationsnedgångar. Beträffande förutsättningarna för förekomst av lodjur inom nationalparken kan konstateras att E4 under senare år försetts med viltstängsel och fått en allt intensivare trafik. Detta försvårar sannolikt för lodjuren att ta sig till och från området öster om E4. Lospår observeras dock årligen i Vibygerå och Nätra socknar liksom i Nordingrå och Nora lite längre söderut. Vintrar med tidig och lång isläggning utgör den bästa förutsättningen idag för att lodjur från de mer lodjurstäta, södra delarna av Höga Kusten skall kunna ta sig norrut mot nationalparken.

I juni 2006 gjordes så vitt känt för första gången en synobservation av björn i nationalparken av en besökare. Tidigare har spår observerats av parkförvaltningen vid några tillfällen. Det finns så vitt känt ingen stationär björn öster om E4 utan det rör sig om mer eller mindre tillfälliga besökare. Närmsta kända, fasta björnförekomst finns i trakten av Gålsjö, cirka 30 kilometer VNV om parken.

FÅGLAR

Några mer systematiska inventeringar av förekommande fågelfauna i nationalparken har inte skett under senare år. Genom att studera de till Artdatabankens rapporteringssystem Svalan inrapporterade observationerna, har under häckningstid bland annat noterats följande arter:

Lavskrika (NT) och tretåig hackspett (VU) är båda att betrakta som sparsamt förekommande i kustlandet men kan anses ha goda levnadsbetingelser i nationalparken. Båda är exempel på typiska taigaarter knutna till större,

sammanhängande arealer med gammal skog. Hänglavsrika skogar respektive riklig tillgång på döda och försvagade träd är centrala förutsättningar för dessa båda arter. Även dalripa har rapporterats vilket numera kan betraktas som mycket ovanligt för kustlandet.

Smålommen (NT) har goda och ostörda häckningsmiljöer i de små, gäddfria småtjärnarna i nationalparken. Trana kan också nämnas från de centrala och mer myrrika delarna av parken.

Bland rovfågelnarna kan nämnas bivrak (NT), fjällvråk (NT) och fiskgjuse. Bland icke häckande rovfåglar kan noteras att den sakta ökande havsörnsstammen innebär att havsörn siktas allt oftare inom parkens kustavsnitt. Oftast rör det sig om yngre individer som uppehåller sig mer eller mindre tillfälligt i trakten. Arten häckar i skärgården öster om nationalparken.

Gråspetten har en stark population i Ångermanlands kustland i allmänhet och inom nationalparken i synnerhet. De vidsträckta hållmarkstallskogarna samt förekomsten av grova lövträd anses vara starkt bidragande orsaker. Gråspettens huvudföda under sommarhalvåret utgörs av stackmyror och marklevande myror, dess ägg och puppor. De utbredda, glesa och solexponerade hållmarkerna och hållmarksskogarna i nationalparken är en mycket gynnsam och stabil miljö för dessa myror. Vintertid utgör vedlevande insekter en viktig födokälla. Äldre, rötade aspar är i detta sammanhang särskilt värdefulla och förekommer i relativt riklig omfattning i parken.

Från nationalparkens östra delar kan nämnas senare års observationer av mindre flugsnappare (NT) och lundsångare. Dessa två arter är exempel på östliga arter som kan komma att etablera sig i parken.

Andra noterbara arter är gråhäger, gårdsmyg, göktyta, järpe, nötkråka (NT), ortolansparv (VU), rosenfink (NT), sidensvans, svarthätta och törnskata (NT).

FISK

I nationalparkens sötvatten finns abborre och öring. Bäckröding finns på ett kortare avsnitt av Skravelbäcken och är alltså resultatet av en utplantering med okänt datum. Havsöring och flodnejonöga vandrar upp och leker i den nedre delen av Ävdalsbäcken (Viksbäcken) om än i svaga bestånd. Här finns även stensimpa, storspigg och elritsa.

I havet återfinns framför allt sik, havsöring, strömming, gädda, abborre och hornsimpa. Inre delen av Kälaviken är ett viktigt rekryteringsområde för sik och havsöring. Salsviken torde vara betydelsefull för lekande abborre och gädda.

LÄGRE DJUR

Kunskaperna är mycket bristfälliga avseende den lägre faunan inom nationalparken. I sanden vid den inre stranden av Kälaviken har dock vid länets kustinventering noterats inte färre än 58 olika arter av strandskalbaggar, vilket är den artrikaste lokalen som inventerats i Västernorrlands län. Bland annat befanns jordlöparna *Dyschirius globosus* och *Pterostichus melanarius* vara särskilt noterbara.

En karaktärsart för de vidsträckta hållmarkstallskogarna är barrpraktbaggen.

A3.6 Växtliv

KÄRLVÄXTER

Skuleskogen är ett markant växtgeografiskt gränsområde och har stora botaniska värden. Tillsammans med för trakten vanliga växter förekommer också ett stort antal kärlväxter med annars huvudsakligen sydliga, nordliga respektive västliga utbredningar.

Ett flertal arter är i Skuleskogen vid eller nära sin nordgräns i Sverige. Intressantast är kanske förekomsten av lövträd som lind, hassel och olvon. Dessa arter växer i denna trakt i så kallade sydväxtberg med god näringstillgång och ett för breddgraden ovanligt gynnsamt lokalklimat. Detta har möjliggjort att vissa arter från varmare tidsperioder har kunnat leva kvar trots ett kallare klimat. Lind och hassel finns på varsin lokal inom nationalparken. Lindlokalen är belägen i nordöstra delen av nationalparken och märkligt nog i nordostvänd skogsmark och inte i ett sydväxtberg. Lönn förekommer rikligt på flera platser i parken och hade länge sin svenska nordgräns just i Skuleskogen, men är nu på spridning norrut.

Bland de västliga och fjällbetonade arterna i kärlväxtfloran kan nämnas kambräken, klynnetåg, fjällskära, fjällnejlika och fjällumner. Den sistnämnda är visserligen hittills endast påträffad vid Dalsjön strax utanför nationalparksgränsen. Kambräken har ett flertal växtplatser i Skuleskogens skuggiga bäckraviner och är ett mycket märkligt växtgeografiskt inslag i floran.

Exempel på nordliga skogslandsarter är den ståtliga blå toltan, med en vit variant i Slåttdalsskrevan, samt björnbrodd, fjällskräp, smaldunört och spädstarr.

Två i Sverige rödlistade gräs, skogssvingel (NT) och sötgräs (NT), växer på ett fåtal lokaler i parken. Sötgräs har här en av sina allra nordligaste förekomster i landet liksom skogssvingel. Den förstnämnda finns bara på en enda växtplats men konstaterades vid en inventering 2005 uppgå till cirka 250 plantor varav 60 fertila.

I några av nationalparkens näringsrika bäckdalar och skogsslutningar finns en rik och frodig örtvegetation. Här påträffas arter med sydlig huvudutbredning i landet som skogssallat, dvärghäxört, blåsippa, stinksyska, stinknäva, flenört, skogsnattviol, olvon och träjon. Vidare finns bland annat ormbär, svart trolldruva, tibast och brakved. På två platser i den dunkla, äldre granskogen har också orkidén skogsfru noterats. I denna miljö förefaller även den rödlistade skuggviolen (NT) att trivas då den är relativt vanlig i nationalparken.

Även på några av myrarna finns en för trakten ovanlig kärlväxtflora. På Slåttdalsmyren, ett så kallat rikkärr, växer björnbrodd, fjällskära och klubbstarr samt orkidéerna myggblomster, tvåblad och ängsnycklar. Rörligt markvatten passerar sannolikt på sin väg mot myren kalkhaltigt vittringsgrus från den borteroderade diabasgången i Slåttdalsskrevan.

Topplåsbräken (VU) rapporterades så sent som år 2007 (juni) och spetslåsbräken 1999, från fäbodvallen vid Näskebodarna. Båda arterna är hävdberoende och framtidsutsikterna därför något osäkra. Höstlåsbräken finns senast noterad år 2005 vid Viksbäckens utlopp i Kälaviken samt vid Näskebodarna.

KRYPTOGAMER

Kunskapen om förekommande kryptogamflora i nationalparken är begränsad.

Den rödlistade hänglaven långskägg (VU) har noterats på tio platser i nationalparken och på sammanlagt cirka 300 träd. Den största lokalen är belägen på Nylandsrutens nordsluttning cirka 275 meter över havet. Denna lokal är den åttonde rikaste lokalen i länet och den samlade förekomsten i parken utgör den fjärde rikaste förekomsten, med avseende på antal lavbärande träd.

Ringlav (VU) noterades ”väster om Slåttdalsberget” redan 1945 av den kände lichenologen Sten Ahlner. Två rapporter från dalgången söder om Skäftesdalsberget har därefter noterats under 1990-talet. Stiftgelélav (NT) och aspgelélav (NT) finns uppgivna från ett par platser i parkens centrala delar. Sannolikt är dessa arter förbisedda och skulle vid en mer riktad inventering påträffas på fler lokaler.

De rödlistade mossorna blå säckmossa (NT), liten hornflikmossa (NT) och liten måntandsmossa (VU), finns rapporterade från ett fåtal lokaler i de centrala och nordvästra delarna av nationalparken. Observationerna är dock gjorda så långt tillbaka som 1980. Platt spretmossa är en i EU:s art- och habitatdirektiv upptagen mossa som återfinns i parken.

NÅGRA BOTANISKT SÄRSKILT BESÖKSVÄRDA LOKALER FRÅN NORR TILL SÖDER

I berget Krypens nordostsluttning finns bland annat lind, skogsfru, skogssallat, blåsippa, lönn, olvon och tvåblad.

I och kring Salsviken i nordost förekommer strandmyskgräs, nordmyskgräs, kärrbräsa, kärrvial, höstlånke och andmat.

På Nylandsrutens nordostsluttning i parkens nordvästra hörn finns hänglaven långskägg. Den långskäggslokal som är lättast att hitta och ta sig till ligger dock i parkens nordöstra hörn, nordväst Salsviken. Det är skyltat från stigen från Entré Nord.

Fäbodvallen vid Näskebodarna har rester av ängsflora som höstlåsbräken, spetslåsbräken, parksmultron, backnejlika, pillerstarr och saltarv.

I och i anslutning till Slåttdalsskrevan finns hassel, lönn, olvon, blåsippa, sötgräs, klynnetåg och den delvis vita tortan.

Bäckravinen från Långrå med omgivning har hyser olvon, knapptåg, knärot, grönpyrola, träjon, stinknäva, stinksyska och getrams.

Mobergets sydostsluttning ner till stigen mot Kälaviken med bland annat storvuxna lönnar, dvärghäxört, nordlundarv, blåsippa, strandgyllen och skogssallat.

A4 Kulturförhållanden

A4.1 Kolonisation och markägande

De karga hällmarkerna, de ofta hårt svallade moränerna och den ur mänsklig synvinkel besvärliga topografin i nationalparken torde ha varit avgörande för att någon fast bosättning, så vitt känt, aldrig existerat inom parkens gränser. Närmsta, större kända stenåldersboplats återfinns på Bjästamon, cirka 10 km NV om parken. Denna plats beboddes under yngre stenålder (mellan till senneolitikum, cirka 2800-

2000 f Kr, Raä 2004:1, Raä 2004:2) och kan sannolikt ha följts av ytterligare bosättning under bronsåldern 1800-500 f Kr.

I byn Edånger, cirka 13 km sydväst om nationalparken, finns traktens hittills enda, belagda bronsåldersbosättning. Denna har genom utgrävningar kunnat dateras till tiden omkring 900 f Kr (Baudou 1977). Edånger var vid denna tid, vilket namnet antyder, belägen i den inre delen av en skyddad fjärd (anger = (havs)vik, Svenskt ortnamnslexikon 2003). Under samma period, det vill säga senare delen av bronsåldern (cirka 1500-500 f Kr), anlades den omfattande mängden gravrösen och stensättningar som finns utmed den forna, ångermanländska kustlinjen.

Järnåldern passerar sedan utan att vi idag kan säga något om den mänskliga närvaron inom nationalparken. Norrstigen, den enda landvägen norrut längs kusten, har anor från 1200-talet och det välkända landmärket Skuleberget omnämns på Olaus Magnus karta från 1539. Som fjällskog, det vill säga marker för fåbodrift, omnämns nationalparksområdet på kartmaterial från sent 1600-tal. Under 1800-talet delades skogen i området upp mera formellt och tillföll enskilda hemman genom avvittringen. Skogs- och sågverksbolaget Fors AB köpte sedan under sent 1800-tal upp ett stort antal fastigheter. Dessa kom under 1960-talet att uppgå i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB med massafabrik i Köpmanholmen (Kardell och Andersson 1977).

A4.2 Fornlämningar

GRAVRÖSEN OCH STENSÄTTNINGAR

Tjugoåtta kända gravrösen och två stensättningar finns inom nationalparken. Samtliga återfinns cirka 35-40 meter över nuvarande havsnivå och anses härstamma från yngre bronsålder, cirka 1500-500 år före Kristus. Runda rösen dominerar till antalet men även avlånga, så kallade långrösen förekommer. I flera av rösena ingår en rektangulär hållkista som övertäckts med stora mängder sten. Gravarna har senare utsatts för plundring i omgångar och vid undersökningar gjorda i början av 1900-talet påträffades endast kol och i något röse sentida rester av renben. Gravkonstruktionen medför att bevarandeförhållandena är dåliga.

I nedre delen av Kojtoberget, strax sydväst om Näskebodarna, finns ett tiotal av dessa rösen samlade i ett gravfält. Uppkomsten av denna stora mängd rösen, varav några av imponerande dimensioner, är inte helt klarlagd. Vid perioden för dess tillkomst byggdes de i omedelbar anslutning till den dåvarande havsstranden. Sannolikt kan syftet med placeringen ha varit att markera revir och/eller visa vägen in mot boplatserna. Dessa har sannolikt varit belägna längre in i fjärdarna norr och söder om nationalparken.

Sjöfaran det bedöms ha varit väl utvecklat vid denna tid och havet utgjorde en mycket viktig födoresurs som källa till säl, fisk och sjöfågel och var således av central betydelse för bronsåldersmänniskan. Det är dock osannolikt att den rika bronsålderskultur och långvariga bosättning som rösena vittnar om skulle ha legat i direkt anslutning till rösena. Terrängen är härtill för ogästvänlig och inga spår har heller påträffats inom parken. Förekomsten av kuströsen är klassade som riksintresse för kulturmiljövården. En motsvarande rösekultur från bronsåldern i

Finland, Sammallahdenmäki, är upptagen på Unescos världsarvslista för kulturmiljöer.

I bilaga 5 listas samtliga förekommande fornlämningar och beskrivningar enligt fornlämningsregistret.

FÄBODPLATSER

Lämningar efter fåbodbebyggelse finns på fem platser. En sjätte plats, Bredångers fåbod, finns angiven på en schematisk karta från 1699 men några spår efter denna fåbodplats har inte påträffats (se vidare under avsnitt A4.4 Äldre markanvändning).

A4.3 Äldre stigsystem

Skuleskogen i en vidare bemärkelse utgörs av det vidsträckta och karga skogsområde som sträcker sig från Bottenhavet i öster och cirka 15 kilometer västerut. Från byn Berg i söder till Skule by i norr mäter området cirka 10 kilometer. Nuvarande Europaväg löper i nordsydlig riktning genom detta område längs samma stråk som den redan från 1200-talet omnämnda Norrstigen. Utmed denna gamla färdväg och på gränsen mellan de båda socknarna Vibyggerå och Nätra fanns även en avrättningsplats belägen och vilken omnämns av Hulphers 1780 (citerad i Westerdahl 1989).

Norrstigen blev sedermera Riksväg 13 och numera den stundtals relativt hårt trafikerade Europaväg 4.

Skuleskogen och Skuleberget har fått sina namn efter byn Skule i norr. Denna by hade sina utmarker och fåbod utmed Norrstigen. En stor del av skogen inom nationalparken har dock historiskt benämnts Näske Fjällskog, det vill säga skogen där Näske by hade sin fåbod.

Från den odlade bygden i norr samt från byarna Käl och Dal i sydväst löper ännu efter flera hundra år stigar fram till de gamla fåbodplatserna i parkens centrala och norra delar.

A4.4 Äldre markanvändning

SKOGSBRUK

Utnyttjandet av skogstillgångarna i Skuleskogen var omfattande under 1800-talets senare hälft, då skogen skattades på stora delar av sitt virkesförråd. I början av 1860-talet fanns ett tiotal sågar, varav en ångsåg, i nationalparkens omedelbara närhet. Vattensågarna hade i regel låg kapacitet och kunde bara användas under begränsad tid på året. Den första ångsågen anlades dock redan 1863 på Strängöarna, endast cirka fem kilometer öster om nationalparken. Något år senare anlades även en i Köpmanholmen. Fler sågar tillkom efterhand i trakten men vid sekelskiftet 1900 återstod bara tre ångsågar. År 1907 anlades även en sulfitmassafabrik i Köpmanholmen (Kardell och Andersson 1977). Efter den hårda exploateringsepoken fram till år 1900 lämnades skogen i varierande utsträckning åt sitt öde. I sammanhanget kan noteras att inte heller hällmarkerna skonats från avverkningar i gånge tid. Under 1900-talet har virkesförrådet successivt ökat och betydande delar av skogsmarken har varit föremål för vedhuggningar och gallringar. Ungefär 15% av arealen hann avverkas på nytt innan

naturreservatsbildning och senare bildande av nationalparken skyddade området för vidare exploatering. De flesta av hyggerna från 1960- och 70-talen är idag lövrika ungskogar. Efter nationalparksbildningen 1984 har ytterligare områden lösts in för naturvårdsändamål i nordväst och i söder. Delar av denna areal utgörs av hyggen och plantskogar från 1980- och 90-talen.

FÄBODAR

Skuleskogen har under lång tid varit utmärkt för byarna belägna norr om det vidsträckta skogs- och bergsmassivet. Bredånger, Nyland, Ytterböle, Gladom, Norrsvedje och Näske byar har alla under olika tidsperioder haft fäbodan inom nationalparken. Före de omfattande skogsavverkningarnas tidevarv var skogsbetet och den tillhörande tillverkningen av ost, smör och mese på utmarkernas fäbodan den dominerande formen av markanvändning.

De ångermanländska kustfäbodarna tjänstgjorde vanligtvis endast som uppehållsplats för kreatur och människor under fäbodvistelsen och vallen odlades eller slåttades i regel inte. Förekommande ängsflora är alltså uppkommen genom beteshävd. Höslåtter har dock förekommit inom nationalparken men då främst i form av myrslåtter och i mycket begränsad omfattning, bland annat på Slåttaldsmyren samt på Lidbommyran i parkens nordvästra del. Skogen runt fäbodplatserna kom under ett par århundraden att präglas av bete och tramp från kor, får och getter. Tillsammans med uttag av en del timmer för husbehov samt brännved torde detta ha resulterat i en relativt gles och öppen skog. Efter de omfattande avverkningarna under senare delen av 1800-talet kan man förmoda att tillgången på skogsbete var riklig.

Strandzonen, med förekommande strandängar och lövträdsbård samt solexponerade sluttningar, kunde utnyttjas för bete tidigt på säsongen. Nationalparkens kustnära men smala skogsstråk har under lång tid hyst en större fäbodplats, Gammobodarna och sedermera Näskebodarna. Här kunde man hålla djuren redan i maj samtidigt som fäbodplatsen utgjorde en framskjuten replipunkt vid vårens strömmingsfiske. Enligt Westerdahl (1989) gör äldre kartuppgifter gällande att ett fiskeläge skulle ha varit beläget på västra sidan Tärnättholmarna. Inga spår har dock påträffats.

SAMER OCH RENBETE

Höga Kusten utgjorde intill början av 1900-talet renbetesland för fjällsamer från södra Vilhelmina och norra Frostviken. Kojtoberget, beläget sydväst om Näskebodarna lär enligt Westerdahl (1989) ha besökts och bebotts av samer. Vid tidigare omnämnda undersökningar av några av bronsåldersrösena på samma berg (Olsson 1911) konstateras att gjorda fynd av obrända ben härrörde från ren.

A5 Besökare

A5.1 Skuleskogen som besöksmål

Skuleskogens nationalpark bildades 1984 och omfattar efter utvidgning drygt 3 000 hektar land och vatten. Centralt belägen inom det år 2000 utnämnda

naturvärldsarvet Höga Kusten utgör parken ett attraktivt besöksmål med cirka 20 000 besökare årligen. Med sin skarpa topografi och mosaik av djupa, skogrika dalar, kalspolade hållmarker, myrar, tjärnar och stränder erbjuder nationalparken besökaren upplevelser och vyer med få motsvarigheter i landet nedom fjällen.

Skuleskogsområdet var även före nationalparksbildandet ett omtyckt utflyktsmål för friluftsentresserade i regionen. Den dramatiska topografin, Slåttdalsskrevan samt den växtgeografiskt intressanta floran har lockat besökare under hela efterkrigstiden.

Inom nationalparken förekommer en mängd olika pedagogiska exempel på centrala fenomen härrörande till den alltjämt pågående landhöjningen – grunden för Höga Kustens utnämning till världsarv. Ett trettiotal kuströsen och stensättningar från yngre bronsålder (cirka 1500-500 f Kr) ligger dessutom som ett pärlband på 35-45 m över havet utmed nationalparkens kustremsa.

Nationalparken ger även möjlighet för besökaren att uppleva stillhet, ensamhet och vildmarksliv. Här finns såväl växtgeografiskt intressant flora som ett mångfacetterat djurliv. Vintertid kan parken erbjuda fantastisk skidåkning i fjällliknande miljö med utsikt över hav och skärgård. Sommartid utgör Kälavikens sandstränder samt Tärnättholmarna populära utflyktsmål för båtfolk och solbadare. De flesta besök i nationalparken görs idag under perioden maj-september.

A5.2 Befintliga strukturer för besökare

MÅLPUNKTER

De mest besökta platserna i nationalparken är Slåttdalsskrevan och Kälavikens stränder. Sedan en ny övernattingsstuga i gammal stil uppfördes på den f.d. fåbodvallen vid Skrattabborrtjärn i parkens centrala del, har den successivt blivit ett alltmer populärt besöksmål. Även den renoverade stugan vid Tärnätvattnen är välbesökt och Höga Kusten-leden passerar såväl denna stuga som Slåttdalsskrevan och Kälaviken. Båtburna besökare angör gärna Tärnättholmarnas klippor och stränder.

ENTRÉER OCH TILLFARTSVÄGAR

Nationalparken har sedan bildandet två entréer, dels Entré Syd via byn Käl, dels Entré Nord via byn Näske.

ENTRÉ SYD

Denna entré har sedan parken bildades 1984 kommit att bli den mest utnyttjade. Härifrån utgår stig i östlig riktning ner mot Kälaviken (1,6 km) och vidare mot Näskebodarna (4,7 km). En stig går också norrut via Ävdalen upp till stugan vid den f.d. fåbodvallen vid Skrattabborrtjärn (3,8 km). Höga Kusten-leden ansluter från sydväst och fortsätter via Entré Syd och Kälaviken in i parken i nordlig riktning. Flertalet av besökarna till Slåttdalsskrevan utgår härifrån. Parkeringen rymmer cirka 35 bilar och två bussar. Här finns handikappanpassad torrtoalett, soptunnor och skyltställ med informationstavlor. Samfällid väg i tre kilometer ansluter från allmän väg i byn Käxed. Från E4 är det cirka fyra kilometer till avtaget i Käxed.

ENTRÉ NORD

Avfart sker i Bjästa norr om Skuleskogsmassivet. Samfällad väg om drygt två kilometer ansluter från slutet på den allmänna vägen i höjd med Näske brygga. Entréplatsen ligger cirka 300 meter norr om parkgränsen och stig utgår härifrån söderut mot Näskebodarna (cirka 4 km) med avstickare på vägen till Tärnättvattnen (cirka 3,3 km)-Slåttalsskrevan (cirka 4 km) och Tärnättholmarna (cirka 3,4 km). Höga Kusten-leden ansluter till Entré Nord norrifrån och fortsätter vidare söderut via Tärnättvattnen och Slåttalsskrevan. Parkeringen rymmer cirka 30 bilar samt två bussar. Här finns vindskydd med eldstad, handikappanpassad torrtoalett, soptunnor och skyltställ med informationstavlor.

STIGAR OCH LEDER

De båda entréerna förbinds sinsemellan via en 8,7 kilometer lång stig utmed parkens kustremsa. Ytterligare cirka 19 kilometer markerad stig genomkorsar framför allt de mest kustnära delarna av nationalparken och sätter besökaren i förbindelse med olika besöksmål som t.ex. Slåttalsskrevan, grottor, stugor och fåbodplatser. De mest trampade stigarna är mycket hårt nötta och eroderade. I kombination med den ibland kraftiga lutningen innebär slitaget att stigarna i samband med snösmältning och regn på kort tid utvecklas till bäckar, vilket avsevärt påskyndar erosionen.

Höga Kusten-leden genomkorsar parkens östra delar från Entré Syd via Slåttalsskrevan och Tärnättvattnen till Entré Nord.

Förutom de markerade stigarna finns även ett par gamla fåbodstigar som fortfarande trampas om än i begränsad omfattning. Dessa löper huvudsakligen från byarna norr om Skulemassivet och in mot de före detta fåbodplatserna i parkens norra och centrala delar. Även den markerade stigen utmed kusten går bitvis utmed en gammal fåbodstig.

STUGOR

I nationalparken finns fem stugor öppna för allmänheten. En av stugorna uppfördes i början av 1990-talet på en f.d. fåbodvall vid Skrattabbortjärn i parkens centrala delar. Övriga fyra stugor utgörs av f.d. privata fritidshus eller jaktstugor som fanns före nationalparkens bildande. Dessa har därefter rustats i varierande grad för att kunna erbjuda övernattningsmöjligheter för besökare. Endast stugorna vid Skrattabbortjärn (sex bäddar) samt vid Tärnättvattnen (fyra bäddar) bedöms vara i tillräckligt gott skick idag för att erbjuda besökaren en trivsam övernattnings.

Utöver de ovan nämnda stugorna finns ytterligare fem stugor. Tre av dessa är före detta fåbodstugor som ägs av privatpersoner och står på ofri grund på fåbodvallen vid Näskebodarna. Resterande två stugor är före detta fritidshus som idag ägs av Naturvårdsverket. Den ena, belägen vid Näskebodarna, har tidigare via Skule naturum hyrts ut till privatpersoner som velat övernatta i nationalparken. Den andra stugan är belägen på ett fastlandsnäs vid Tärnnettsundet och har disponerats av parkförvaltningen.

RAST- OCH ELDPLATSER SAMT VINDSKYDD

Under perioden 1 maj till 30 september är eldning endast tillåten vid iordningställda eldplatser och då endast med tillhandahållen eller medförd ved. Eldstäder med ved finns vid sex platser och sammanfaller i princip med de befintliga stugplatserna. Två av dessa eldstäder finns vid de två vindskydden i Kälaviken. Ytterligare ett vindskydd med eldstad finns utanför parken vid Entré Nord. Övrig tid är det möjligt att göra upp en mindre eld på väl vald plats och om säkra förhållanden råder.

TÄLTNING

Under perioden 1 maj till 30 september är tältning endast tillåten på särskilt anvisade tältplatser och maximalt tre nätter på samma plats. Tältning fler än tre nätter kräver tillstånd av länsstyrelsen. Till följd av topografi och markstruktur (sten!) är det enklast att slå upp sitt tält vid eller i anslutning till Kälavikens stränder eller vid fåbodvallarna vid Skrattaborrtjärn respektive Näskebodarna. Även vid Salsvikens utlopp utefter den nordligaste delen av kuststigen samt i anslutning till Tärnättsundet är det lämplig terräng för tältning.

INFORMATION

Skyltställ med informationstavlor och kartor finns uppsatta vid de båda entréerna samt på ytterligare fyra platser i parken. I de fem övernattningsstugorna för allmänheten finns kartor över parken uppsatta.

Övrig information om nationalparken ges i form av en folder i fyrfärgstryck (1984) på svenska, tyska och engelska. Denna finns under högsäsong (maj-september) i lådor på informationstavlorna vid de två entréerna samt vid naturum Höga Kusten vid Skuleberget/E4 cirka 5 kilometer sydväst om parken.

På naturum kan ett 20-sidigt, informativt häfte i A5-format köpas, som lite mera utförligt behandlar parkens geologi, kulturhistoria, växt- och djurliv. Häftet är framtaget 1984, finns på svenska, engelska, tyska och kostar 20 kronor.

Ett topogeomorfologiskt kartblad över nationalparken i skala 1:50 000 togs fram 1984 och har varit mycket populärt och användbart för parkbesökarna. Kartbladet är dock i stort behov av revidering och nytryck.

Naturvårdsverket har även inom ramen för projektet med baskartering av landets nationalparker i samarbete med Lantmäteriet och Sveriges Lantbruksuniversitet tagit fram en vegetationskarta med vegetationsbeskrivning över parken.

I arbetet med att dokumentation och marknadsföring av världsarvet Höga Kusten har en geoturistkarta över Skuleberget och Skuleskogen tagits fram av Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU 2005).

Vidare finns information om nationalparken utlagd på länsstyrelsens hemsida liksom på hemsidan för naturum Höga Kusten.

ORGANISERAT NYTTJANDE

Skuleskogen är sedan länge ett populärt utflyktsmål men har ännu inte i någon större omfattning kommit att utnyttjas aktivt inom turismnäringen.

Skolor, universitet och olika friluftsförbund förlägger friluftsdagar, exkursioner och kurser till nationalparken under framför allt försommaren samt sensommar och tidig höst.

NYTT NATURUM

Naturum Höga Kusten invigdes i juni 2007 vid foten av Skuleberget. Naturum ska fungera som sluss och informationscentral för besökare till nationalparken.

A6 Planering och skydd

A6.1 Från utmark till världsarv

När Skuleskogens nationalpark bildades 1984 hade beslutet föregåtts av flera års inventeringar, klassificeringar och olika förordnanden om skydd. Redan 1968 beslutades om ett skydd för landskapsbilden enligt naturvårdslagen för delar av Skuleskogsmassivet öster om dåvarande riksväg 13 (senare E4).

Två år senare publicerade länsstyrelsen den första delen, Nolaskogs, i Lars Guvås tredelade, översiktliga naturinventering av länet. Guvå konstaterade att Skuleskogsområdet hamnade i högsta skyddsklass och borde få högsta prioritet för fortsatta inventeringar.

Den fysiska riksplaneringen för hushållning med mark och vatten (1971), resulterade i att Höga Kusten klassades som riksintresse för såväl kulturmiljö- och naturvårdsintressena som för friluftslivet.

Fler inventeringar följde och en arbetsgrupp bildades 1973 med representanter för olika myndigheter. Den statliga Höga Kusten-utredningen (1974) bekräftade tidigare positiva värdeomdömen om Skuleskogen. Länsstyrelsen beslutade samma år om ett tillfälligt förordnande om naturreservat med två års giltighet i syfte att förhindra anmälda avverkningar i området. Det tillfälliga naturreservatsförordnandet förlängdes 1976 med ytterligare tre år, under det att fler utredningar togs fram och diskussioner med berörda markägare fortsatte.

Skuleskogens naturreservat bildades 1979 då det tillfälliga förordnandet löpt ut. Jordbruksutskottet hade strax före besett området från helikopter och riksdagen tagit ett principbeslut om att en nationalpark skulle bildas.

Efter markägarförhandlingar och vissa markbyten bildades Sveriges artonde nationalpark i maj 1984. Några mindre områden i områdets ytterkanter, där förhandlingarna med markägarna ej hunnit slutföras, förblev naturreservat. Ett större område i anslutning till nationalparksgränsen i nordväst köptes in av staten 1991, efter att en större förekomst av den hotade laven långskägg påträffats och skogen anmälts för avverkning.

Nationalparken och anslutande delar av Skuleskogens naturreservat anmäldes 1996 av regeringen till det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Skuleskogens nationalpark spelade en central roll när Höga Kusten år 2000 upptogs på Unescos lista över världs naturarv.

B. PLANDEL

B1 Zonindelning

B1.1 Principer

Riktlinjer och åtgärder i skötselplanen utgår från en indelning av Skuleskogens nationalpark i zoner. Syftet med zoneringen är att, tillsammans med föreskrifterna, tydliggöra hur nationalparken inom ramen för det övergripande bevarandesyftet ska kunna tillgodose olika anspråk på bevarande och tillgänglighet.

Zoneringen utgör ett övergripande underlag för planering och förvaltning av nationalparken och styr var åtgärder och insatser för att underlätta allmänhetens nyttjande skall förläggas.

Zoneringen kan även användas av besökare för att se vad man kan förvänta sig att få ut av sitt besök inom olika delar av nationalparken, vilka aktiviteter som är lämpliga samt vad man som besökare kan förvänta sig i form av anläggningar och grad av tillgänglighet respektive vildmarkskänsla.

Nationalparken har delats in i tre zoner med avseende på graden av orördhet och frånvaro av besökare, respektive förekomst av anordningar för friluftslivet och graden av tillgänglighet för olika kategorier av besökare.

B1.2 Zoner i Skuleskogens nationalpark

Se karta på nästa uppslag.

ZON I, ORÖRD ZON (LÅGAKTIVITET)

Zon I är ett större orört och ostört kärnområde. Området utgörs av nationalparkens centrala delar och omfattar sammanlagt cirka 1 800 hektar eller cirka 65 procent av landarealen.

BESÖKARE KAN FÖRVÄNTA SIG:

Ett större, orört och ostört område med endast några få anlagda stigar. Stigarna utgörs till stor del av äldre fåbodstigar. Inga större anläggningar för besökare finns. Få spår av andra besökare utanför befintliga markerade stigar. Goda möjligheter att besökare upplever avskildhet, orörd natur och stillhet (vildmarkskänsla).

Spår efter äldre tiders fåbodliv förekommer.

RIKTLINJER FÖR FÖRVALTNINGEN:

Upplevelser av orörd natur, avskildhet och stillhet prioriteras. Inga nya friluftsanordningar bör anläggas. Organiserat nyttjande i stora grupper utanför befintliga stigar bör begränsas. Om högt slitage uppstår på stigarna i denna zon vidtas åtgärder för att leda om/bort besökare från dessa partier.

ZON II, HÖGAKTIVITETSZON/ANLÄGGNINGSZON

Zonen utgörs av den östra tredjedelen av nationalparken (cirka 700 hektar) där huvuddelen av stigsystem, stugor och övriga anordningar för besökare är belägna (eller planeras) och där huvuddelen av besöken också sker. I området finns den välbesökta Slättdalsskrevan samt Kälavikens stränder.

BESÖKARE KAN FÖRVÄNTA SIG:

Zon II präglas till större delen av opåverkad natur, men med omfattande friluftsanläggningar i form av leder/stigar, eldplatser, tältplatser och rast-/övernattningsstugor för besökare som önskar viss service. Broar och spångning förekommer för att underlätta framkomligheten. Man ser ibland spår av andra människor. Tämmligen goda möjligheter för besökare att uppleva orörd natur. Under besöksintensiva perioder, måttlig sannolikhet att uppleva stillhet och avskildhet. Cykling och ridning kan förekomma på kuststigen.

RIKTLINJER FÖR FÖRVALTNINGEN:

Områdena och anordningarna har högt besöksstryck. Vid behov kan ledsystemet och naturinformationen utvecklas. Åtgärder utförs för att minska slitage och redan uppkommet slitage åtgärdas.

ZON III, ENTRÉZONER/ANLÄGGNINGSZONER

Zon III ligger i direkt anslutning till de tre entréerna och är sammanlagt cirka 150 hektar. Området inkluderar entréernas närområden inklusive kortare spångade stigar med tillhörande rast- och utsiktsplatser (se vidare avsnitt B3.2 och B3.3 nedan).

Entrézonerna präglas av anordningar för att kunna ta emot ett stort antal besökare och tillrättalagda stigar till stor del spångade och anpassade för besökare som kräver hög grad av anpassning.

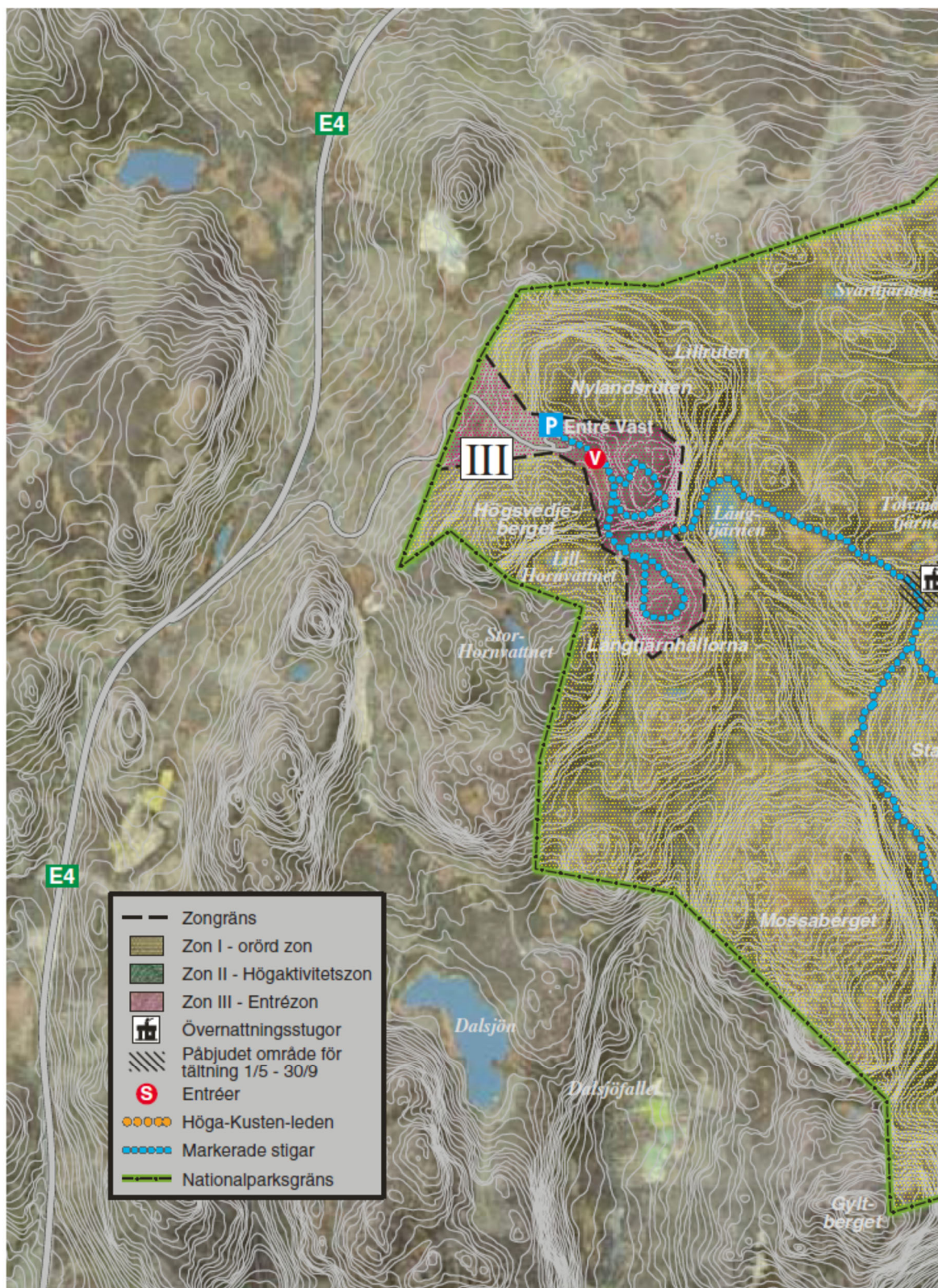
BESÖKARE KAN FÖRVÄNTA SIG:

Området som utgörs av nationalparkens entréer karaktäriseras av hög anläggnings- och servicegrad, från informationsanläggningar till vägar och parkeringsplatser. Lättillgängligt och välutnyttjat av besökare. Goda möjligheter finns att förstå nationalparkens natur- och kulturvärden. Vanligt att möta andra besökare, även större grupper.

Trafikbuller kan förekomma främst under besöksintensiva perioder.

RIKTLINJER FÖR FÖRVALTNINGEN:

Områdena och anläggningarna har nationalparkens högsta besöksstryck eftersom i princip alla besökare passerar dessa områden. Att hålla anläggningar och information vid god kvalitet prioriteras högt. Leder spångas till stor del.

© Lantmäteriet 2009 MS2009/08603

B2 Disposition och skötsel av mark och vatten

ANALYS

Detta avsnitt syftar till att, utifrån den i del A givna beskrivningen av förhållandena i nationalparken, ge en bakgrund till i denna del, del B, föreslagna mål, riktlinjer och åtgärder för såväl skötsel av naturtyper som anordningar för friluftslivet, information m.m.

Nationalparken bildades 1984 och en skötselplan antogs av Naturvårdsverket 1990. Länsstyrelsen fick under år 2006 i uppdrag av Naturvårdsverket att ta fram ett underlag till en ny skötselplan samt förslag till nya föreskrifter. Detta arbete har bland annat bestått i att insamla, bearbeta och sammanställa äldre och nytillkomna faktaunderlag. Ett flertal fältbesök har företagits i parken i syfte att dokumentera och analysera dagsläget avseende skick och standard för befintliga anläggningar för friluftslivet, liksom beträffande eventuella behov av skötselåtgärder för vissa naturtyper eller enskilda arter.

Sammanfattningsvis kan konstateras att beträffande skötsel av naturtyper är behoven ringa. Nationalparken domineras ytmässigt av naturtyper som utvecklas bäst på egen hand, utan mänsklig inblandning. Målen för de olika naturtyperna uppnås därför i dessa fall i regel genom att inga skötselåtgärder utförs utan området lämnas till så kallad fri utveckling. Den i föregående avsnitt beskrivna zoneringsen blir då tillsammans med nationalparksföreskrifterna de dominerande metoder som används för att uppnå syftet med nationalparken.

För att vårda förekommande fornlämningar, öka allmänhetens tillgänglighet till parken och ge besökarna ökade möjligheter till rika natur- och kulturupplevelser är behovet av åtgärder desto större. Detta gäller även behovet av information om och marknadsföring av Skuleskogens nationalpark och dess många värden. Under de dryga 20 år som gått sedan parken bildades har besöksantalet stadigt ökat. Slitaget på de mest utnyttjade stigarna och anläggningarna har varit stort samtidigt som mindre frekventerade stigar, kulturlämningar och hävdberoende marker tenderar att växa igen. Målet för denna del av nationalparksförvaltningen blir genomgående kvalitet och tillgänglighet, med beaktande av det övergripande syftet med nationalparken. Inledande åtgärder av engångskaraktär följda av vidmakthållande, årlig skötsel och tillsyn dominerar liksom återkommande uppföljning och utvärdering.

B2.1 Skötsel av naturtyper

HÄLLMARKER OCH KLAPPER

MÅL

Av människan så opåverkade marker som möjligt där naturliga processer som vittring och vegetationens kolonisering verkar fritt.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet är klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220). En naturlig hydrologisk regim råder och naturtypen bedöms därför ha gynnsam bevarandestatus.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Fri utveckling, ingen aktiv skötsel. Fri utveckling inbegriper brand och annan naturlig dynamik (beträffande brand, se vidare under B2.3).

SKOG

Tallskog, granskog och lövskog liksom även igenväxande hyggen och hållmarksskog.

MÅL

Av människan så opåverkad skog som möjligt där naturliga processer som succession, snöbrott, stormfällning, översvämningar, landhöjning och i förekommande fall brand får verka fritt.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet är västlig taiga (9010*), naturliga primärskogar i landhöjningskust (9030*) samt örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ (9050). Samtliga tre habitat bedöms idag ha gynnsam bevarandestatus.

Fri utveckling genom naturliga processer kan, helt naturligt, innebära att arealerna av ingående naturtyper ändras något över tiden. Detta utgör dock inte något hot mot de samlade värdena och områdets totala bevarandestatus. De tre naturtyperna kommer med de i skötselplanen angivna åtgärderna, med största sannolikhet att finnas i dagens omfattning och ha gynnsam bevarandestatus under överskådlig tid. Naturtypernas arealer finns angivna under avsnitt A 1.5.

För samtliga tre naturtyper är det av grundläggande betydelse att skoglig kontinuitet och naturlig dynamik råder, bland annat i form av bildande av död ved samt naturlig hydrologisk regim. Detta följs upp framför allt genom att påvisa att ingen åverkan görs på mark och vatten.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Fri utveckling, ingen aktiv skötsel. Fri utveckling inbegriper brand och annan naturlig dynamik (beträffande brand, se vidare under B2.3).
- Vid skötsel av fornlämningar samt inom ramen för utformningen av nationalparksentréerna kommer viss skötsel av anslutande skogsbestånd att ske i form av röjning eller gallring. Exempelvis kan uppväxande ungsogsbestånd komma att hållas nere för att förbättra eller vidmakthålla möjligheterna till utsikt. Detta gäller även kortare avsnitt av mer välfrekventerade stigsträckor, där viss röjning eller gallring kan komma att ske i syfte att främja besökarens upplevelser från stigen. Bland annat kommer vissa äldre, grova tallar i direkt anslutning till kuststigen att frihuggas från underväxande och trängande gran i syfte att främja tallarnas utveckling och synliggöra dem för nationalparksbesökarna.

- För ett mindre skogsbestånd mellan privata fritidshusfastigheter vid Näskebodarna och själva vallen gäller att gallring av det aktuella skogsbeståndet kan ske om ägarna till berörda fastigheter så önskar. Åtgärden utförs i så fall genom nationalparksförvaltningens försorg efter samråd med fastighetsägarna. Endast mycket försiktig och successiv gallring av i första hand gran kan bli aktuell då kvarstående träd annars löper stor risk att blåsa ner.

VÅTMARKER

MÅL

Av människan så opåverkade våtmarker som möjligt där naturliga processer som succession, översvämningar och i förekommande fall landhöjning får verka fritt.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet är öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn (7140) samt skogbevuxen myr (91D0*). Båda habitaterna har idag gynnsam bevarandestatus.

Naturlig, hydrologisk regim skall råda. Pågående växtsuccession och landhöjning innebär att naturtyperna kommer att minska över tiden i takt med att torvbildningsprocessen fortgår och att buskar och träd gradvis koloniserar habitaterna.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Fri utveckling. Eventuella stigar över våtmark skall spångas. Fri utveckling inbegriper brand och annan naturlig dynamik (beträffande brand, se vidare under B2.3).

ÄNGSMARKER

De ängsmarker i nationalparken som är aktuella för någon form av skötsel är belägna vid de två före detta fåbodvallarna vid Skrattaborrtjärn respektive Näskebodarna. Den sammanlagda ängsmarksarealen är cirka en hektar.

MÅL

Välhävda ängsmarker utan inslag av vegetation som indikerar ohävd.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Se avsnitt B2.5 Skötsel av kulturmiljöer

SJÖAR OCH VATTENDRAG

MÅL

Av människan så opåverkade vatten som möjligt (naturvatten) där naturliga processer och strukturer som årstidsvariationer i vattenflöden och förekomst av död ved får verka fritt. Endast naturliga vandringshinder får förekomma.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet är dystrofa sjöar och småvatten (3160). Naturtypen bedöms ha gynnsam bevarandestatus idag även om försurningssituationen är bekymmersam.

För dystrofa sjöar och småvatten innebär gynnsam bevarandestatus att hydrologi och skoglig kontinuitet är intakt i strandzonen. Naturligt fisktomma tjärnar skall så förbli.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Sjöar och vattendrag lämnas till fri utveckling. Broar och spångbroar över vattendrag för underlättande av friluftslivet anläggs utan att grumling eller vandringshinder uppstår.
- Befintliga eller eventuella tillkommande bäverdämmen inom nationalparken kan komma att bli föremål för manuell rivning i händelse av att dämningen påverkar marker eller vägar utanför parkgränsen.
- Förekomsten av bäckröding på en avgränsad delsträcka av Skravelbäcken bör avlägsnas med hjälp av upprepade elfisken.
- I ett antal av parkens vattendrag och tjärnar har bottenfauna insamlats i mitten av 1980-talet samt under 2006. Analysen av dessa data skall ligga till grund för det uppföljningsprogram för sjöar och vattendrag som bör tas fram av förvaltningen.
- För Kälstjärnen och den del av Viksbäcken som är belägen utanför nationalparken är det angeläget att säkerställa en god vatten- och biotopkvalitet, då detta påverkar livsbetingelserna för havsöring och flodnejonöga såväl i som utanför nationalparken. Nationalparksförvaltningen bör tillsammans med Skogsstyrelsen ta kontakt med berörda markägare för att diskutera möjliga handlingsalternativ beträffande fortsatt brukande eller skydd av de till vattendraget omgivande markerna.

STRÄNDER OCH HAV

MÅL

Av människan så opåverkade stränder och marina miljöer som möjligt där naturliga processer som våg, vind och isrörelser, vattenståndsvariationer och landhöjningssuccessioner får verka fritt.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet är sandstränder med perenn vegetation (1640) och vegetationsklädda havsklippor (1230). För båda naturtyperna råder idag gynnsam bevarandestatus.

För sandstränder med perenn vegetation innebär detta att naturlig dynamik och hydrologisk regim skall råda.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Havsstränder och övriga marina miljöer lämnas till fri utveckling. Eventuella anläggningar för friluftslivet planeras och anläggs så att minsta möjliga påverkan uppstår på de aktuella miljöerna.

B2.2 Skydd av växt- och djurarter

RÖDLISTADE ARTER

De under avsnitt A3.4 (Rödlistade växt- och djurarter) listade arterna gynnas så gott som samtliga av de generella riktlinjerna med fri utveckling som gäller för flertalet av förekommande livsmiljöer i nationalparken.

Den under avsnittet B1 (Zonindelning) redovisade strategin för zonerings och kanalisering av besökare och olika anläggningar för friluftslivet, bedöms tillsammans med gällande föreskrifter även de verka i positiv riktning för flertalet av de aktuella arterna.

För topplåsbräken (VU), som är en hävdgynnad art, gäller att den i planen föreslagna slåttern av fåbodvallarna vid Näskebodarna och Skrattabbortjärn avsevärt bör förbättra livsbetingelserna för denna och andra hävdberoende ängsmarksarter.

MÅL

De aktuella arterna utgör funktionella delar av livskraftiga populationer med gynnsam bevarandestatus.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- För sötgräs utgör omfattande och upprepat tramp av besökare en potentiell risk då den aktuella lokalen är belägen utmed en av de mer frekventerade lederna i parken. Förekomsten av sötgräs bör därför övervakas i detta avseende.
- Kunskaperna om förekommande arter i nationalparken bör förbättras genom riktade, systematiska inventeringar. Främst gäller detta kryptogamer och den lägre faunan. Ett program för uppföljning av ett urval av rödlistade arter bör tas fram som en del i en uppföljningsplan för arter och naturtyper i nationalparken.
- Möjligheterna att för havsöring och flodnejonöga skydda livsmiljön i och omkring Viksbäcken, i den del som ligger utanför nationalparken, bör särskilt beaktas.

SKYDD AV ARTER OCH NATURTYPER ENLIGT EU:s ART- OCH HABITATDIREKTIV SAMT FÅGELDIREKTIVET

MÅL

Inom nationalparken förekommande naturtyper och arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektivet har gynnsam bevarandestatus med avseende på areal och kvalitet för habitat och antal för arter.

Liksom förekommande, rödlistade arter gynnas naturtyper och arter i direktiven av fri utveckling.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- I direktiven utpekade arter och livsmiljöer följs till utbredning och innehåll enligt kommande system och riktlinjer för uppföljning och dokumentation inom Natura 2000.

B2.3 Brand

Brand är den mest avgörande ekologiska störningsfaktorn inom det nordligt boreala skogsekosystemet. Till följd av effektiv brandbekämpning i det brukade skogslandskapet minskar sannolikheten dramatiskt för att en spontan brand skall beröra ett naturskyddat område där en brand skulle kunna vara önskvärd. De naturskyddade områdena är dessutom i regel små och geografiskt spridda. Antalet blixtnedslag som leder till brand i terrängen är få och sannolikheten därför sammantaget mycket låg för att just ett naturskyddat område skall antändas på naturlig väg.

Utifrån sin storlek, fördelaktiga form och läge i landskapet utgör Skuleskogens nationalpark ett av få naturskyddade områden i länet där en spontan brand skulle kunna tillåtas ha ett naturligt förlopp över en större yta. Den skarpa topografin inom parken, avsaknaden av begränsningslinjer såsom långsträckta sjöar, myrar eller vägar gör emellertid skogsbestånden inom nationalparken till tekniskt svårhanterliga och därmed dyra bränningsobjekt för kontrollerade naturvårdsbränningar. Den numera starka grandominansen och den sannolikt långa tid som förflutit sedan majoriteten av den mer produktiva skogsmarken senast berördes av skogsbrand, utgör ytterligare försvårande omständigheter. Brännings- och brandsäsong är även högsäsong för allmänhetens besök i parken, vilket också är en faktor att ta hänsyn till vid ett beslut om naturvårdsbränning eller huruvida en spontan brand bör släckas omgående eller inte.

På friskare skogsmark tar granen snabbt överhanden över tall och lövträd vid frånvaro av brand. I nationalparkens vidsträckta, glesa hållmarkstallskogar är denna del av problematiken inte lika påtaglig. Återkommande torrsomrar innebär att granen, med sitt i regel ytligare rotsystem, torkar och dör i större utsträckning än tallen. Tallen kommer därvid aldrig att bli utkonkurrerad av gran och hållmarkstallskogarnas fortlevnad säkras. Vid fortsatt frånvaro av brand kvarstår dock effekter på markvegetationens samt humus- och förnalagens uppbyggnad samt eventuella effekter på den insektsfauna som indirekt är beroende av brand.

MÅL

Brand skall kunna förekomma i nationalparken under förutsättning att inte mänskligt liv eller egendom riskeras.

RIKTLINJER

- Naturvårdsbränning kan komma att ske i nationalparken men bedöms inte vara prioriterad inom överskådlig tid (10 år).
- Risken för uppkomst av vådeld skall minimeras genom information och tillsyn av att gällande eldningsföreskrifter iakttas av besökarna.
- Om spontan brand uppkommer inom nationalparkens zon I till följd av blixtnedslag eller vådeld skall släckningsarbetet i första hand inriktas mot zonernas yttergränser om räddningsledaren anser att branden härmed slutligen kan bekämpas. Brand som uppkommer spontant inom zon II och III skall släckas ned omedelbart men om möjligt med utnyttjande av naturliga begränsningslinjer.

- Förvaltningens syn på spontant uppkomna bränder i nationalparken skall diskuteras med berörda räddningstjänster. Metoder och möjliga förhållningssätt till släckningsinsatser i samband med spontant uppkomna bränder skall dokumenteras i en släckningsplan.
- Vid alla släckningsinsatser och eventuella naturvårdsbränningar skall största möjliga hänsyn tas till mark, vatten och vegetation.

B2.4 Kalkning

Ingen kalkning skall ske av mark eller vatten. Även om sjöar och vattendrag i nationalparken under flera årtionden varit och fortfarande är starkt påverkade av försurande nedfall, är möjligheterna starkt begränsade att genom kalkning komma till rätta med problemet. Bland annat är sjöar och tjärnar så små till yta och volym att en eventuell kalkning skulle få mycket begränsad varaktighet. Att bygga någon typ av kalkdoserare bedöms inte heller vara varken önskvärt eller motiverat av störnings- respektive kostnadsskäl.

B2.5 Skötsel av kulturmiljöer

FORNLÄMNINGAR

För skötseln av förekommande fornlämningar såsom rösen, stensättningar, husgrunder m.m. gäller följande:

MÅL

Fornlämningar skall vara fria från vedartad eller annan högvuxen vegetation, omkullfallna träd eller grenar. Eventuella stubbar är inte högre än 10 cm.

GENERELLA RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- På fornlämningen växande träd och plantor avlägsnas liksom inom ett område om cirka två meter runt om. Stubbar på rösen skall snedkapas i syfte att rösets form och kontur skall framträda så tydligt som möjligt. Högvuxna gräs eller örter på husgrunder, spisrösen etc. slås årligen. Virket tas tillvara. Avverkningsrester dras ihop och brännes.

KUSTRÖSEN

I parken finns 30 kända rösen eller stensättningar från yngre bronsålder (1500-500 f Kr). Rösena har varken före eller efter nationalparkens bildande fått den uppmärksamhet eller skötsel de mer än väl förtjänar. Skogen tränger sig på allt mer för varje år. I takt med att omgivande skog sluter sig tilltar också inväxningen av markvegetation i form av mossor och i viss mån ris. Detta bidrar till att rösenas konturer till viss del suddas ut.

Flertalet av rösena är därför i behov av att påväxande och närstående träd avverkas. För att besökare till nationalparken skall bli uppmärksammade på dessa mäktiga fornlämningar och bättre kunna uppfatta deras inbördes sammanhang bör i några fall även omkringliggande skog glesas ut.

PLATSSPECIFIKA RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

För numrering hänvisas till förteckning och beskrivning över samtliga fornlämningar, bilaga 5.

Två rösen utmed stigen mot Tärnättvattnen (nr 55:1-2)

- Klenare träd, framförallt gran, avverkas mellan rösena för att besökaren bättre skall kunna uppleva rösena från olika håll samt lättare uppleva samhörigheten mellan dessa.
- Sittbänk anordnas vid sidan av leden med det större röset i ryggen.
- Platsinformation i format A4/A5 med text och illustration.

Tre rösen på åsrygg cirka 300 meter norr om Näskebodarna (26:1-3)

De aktuella rösena är belägna på en åsrygg i NNV-SSO riktning 35-40 m över havet strax norr om Näskebodarna. Avståndet till stigen mellan Näskebodarna – Gammobodarna-Entré Nord är cirka 200 meter.

- Klenare träd, i första hand gran, avverkas på åsen mellan rösena så att besökaren bättre kan uppleva samhörigheten mellan rösena. Vid de två södra rösena avverkas gran också öster om rösena och vid behov en bit ner i sluttningen för att skapa havsutsikt.
- En stigslinga dras in till åsen och rösena från leden.
- Sittbänk anordnas på åsen i anslutning till rösena och med utsikt mot havet.
- Platsinformation i format A4/A5 med text och illustration.

Gravfält på Kojtoberget sydväst om Näskebodarna samt ensamt röse cirka 70 meter norr härom (nr 29 och nr 28:1)

- Skogen gallras inom gravfältet. Framförallt bortröjes underväxt av gran men även en del tall så att besökaren från stigen kan uppleva hela gravfältet.
- Platsinformation i format A4 med text och illustration.

Fyra rösen på 40 metersnivån cirka 1 400 meter ostnordost om Kälaviken (nr 44:1-4)

Fyra tätt intill varandra liggande rösen varav ett (nr 44:2) är cirka 17 meter i diameter och två meter högt.

- Gallring av skogen runt och mellan rösena bör ske så att besökaren bättre kan se rösena från olika håll samt lättare uppleva samhörigheten mellan rösena.
- En ny stig mot Slåttdalen för norrifrån kommande besökare bör anläggas och då passera dessa mäktiga rösen (se vidare under avsnitt B3.3 Stigar, utsiktsplatser m.m.).
- Sittbänk anordnas i anslutning till den nya stigen med utsikt mot rösena.
- Platsinformation i format A4/A5 med text och illustration.

Stensättning och röse belägna på 40 metersnivån cirka 1 250 meter ostnordost om Kälaviken (nr 45:1-2)

På en mindre hällmark ligger en rund stensättning och ett ovalt röse.

- Den ovan beskrivna nya stigen mot Slåttdalen för norrifrån kommande besökare bör passera även dessa lämningar (se vidare under avsnitt B3.3 Stigar, utsiktsplatser m.m.).
- Platsinformation i format A4/A5 med text och illustration.

FÄBODPLATSER

I parken finns synliga lämningar efter fem fäbodvallar eller f.d. fäbodplatser. Beträffande mål för vården av öppna marker, se vidare under rubriken Ängsmarker i avsnitt B2.1 Skötsel av naturtyper.

PLATSSPECIFIKA RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Gammobodarna (nr 158)

Gammobodarna är den till omkring 1867 (Westerdahl 1989) använda platsen för Näske bys fäbodlar. Idag belägen i cirka 70-årig granskog, bitvis på underlag av svallgrus och med ett mindre bäckdråg som löper genom platsen. Kuststigen, sträckan mellan Entré Nord och Näskebodarna, passerar i direkt anslutning. Härifrån utgår också stig ned mot Tärnättholmarna liksom en nyare stig upp mot Tärnättvattnen. Lämningar efter ett flertal mindre byggnader påträffas i form av husgrunder och spisrösen liksom gropar efter förmodade mjölkällare.

- Røjning av undervegetation liksom viss gallring bör ske i syfte att öka besökarens möjligheter att uppleva platsen och ges en bättre uppfattning om lämningarnas belägenheter och inbördes förhållanden. Virket tas till vara. Ris dras ihop och brännes.
- Eventuella inväxande, högvuxna gräs eller örter bortröjes årligen från lämningarna.
- Platsen bör bli föremål för en mer noggrann kartläggning och inmätning varefter en illustratör schematiskt kan rekonstruera fäbodvallen. Offert på kartläggning begärs in från länsmuséet.
- Platsen och/eller ett urval av husgrunder (motsvarande) utmärks med platsinformation i format A4/A3 med text och illustration.

Näskebodarna (nr 159)

Sedan slutet av 1860-talet platsen för Näske bys fäbodlar med ett 10-tal lämningar efter kokhus, fähus och mjölkällare. Förutom lämningarna finns även tre före detta kokhus på vällen liksom ett före detta fritidshus och ett fähus. De senare sedan början av 1990-talet inredda till övernattingsstugor för parkbesökare.

- Inväxande gran och övrig vedartad vegetation avlägsnas kontinuerligt. Vällen vidgas mot bäcken i söder samt bakom övernattingsstugan och de f.d.

kokhusen i privat ägo. Grenar och ris bränns på ett fåtal platser i ytterkanten av vallen.

- Virket upparbetas till ved för stugplatsens behov samt för övrigt behov inom parken.
- Vallen eller delar av den slås årligen i slutet av juli. Efter några dagars torkning räfsas gräset ihop och hässjas vid behov för senare bränning på ett fåtal platser utanför vallen. Ört- och gräsvegetation på husgrunder bortröjes årligen.
- Platsen och/eller ett urval av husgrunder (motsvarande) utmärks med platsinformation i format A4/A5.

Norrsvedjebodarna vid Skrattabborrhjärn (nr 188)

Före detta fåbodvall med ett tiotal grunder efter kokhus och stall. En övernattningsstuga för parkbesökare uppfördes 1993 i kanten av vallen.

- Inväxande gran och övrig vedartad vegetation avlägsnas kontinuerligt. Vallen vidgas så att alla anslutande husgrunder och andra lämningar blir trädfria och på ett ursprungligt sätt ansluter till vallen. Grenar och ris bränns på ett fåtal platser i ytterkanten av vallen.
- Virket upparbetas till ved för platsens behov samt övrigt behov inom rimligt avstånd.
- Vallen slås årligen i slutet av juli. Efter några dagars torkning räfsas gräset ihop och hässjas vid behov för senare bränning på ett fåtal platser utanför vallen. Ört- och gräsvegetation på husgrunder bortröjes årligen.
- Platsen och/eller ett urval av husgrunder (motsvarande) utmärks med platsinformation i format A4/A5.

Ytterböle-Gladomsbodarna (nr 189)

Före detta fåbodplats för byarna Ytterböle och Gladom och belagd i kartmaterial från sent 1700-tal.

- Röjning av undervegetation liksom viss gallring bör ske i syfte att öka besökarens möjligheter att uppleva platsen. Virket tas till vara. Ris dras ihop och brännes.
- Eventuella inväxande, högvuxna gräs eller örter bortröjes årligen.
- Platsen och/eller ett urval av husgrunder (motsvarande) utmärks med platsinformation i format A4/A5.

Nylandsbodarna (nr 187)

Nylands fåbod finns angiven väster om Svarttjärnen redan på 1699 års karta över byskogarna i Nätra socken. En glänta i granskogen med ett par husgrunder och några spisrösen återstår samt resterna av en mindre stuga av senare datum.

- Röjning av undervegetation liksom viss gallring bör ske i syfte att öka besökarens möjligheter att uppleva platsen. Virket tas till vara. Ris dras ihop och brännes.
- På lämningarna inväxande, högvuxna gräs eller örter borttröjes årligen.
- Resterna av rast-/jaktkojan avlägsnas och platsen städas.
- Platsen och/eller ett urval av husgrunder (motsvarande) utmärks med platsinformation i format A4/A5.

B3 Besök och besökare

B3.1 Principer

Möjligheterna för allmänheten att besöka Skuleskogens nationalpark och få en högkvalitativ naturupplevelse är en viktig del av syftet med nationalparken. Skuleskogen som en av tolv utpekade besökspunkter inom världsarvet Höga Kusten är också av stor betydelse. Det ligger en stor utmaning i att ge fler kategorier av besökare möjlighet till upplevelser av ett storslaget och opåverkat naturlandskap samtidigt som de för djur- och växtlivet ostörda förhållandena bevaras.

Detta kan, förutom genom utformningen av olika föreskrifter för nationalparken, även ske via indirekt styrning eller kanalisering, till exempel var och hur stigar och olika anläggningar för friluftslivet placeras och utformas.

MÅLGRUPPER

Nationalparken har flera målgrupper bland besökarna. Friluftssintresserad allmänhet liksom såväl närboende som mer långväga turister i alla åldrar är tilltänkta nationalparksbesökare. Skolor på alla nivåer är en särskilt viktig målgrupp liksom funktionshindrade personer.

AKTIVITETER

Utgångspunkten är att det rörliga friluftslivet i form av vandringar, skidturer eller kajakturer skall underlättas. I första hand riktar sig parkens anläggningar till vandrande dagsbesökare men möjlighet att övernatta i parken i tält eller stuga finns också såväl sommar som vintertid. Även möjligheterna för lokala turistentreprenörer att nyttja nationalparken som ett besöksmål inom sin verksamhet beaktas i möjligaste mån. Att som cykelburen turist kunna passera Skulemassivet via kuststigen i nationalparken bör vara möjligt på några års sikt. Möjligheterna för en turistentreprenör att med turridning passera nationalparkens kuststräcka bör också kunna prövas. Att angöra Skuleskogen från havet är attraktivt sommartid och utgör en bra utgångspunkt för vidare strövtåg in i nationalparken.

MÅL

Minst 85 procent av nationalparkens besökare är mycket nöjda med sitt besök, har fått sina förväntningar på besöket infriade och vill gärna återkomma. Besökarnas aktiviteter äventyrar inte syftet med nationalparken.

GENERELLA RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Förvaltningen av nationalparken skall genomsyras av ett kvalitetstänkande. Vindskydd, rastplatser, stugor m.m. skall vara enkla men smakfullt och robust utförda.
- Delar av parken skall göras tillgängliga för fler kategorier av besökare, till exempel genom anpassning för funktionshindrade, utsiktspunkter och iordningställda tältplatser. Dessa åtgärder skall även syfta till att kanalisera besökarna och därmed minska slitage och störning i övriga delar av nationalparken.
- Besökarna skall uppmanas att ta med sig sitt avfall hem. Inga sopbehållare placeras ut i parken förutom vid entréerna där källsortering av avfallet skall tillämpas.
- All information skall hålla hög klass och vara utformad för olika kategorier av besökare. Tillhandahållande av olika sorters information skall ses som ett indirekt styrmedel och en möjlighet att minimera användandet av föreskrifter.
- Besöksräkningar och brukarundersökningar bör genomföras före respektive efter de i planen föreslagna upprustningsåtgärderna. Brukarundersökning bör sedan genomföras minst vart femte år. Besöksräkningar bör ske årligen och på olika platser i parken.
- Uppföljning och utvärdering av slitage och störning skall ske årligen inom ramen för uppföljningsprogrammet för nationalparken.

B3.2 Entréer, tillfartsvägar och målpunkter

Entréer till nationalparken och detaljutformningen av dessa ingår i det pågående ”Entréprojektet” – ett utvecklingsprojekt syftande till att lägga fast en gemensam standard och grundläggande krav på utformning av entréerna till landets samtliga nationalparker. Projektet drivs av Naturvårdsverket och Skuleskogens nationalpark har blivit föremål för ett pilotprojekt vad avser fysisk gestaltning av nationalparksentréerna.

Som en av tolv utpekade besöksplatser inom världsarvet kommer antal, placering och utformning av nationalparksentréerna, tillfartsvägar och målpunkter inom nationalparken att kräva särskild eftertanke och planering.

Byggnation av de nya entréerna till nationalparken pågår och vissa smärre justeringar kan fortfarande behöva göras utifrån förhållandena på plats. De i skötselplanen nedan redovisade förslagen avseende detaljutformning av entréer och målpunkter skall därför betraktas mot bakgrund av detta.

NATURUM HÖGA KUSTEN – HUVUDENTRÉ TILL NATIONALPARKEN

Det under år 2007 uppförda, nya naturumet vid Skulebergets fot utgör informationscentral för världsarvet Höga Kusten. Naturum är en naturlig utgångspunkt för besök i nationalparken och måste därför betraktas som en huvudentré, om än inte i helt fysisk mening.

MÅL

Naturum Höga Kusten utgör en huvudentré och informationscentral för flertalet nationalparksbesökare. Naturumpersonalen är kunnig och uppdaterad om aktuella förhållanden i nationalparken.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Naturum Höga Kusten skall uppfylla de nationella riktlinjer som finns för naturum i Sverige.
- Naturum skall kunna vidareförmedla lokala tjänster till parkbesökare som till exempel guidning eller att bli utskjutsad och/eller upphämtad vid någon av nationalparksentréerna.
- Se även under avsnitt B3.11 Marknadsföring, skyltning och information.

ENTRÉ SYD

Entrén flyttas fram cirka 1 000 meter. Detta för att kunna anlägga fler parkeringsplatser och få en estetiskt mer tilltalande entré som erbjuder besökaren en försmak av några av parkens kvaliteter och kännetecken. Framflyttningen av parkering m.m. innebär också förbättrade möjligheter att få till stånd en attraktiv och ändamålsenlig entré för funktionshindrade.

MÅL

Entré Syd är en funktionell och smakfullt utformad angöringspunkt till nationalparken för besökare som söderifrån vill nå målpunkter som Kälavikens stränder, Slåttdalsskrevan och Slåttdalsberget samt Skrattabborrtjärn.

Tillfartsvägen har god bärighet och medger trafik med personbil och landsvägsbuss från första maj till snön kommer. Vägvisning från E4 är tydlig och enhetligt utformad.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Befintlig väg förlängs över hyggesmark upp i Mobergets sluttning till cirka 65 m.ö.h. där vändslinga och parkeringsfickor anläggs. De sistnämnda skall dimensioneras för att rymma cirka 45 personbilar och två bussar.
- Toalettbyggnad med tre toalettutrymmen byggs i anslutning till entrévägens vändslinga. Toaletterna skall vara av multrumstyp och samtliga toalettutrymmen skall vara anpassade för funktionshindrade.
- Entrédäck med informationsskärm, sittplatser och eldstad uppförs i skogen cirka 100 meter öster om vändslingan.
- Entrédäcket förbinds med vändslingan via en 150 cm bred, hårdgjord gångväg. En vilo- och utsiktsplattform/-nisch byggs ungefär halvvägs mot entrédäcket.
- Tillfartsvägen från allmän väg i Käxed via byn Käl och fram till entrén upprustas/anläggs med vägklass 3B, vilket medger trafik med personbil året om. För tyngre fordon gäller begränsningar vid svår tjällossning.
- För att tillgängliggöra Kälaviken för rullstolsburna besökare breddas befintlig gångväg ned mot Kälaviken något ytterligare ned till cirka 70 meter före den

gamla nationalparksgränsen. Här anläggs vändficka och fyra parkeringsplatser. Vägen förses med låst vägbom av kraftig typ. Rullstolsburna besökare kan sedan kvittera ut nyckel på naturum Höga Kusten.

- Befintlig parkering och toaletter sydost om Gyltberget föreslås kunna anvisas för husbilar och eventuellt avgiftsbeläggas. Parkförvaltningen bör ta initiativ till en diskussion om formerna för detta med berörd markägare.
- Utmed tillfartsvägen till entrén bör avtal tecknas med berörd markägare om att få utföra siktröjningar på två platser i syfte att ge en vy upp mot Gyltbergets mäktiga sydostbrant. Därmed ges besökaren en föraning om det dramatiska landskapet i nationalparken och förstärker upplevelsen av miljön vid Entré Syd.

ENTRÉ NORD

Entrén flyttas cirka 300 meter i sydlig riktning och vändslinga med parkeringsfickor anläggs omedelbart norr om nationalparksgränsen. Detta i syfte att komma närmare nationalparken och få en estetiskt mer tilltalande entré och anslutningsväg som erbjuder besökaren en försmak av några av parkens kvaliteter och kännetecken. Framflyttningen av parkering m.m. innebär också förbättrade möjligheter att få till stånd en attraktiv och ändamålsenlig entré för funktionshindrade.

MÅL

Entré Nord är en funktionell och smakfullt utformad angöringspunkt till nationalparken för besökare som norrifrån vill nå målpunkter som Salsviken, Tärnättvattnen, Slättdalsskrevan och Tärnättholmarna.

Tillfartsvägen har god bärighet och medger trafik med personbil och landsvägsbuss från första maj till snön kommer. Vägvisning från E4 är tydlig och enhetligt utformad.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Befintlig väg förlängs cirka 400 meter över hyggesmark ned mot nationalparksgränsen strax norr om Salsviksbäcken där vändslinga och parkeringsfickor anläggs. De sistnämnda skall dimensioneras för att rymma cirka 20 personbilar.
- Toalettbyggnad med två toalettutrymmen byggs i anslutning till entrévägens vändslinga. Toaletterna skall vara av multrumstyp och båda toalettutrymmena skall vara anpassade för funktionshindrade.
- Entrédäck med informationsskärm, sittplatser och eldstad uppförs i skogen ovanför Salsviksbäckens ravin 60 meter söder om vändslingan.
- Entrédäcket förbinds med vändslingan via en 150 cm bred träspång.
- Tillfartsvägen från allmänna vägens slut vid Näske brygga upprustas/ anläggs med vägklass 3B, vilket medger trafik med personbil året om. För tyngre fordon gäller begränsningar vid svår tjällossning.

- Ett servitutsavtal träffas med berörda markägare avseende förlängningen av anslutningsvägen samt för ett cirka en hektar stort område i anslutning till vändslingan och parkeringsfickorna.
- Befintlig parkering och toaletter föreslås kunna anvisas för husbilar och eventuellt avgiftsbeläggas. Parkförvaltningen bör ta initiativ till en diskussion om formerna för detta med berörd markägare.

ENTRÉ VÄST

En helt ny entré till nationalparken anläggs på Nylandsrutens västsluttning. Vägstandard, parkeringsfickor och övriga anordningar vid och i anslutning till entréplatsen planeras och dimensioneras för att entrén skall komma att utgöra nationalparkens fysiska huvudentré. Med detta begrepp avses att entrén skall vara tillgänglig året om samt erbjuda besökarna relativt lättillgängliga målpunkter med höga upplevelsevärden. Entré Väst skall i högre grad än övriga entréer locka och kunna ta emot nya kategorier av nationalparksbesökare.

MÅL

Entré Väst är en funktionell och smakfullt utformad västlig angöringspunkt till nationalparken för besökare som i första hand vill nå målpunkter som utsiktsplatserna på Nylandsrutens och Långtjärnshällorna men även lite mer avlägsna mål som Skrattabborrtjärn och Slåttdalsskrevan.

Tillfartsvägen har god bärighet och hålls öppen för trafik med personbil större delen av året (vinterväghållning februari-april). Begränsningar för landsvägsbussar kan förekomma vid svår tjällossning. Vägvisning från E4 är tydlig och enhetligt utformad.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Befintlig väg från E4 (del av Dalsjövägen) förlängs cirka 1 600 meter genom ungskog och över hyggesmark upp till platå på Nylandsrutens västsluttning, cirka 290 meter över havet. Härvid utnyttjas de första cirka 800 metrarna en befintlig grovbruten skogsbilväg. På platån anläggs vändslinga och parkeringsfickor. De sistnämnda skall dimensioneras för att rymma cirka 45 personbilar och två bussar.
- Toalettbyggnad med tre toalettutrymmen byggs i anslutning till entrévägens vändslinga. Toaletterna skall vara av multrumstyp och alla toalettutrymmena skall vara anpassade för funktionshindrade.
- Entrédäck med informationsskärm, sittplatser och eldstad uppförs i skogen cirka 200 meter öster om vändslingan.
- Entrédäcket förbinds med vändslingan via en 150 cm bred spång.
- Tillfartsvägen från E4 och fram till entrén anläggs med vägklass 3B, vilket medger trafik med personbil året om. För tyngre fordon gäller begränsningar vid svår tjällossning. Vägen skall vinterväghållas under perioden februari-april genom nationalparksförvaltningens försorg.

- Avfart från E4 sker från befintliga ”bandyklubbor” cirka fem kilometer norr om naturum Höga Kusten. Avfarterna för respektive körfält behöver förses med avkörningsfält och hastigheten eventuellt sänkas på den aktuella sträckan.

MÅLPUNKTER

MÅL

Målpunkterna skall ge besökarna möjlighet att uppleva någon eller några av de för nationalparken karaktäristiska företeelserna såsom landhöjningsfenomen, hänförande vyer etc. Målpunkterna skall vara, efter omständigheterna, lättillgängliga och ha en viss servicenivå såsom t.ex. sittbänk, vindskydd, eldstad eller någon form av platsinformation.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Följande platser skall i varierande grad iordningställas och göras tillgängliga:

- Långtjärnshällorna (geologisk målpunkt utsiktsplatser, besöksplats i världsarvet)
- Slåttaldsberget (geologisk målpunkt, utsiktsplats, besöksplats i världsarvet)
- Nylandsruten (utsiktsplatser)
- Slåttaldsskrevan (geologisk målpunkt, besöksplats i världsarvet)
- Tärnättvattnen (vackert belägen stugplats, tältning)
- Skrattaborrtjärn (kulturhistorisk målpunkt, stugplats, tältning)
- Näskebodarna (kulturhistorisk målpunkt, stugplats, tältning)
- Kälaviken (sandstränder, tältning)
- Tärnättholmarna (stugplats, tältning, klipp- och sandstränder, geologisk målpunkt)
- Bronsåldersrösen (kulturhistoriska målpunkter)

Målpunkterna skall utmärkas med namn och typ av målpunkt samt grad av service i informationsmaterial och på kartor. Det skall även i terrängen på något sätt tydligt framgå att man befinner sig vid en viss målpunkt, t.ex. Skrattaborrtjärn eller Slåttaldsskrevan.

B3.3 Stigar, utsiktsplatser m.m.

Från de tre nationalparksentréerna löper stigar ut i nationalparken mot de olika målpunkterna inne i parken.

HÖGA KUSTEN-LEDEN

MÅL

Höga Kusten-leden skall i sin sträckning genom nationalparken vara väl utmärkt och efter omständigheterna lättgången.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Leden ska vara väl underhållen och tydligt markerad.

- Vid Slåttdalsskrevan behöver leden dras om på grund av stenar och block som riskerar att falla ner i skrevan och som utgör en säkerhetsrisk för besökare. Leden anläggs som en slinga förbi skrevan, så att besökare kan uppleva den uppifrån och nerifrån utan att passera igenom. Leden anläggs i två etapper. Se bilaga 4.

MARKERADE STIGAR

MÅL

Det markerade stignätet inom nationalparken ska vara väl utmärkt och skyltat. Stigarna ska ha god framkomlighet och erbjuda besökaren en angenäm vandring med möjlighet till utblickar och viloplats.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Stigsystemet ska vara väl underhållet och tydligt markerat.
- Lättroderade partier bör om möjligt spångas eller terrasseras och hårdgöras.
- Ny kortare stigslinga dras in till och förbi bronsåldersrösen på åsryggen norr om Näskebodarna.

FÄBODSTIGAR

Med fäbodstigar avses här de två stigarna från före detta Norrsvedjebodarna vid Skrattabborrhjärn och norrut mot Nylandsbodarna respektive Tjärtunnberget. Övriga fäbodstigar ingår helt eller delvis i det markerade stignätet.

MÅL

Fäbodstigarna ska vara framkomliga.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- De aktuella stigarna ska ses över regelbundet och underhållas vid behov.
- Stigarna ska inte markeras i terrängen.

UTSIKTSPLATSER (se karta, bilaga 4)

MÅL

Utsiktsplatserna ska vara självklara målpunkter för nationalparksbesökarna och erbjuda oförglömliga vyer, information om det omgivande landskapet samt möjlighet till en stunds vila.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Utsiktsplatser anordnas på:

- Slåttdalsberget, både norr och söder om Slåttdalsskrevan, för att ge det stora antalet besökare till skrevan möjlighet att uppleva de hänförande vyerna över hällmarker och skärgård (besöksplatser i världsarvet).
- Långtjärnhällorna (besöksplats i världsarvet, se avsnitt Rastplatser).
- Utsiktsplatserna förses med enkla bänkar samt platsinformation i form av kartor över omgivande landskap.

- Cirka 50-70 meter från utsiktsplatsen på Slåttdalsberget (söder om skrevan), cirka 270 meter över havet, placeras två till tre modeller av vikaresälar liggande på de kalspolade hållarna. Sälarna utförs i naturlig storlek av brons eller betong, bultas vid behov fast i berget och placeras så att de kommer i blickfånget från sittbänkarna vid utsiktsplatsen. Sälarna ska påminna besökarna om landhöjningsprocessen och att havet (Ancylussjön) för cirka 8500 år sedan sköljde över klipporna på Slåttdalsberget. En diskret, klargörande skylt bör sättas upp i anslutning till sälarna.

Enklare utsikts- och viloplatser med bara sittbänk anordnas:

- Vid bronsåldersrösen utmed stigen norrifrån mot Tärnättvattnen.
- Utmed kuststigen cirka 100 meter norr om Skravelbäcken.
- Vid bronsåldersrösen på åsrygg norr om Näskebodarna.
- Vid klapperfält utmed stigen mellan Tärnättvattnen och Näskebodarna.
- Vid klapperfält utmed stigen genom Slåttdalen.
- Vid stigen mellan Entré Syd och Skrattabbortjärn i höjd med Fjällävdalsmyran.

RASTPLATSER

MÅL

Rastplatsen skall på en vacker och för rast naturlig plats erbjuda besökaren möjlighet att sitta ned, elda och vid behov få enkelt tak över huvudet. Rastplatserna skall locka flertalet av besökarna som vill elda även under perioden 1 oktober-30 april.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Rastplatser med vindskydd, eldstad, ved, dass, bänkar och skyltställ med information skall finnas vid:

- Kälavikens inre del (två stycken).
- Sydvästra delen av slingan runt kalotten på Långtjärnshällorna.
- Stigen mellan Skrattabbortjärn och Slåttdalen, strax norr om Långgråtjärnen.
- I anslutning till vändslinga och parkeringsfickor vid Entré Väst.
- Vindskydden skall vara timrade och ha utrymme för vedförvaring.

B3.4 Stugplatser

MÅL

Stugplatserna skall vara attraktiva och ändamålsenliga målpunkter för besökare.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Stugplatserna skall vara vackert belägna i terrängen och ha tillgång till vatten inom rimligt avstånd.
- Stugorna skall vara timrade och utförandemässigt av god kvalitet.

- Stugplatserna skall förutom med en eller flera stugor för övernattnig vara försedda med eldstad, ved, sittbänkar/bord, vedbod, torrtoalett, slaskkon samt information och vägvisare.

Inom nationalparken föreslås stugplatser anordnas vid Skrattaborrtjärn, Tärnättvattnen, söder Näskebodarna samt på Tärnättholmen vid Tärnättsundet.

- Skrattaborrtjärn – befintlig stuga (6 bäddar) kompletteras med ytterligare en stuga med sex bäddar. En av stugorna kan mot avgift komma att upplåtas till turistentreprenörer. Övrig tid skall den vara öppen för allmänheten. Stuga, förråd, dass etc. uppförs i kanten av själva vallen och utan att befintliga husgrunder skadas. Grundstenar får ej tas från befintliga husgrunder/lämningar. Stugor och förråd etc. skall uppföras i gammal stil med en för platsen lämplig storlek.
- Tärnättvattnen – befintlig stuga (4 bäddar) kompletteras med en mindre stuga (4 bäddar). Båda stugorna hålls öppna för allmänheten året om.
- Näskebodarna – en ny stuga med sex bäddar anläggs strax söder om vallen. Stugan hålls öppen för allmänheten året om. Befintlig övernattningsstuga på vallen behålls tillsvidare som förråd men kan senare komma att rivas. Uthyrningsstugan avvecklas från platsen och stommen kan eventuellt återanvändas till förråd/vedbod efter flytt till den nya stugplatsen.
- Tärnättholmen vid Tärnättsundet – ny stugplats med en stuga (6 bäddar) uppförd 2007. Stugan upplåts vid behov och mot avgift till turistentreprenörer. Övrig tid är stugan öppen för allmänheten. Stugplatsen kan på sikt kompletteras med ytterligare en liknande stuga som då enbart hålls öppen för allmänheten.

Övriga stugor

- Före detta fritidshus på fastlandsnäs vid Tärnättsundet – stugan är inte vinterbonad men hålls öppen för parkbesökare under högsäsong. Efter att logimöjligheterna byggts ut i nationalparken enligt ovan, kan stugan vid behov och mot avgift komma att upplåtas till turistentreprenörer.
- Ombyggd före detta bastu på den yttre Tärnättholmen – stugan föreslås tillsvidare vara kvar som raststuga men bör på sikt rivas och ersättas med mindre, timrad raststuga eller vindskydd. Befintliga sängar tas tillsvidare bort.
- Lillrutenstugan – rivs och borttransporteras.

B3.5 Tältning och tältplatser

Under högsäsong (perioden 1 maj-30 september) är tältning endast tillåten på särskilt anvisade tältplatser. Övrig tid är det möjligt att tälta enstaka nätter på annan väl vald plats i parken.

MÅL

Tältplatserna skall vara attraktiva och ändamålsenliga målpunkter för tältning och locka flertalet tältare även under perioden 1 oktober-30 april. Restriktionerna för

tältning under högsäsong efterlevs och tältning i parken, oavsett säsong, ger inte upphov till allvarigare störningar för växt- och djurliv eller övriga parkbesökare.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Tältplatserna skall vara vackert belägna i terrängen, erbjuda lämpliga tältplatser och ha tillgång till vatten inom rimligt avstånd.
- Tältplatser som inte är belägna i anslutning till en stugplats skall vara försedda med eldstad och sittbänkar/bord, vedbod, torrtoalett, slaskkon samt information och vägvisare.

Utöver tältplatser vid ovannämnda stugplatser skall tältplatser anordnas i anslutning till vindskydden vid Kälaviken, vid Långråbäckens och Slåttalsbäckens utlopp på Kälavikens norra strand samt vid västra stranden av Salsvikens utlopp.

B3.6 Jakt

Ingen jakt är tillåten i nationalparken. Då påskjutet vilt från angränsande marker går in i parken skall tillstånd alltid inhämtas från länsstyrelsen för genomförande av eftersök, eventuell avlivning och därpå följande behov av uttransport (älg).

B3.7 Fiske

Fiske i sjöar och vattendrag är inte tillåtet inom nationalparken. I havet är fiske tillåtet med handredskap för allmänheten och med rörliga redskap för fiskerättsägare.

B3.8 Övriga friluftaktiviteter

ELDNING

Under högsäsong (perioden 1 maj-30 september) är eldning endast tillåten i särskilt anvisade eldstäder och med tillhandahållen eller medförd ved. Övrig tid är det möjligt att göra upp en mindre eld på väl vald plats och om säkra förhållanden råder.

MÅL

Eldningsrestriktionerna under högsäsong efterlevs och besökarnas eldning under denna tid ger inte upphov till vådeld. Den fria eldningen under perioden 1 oktober-30 april ger inte upphov till vådeld och orsakar inga nämnvärda skador på klippor eller vegetation. Ved finns tillgänglig vid anvisade eldstäder under hela året.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Parkförvaltningen bedriver tillsyn och uppföljning av hur eldning tillgår under respektive säsong.
- Vedförsörjningen till anvisade eldstäder i nationalparken planeras i god tid och utkörning, klyvning m.m. utförs huvudsakligen vintertid.
- I första hand ordnas ved av virke som genererats vid skötselåtgärder inom nationalparken. I andra hand ordnas ved utanför parken.

- Kluven ved skall förvaras under tak.
- Vedåtgången per eldplats/stuga skall dokumenteras.

RIDNING

För att rida i parken krävs enligt nationalparksföreskrifterna tillstånd av länsstyrelsen.

MÅL

Det skall vara möjligt för privatpersoner eller lokala turistentreprenörer att få tillstånd för att till häst passera nationalparkens kustavsnitt. Beviljade tillstånd ger inte upphov till annat än obetydliga trampskador.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Tillstånd bör endast meddelas för kuststigen och stranden mellan Entré Syd och Entré Nord och under tider då risken för trampskador är liten.
- Ryttare skall på anmodan av personal från nationalparksförvaltningen kunna uppvisa tillstånd och legitimation.
- Broar eller spänger får ej beträdas av häst.
- Endast skritt bör vara tillåten gångart.
- Ryttare lämnar alltid företräde till vandrare eller cyklist. Vid behov måste ryttaren sitta av vid möte.

CYKLING

Det är enligt nationalparksföreskrifterna inte tillåtet att cykla i nationalparken med undantag av kuststigen mellan Entré Syd och Entré Nord. Den cyklande besökaren måste bitvis vara beredd att leda cykeln.

MÅL

Det skall från och med säsongen 2010 vara möjligt att via kuststigen i nationalparken färdas med cykel mellan Entré Syd och Entré Nord.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Broar och spänger längs kuststigen byts successivt ut till 130 centimeters bredd.
- Ej spånglagda avsnitt av stigen jämnas till så långt möjligt och breddas vid behov.
- Viss kompletterande spångning och justering av stigsträckningen genomförs.
- Den för cykling upplåtna stigsträckan märks ut i terrängen samt på kartor och informationsmaterial.

•

B3.9 Terrängtrafik, flyg och båt

TERRÄNGTRAFIK

Trafik med motordrivna fordon är förbjuden i nationalparken. Snöskoter får dock, då behov föreligger ur säkerhetssynpunkt, framföras på havsisen inom nationalparken för passage av det aktuella kustavsnittet samt fram till fiskeplats på havsisen.

MÅL

Ingen otillåten motorfordonstrafik förekommer i nationalparken. Tillåten skotertrafik på havsisen inom nationalparken är inte så omfattande att den upplevs störande av andra besökare till parken.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Parkförvaltningen utövar tillsyn och uppföljning av att förbudet mot körning med motorfordon efterlevs liksom möjligheten att under de ovan angivna omständigheterna framföra snöskoter på havsisen inom nationalparksgränsen inte missbrukas.

FLYGTRAFIK

Det är inte tillåtet att landa med luftfarkost i nationalparken. Förbudet utgör inte hinder för nationalparksförvaltningen att, om så krävs, använda helikopter vid utförande av åtgärder enligt fastställd skötselplan.

BÅTTRAFIK

Motorbåtar räknas inte som motordrivna fordon och det är alltså tillåtet att framföra och angöra/lägga till i nationalparken med motorbåt. För vattenskotrar gäller särskilda restriktioner enligt länets författningssamling (22FS 2005:79), vilket i korthet innebär att trafik med vattenskotter inte är tillåten inom nationalparkens vattenområde.

MÅL

Motorbåtstrafiken inom nationalparkens vattenområde upplevs inte störande av andra besökare och stör ej heller djurlivet i sådan grad att syftet med nationalparken äventyras.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Parkförvaltningen bedriver aktiv tillsyn under framför allt högsäsong i syfte att minimera missbruk i form av t.ex. vattenskidåkning eller buskörning.

B3.10 Turism och annan organiserad verksamhet

För att genomföra organiserade aktiviteter med grupper i kommersiellt syfte i nationalparken krävs inget särskilt tillstånd. Det är dock önskvärt att arrangörer av gruppbesök till nationalparken i god tid anmäler detta till naturum Höga Kusten.

Nationalparksförvaltningen ges härigenom möjlighet att informera om aktuella förhållanden i parken samt var eventuella andra grupper av besökare håller till.

Observeras bör att det inte är tillåtet för turistentreprenörer eller motsvarande att i sin näringsverksamhet nyttja ved och övernattningsstugor i nationalparken. För detta krävs att särskilt avtal träffats mellan länsstyrelsen och den aktuella entreprenören.

MÅL

Skuleskogens nationalpark är ett självklart mål för den naturintresserade turisten vid sitt besök i Höga Kusten. Lokala turistarrangörer utnyttjar nationalparken för exklusiva, guidade turer med grupper och får härmed en utökad bas för sin verksamhet. Skolor, universitet och intresseföreningar utnyttjar nationalparken i sin verksamhet.

Turismen i nationalparken, organiserad eller enskild, kommer inte i konflikt med syftet med nationalparken eller med andra besökares önskan att uppleva tystnad och enskildhet.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Nationalparken och dess kvalitéer bör profileras och marknadsföras, se avsnitt B3.11 Marknadsföring, skyltning och information.
- De föreslagna stugplatserna vid Skrattaborrtjärn samt på Tärnättholmen (se avsnitt B3.4 Stugplatser) inrättas så att, vid behov, en stuga på platsen mot avgift skall kunna bokas av en turistentreprenör.
- Vid eventuella upplåtelse till turistentreprenörer skall alltid söras för att allmänhetens tillträde till den aktuella platsen tillgodoses. Bland annat skall minst en stuga på platsen eller i närheten alltid vara tillgänglig för allmänheten.

B3.11 Marknadsföring, skyltning och information

MARKNADSFÖRING

I ett sammanhang där man önskar att fler besökare skall hitta till och få möjlighet att ta del av nationalparkens många upplevelsevärden kan snabbt konstateras att Skuleskogens nationalpark har ett geografiskt mycket gynnsamt läge. Med endast cirka två kilometer från E4 till den nya Entré Väst och cirka sju till nio kilometer från det nya naturumet Höga Kusten vid Skulebergets fot till Entré Väst respektive Entré Syd är möjligheterna goda att få förbipasserande turister att stanna till och göra ett spontanbesök. Ett sådant besök kan vid en positiv upplevelse generera en längre vistelse i parken eller i regionen vid ett senare tillfälle. Vid en jämförelse med flertalet svenska nationalparker finns få motsvarigheter i detta avseende.

Nationalparken är dessutom en av tolv utpekade besöksplatser inom världsarvet Höga Kusten. Särskilda informations- som marknadsföringsinsatser kommer inom de närmaste åren att initieras med anledning av detta.

För att fånga upp nya kategorier av besökare för vilka Skuleskogens nationalpark tidigare varit ett mer eller mindre okänt begrepp, behöver nationalparkens identitet och attraktionskraft förstärkas. En välkänd nationalpark

lockar fler besökare och ger även besökaren ett mervärde av sitt besök i just Skuleskogen.

Nationalparks- och naturumsförvaltningen har i detta sammanhang också ett behov av en gemensam identitet, att synas och att Skuleskogens nationalpark förblir ett begrepp förknippat med naturupplevelser av hög kvalitet.

För att uppnå detta finns, förutom behovet av de i planen föreslagna åtgärderna avseende skyltning, entréer, övernattningsstugor, rast- och utsiktsplatser, stigslingor m.m., även ett behov av att tydligare profilera och marknadsföra nationalparken och dess kvalitétéer mot allmänheten i och utanför parken.

MÅL

Skuleskogens nationalpark är ett välkänt och positivt förknippat begrepp inom såväl den natur- och upplevelseinriktade delen av turismsektorn som hos den natur- och friluftsinresserade allmänheten.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

- Ett profilprogram bör tas fram för nationalparken och omfatta grafisk profil för brevpapper, hemsidor, skyltar m.m. samt logotyp, dekal på fordon, tjänstekläder etc.
- En skylt- och informationsplan för nationalparken bör tas fram med utgångspunkt i ovan nämnda profilprogram samt övriga mål och riktlinjer i denna skötselplan. Skyltprogram för världsarvets besökspunkter skall integreras i skyltning och vägvisning.
- Skuleskogens nationalpark bör söka medlemskap i den europeiska samarbetsorganisationen EUROPARC. Denna process bör ses som en del i nationalparkens uppföljningsprogram samt en sorts kvalitetssäkring för såväl besökare som nationalparksförvaltningen.
- Naturum Höga Kusten har en avgörande roll vid marknadsföring och information kring nationalparken. Skuleskogens nationalpark skall därför ges en lämplig exponering i naturumets utställningar och informationsmaterial. Naturum skall även kunna erbjuda besökarna ett begränsat men utvalt sortiment av souvenirer, t-shirts, tygmärken, litteratur etc. med anknytning till nationalparken. Vykort av hög kvalitet och med nationalparken i fokus bör tas fram och samordnas med liknande behov inom marknadsföringen av världsarvet.
- Naturum Höga Kusten skall tillhandahålla såväl skriftlig som muntlig information om nationalparken. Den skriftliga informationen skall omfatta såväl broschyrer etc. som hemsidesinformation.
- Nationalparkslogotypen skall finnas vid entrén till naturum samt på flagga som är hissad vid naturum.

SKYLTNING AV TILLFARTSVÄGAR

MÅL

Skyltningen till nationalparkens entréer skall vara tydlig och logisk utifrån besökarens perspektiv.

RIKTLINJER

- Vägverkets regelverk för hänvisningsskyltning från det allmänna vägnätet skall följas. Härvid kommer skyltning från E4 att ske med vit text Skuleskogens nationalpark samt vit världsarvssymbol på brun botten. Tilläggstavla med svart text på vit botten tillkommer för respektive entré enligt nedan
 - Entré Syd – Slättdalsskrevan
 - Entré Väst – Långtjärnshällorna
 - Entré Nord – Salsviken
- Utmed det enskilda vägnätet skall skyltningen vara enhetlig och med kilometeranvisningar (avstånd kvar till målet). Nationalparkslogotypen bör finnas på eller intill hänvisningsskyltarna.

INFORMATIONSSKYLT VID ENTRÉER, STUGPLATSER OCH VINDSKYDD

MÅL

Skylden är informativ men lättläst och ger besökaren användbar information inför och vid besöket i nationalparken.

RIKTLINJER

- En ny informationsskylt i A0/A1-format bör tas fram till säsongen 2009. Ny nationalparksgräns, nya stigar, stugplatser etc. samt de viktigaste föreskrifterna skall framgå.
- Vid varje stugplats, vindskydd eller tältplats skall ett skyltställ med informationsskylt, karta och eventuell platsspecifik information finnas. Informationsskylden skall placeras så att också barn och personer i rullstol kan ta del av innehållet (skyltmitt placeras cirka 140 cm från markplanet).

Informationsskylden bör finnas på följande platser:

- Naturum Höga Kusten (utomhusinformation tillgänglig dygnet runt).
- Entré Syd, Nord och Väst.
- Stug- och tältplatserna vid Tärnättvattnen, Skrattaborrtjärn, Näskebodarna, Tärnättholmarna, Kälavikens norra strand samt vid Salsvikens utlopp.
- Vid vindskydden/rastplatserna vid Kälaviken, norr Lillrätjärn samt på Långtjärnshällorna.

TRYCKSAKER

Behovet av nya trycksaker med hög kvalitet avseende innehåll och layout är stort.

MÅL

Informativa men lättillgängliga broschyrer, kartor och häften som tilltalar olika kategorier av besökare och lockar potentiella besökare ut i nationalparken.

RIKTLINJER

- En inventering och revidering av förekommande broschyrer och kartor bör genomföras. Resultatet bör ge vägledning inför beslut om framtagning av nya trycksaker.
- Nyproducerade trycksaker skall även tas fram i lämpligt format för att läggas ut för nedladdning från Internet.
- Möjligheterna att ta fram en högkvalitativ presentbok om nationalparken bör utredas.

PLATSSPECIFIKA INFORMATIONSSKYLTAR

MÅL

Platsinformationen ger besökaren möjlighet att på plats i terrängen förkovra sig och ökar förståelsen för förekommande värden och företeelser i nationalparken.

RIKTLINJER

- En enhetlig och smakfull men diskret modell för platsspecifik information bör tas fram till olika målpunkter, fornlämningar och geologiska fenomen i parken enligt nedan.
- Den textade delen av informationen bör förutom på svenska även finnas på engelska och tyska.

Följande platser föreslås förses med platsspecifika informationsskyltar:

- Fäbodplatser och vissa bronsåldersrösen, se avsnitt B2.5 Skötsel av kulturmiljöer.
- Geologiska formationer eller processer vid:
 - Slåttdalsskrevan (besöksplats i världsarvet)
 - Slåttdalsberget (besöksplats i världsarvet)
 - Klapperfält öster om Slåttdalsberget
 - Klapperfält med storm-/isskjutningsvall i Slåttdalen
 - Grottor utmed stigen nordost om Tärnättvattnen
 - Högsta kustlinjen och kalottberg vid Långtjärnshällorna (besöksplats i världsarvet)
 - Salsviken, avsnörd havsvik
 - ”Korvkärr”, avsnörd f.d. meanderslinga av Viksbäcken
- Botaniska sevärdheter som:
 - Långskägg nordväst Salsviken
 - Slåttdalsmyran, rikkärr med orkidéer
 - Kambräken utmed stigen mellan Ävdalsmyran-Skrattabbortjärn och mellan Lill-Hornvattnet-Långtjärn

B4 Förvaltning

B4.1 Förvaltning av nationalparken

Skuleskogens nationalpark förvaltas av Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Förvaltaren har det administrativa och ekonomiska ansvaret för förvaltningen samt för de praktiska åtgärder som skall utföras enligt fastställd skötselplan. Förvaltaren ansvarar också för att byggnader och anläggningar är i gott skick samt för renhållning och information. Förvaltaren skall föra naturvårdsdagbok över alla viktiga iakttagelser.

Förvaltaren ansvarar för att nationalparken är utmärkt i terrängen enligt Naturvårdsverkets anvisningar (NV:s handbok, Att skylta skyddad natur).

B4.2 Fastighetsförvaltning

Länsstyrelsen handhar på uppdrag av Naturvårdsverket viss fastighetsförvaltning av nationalparksfastigheterna. Formerna för detta uppdrag är för närvarande under revision men uppdraget innefattar bland annat att företräda Naturvårdsverket i förekommande vägsamfälligheter.

Förvaltaren skall upprätta rullande femårsplaner för byggnads- och anläggningsunderhåll.

B4.3 Nyttjanderätter m.m.

SERVITUT

Nationalparksfastigheten Örnsköldsvik Näskefjäll 1:2 innehar servitut för parkering och gångväg på fastigheten Örnsköldsvik Näske 4:3.

Nationalparksfastigheten Kramfors Vibyggerå-Dal 1:4 innehar servitut för väg över fastigheten Kramfors Käl 1:3.

BOSTADS- OCH LÄGENHETSARRENDEN

För tre stugor belägna på ofri grund på vallen vid Näskebodarna finns tecknade bostads- respektive lägenhetsarrenden med respektive ägare till stugorna. Arrendena löper fem år i taget med automatisk förlängning i fem år om inte avtalet sägs upp i tid.

VATTENLEDNINGSRÄTT

Ägare till fritidshusen på fastigheterna Örnsköldsvik Näskefjäll 14:6, 14:7, 14:8, 14:9 och 14:10 samt innehavare av bostads- eller lägenhetsarrenden för de tre stugorna på vallen vid Näskebodarna äger rätt att från bäcken nordväst om fåbodvallen med en gemensam ledning ta sommarvatten. Ledningen får maximalt ha en inre diameter av 50 mm och skall dras ovan mark men i mesta möjliga mån maskeras i fältvegetationen. Vid behov av underhållsåtgärder vid vattentaget i bäcken skall samråd alltid först ske med länsstyrelsen.

B5 Uppföljning och utvärdering

B5.1 Tillämpning av EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektivet

Skuleskogens nationalpark är ett utpekade Natura 2000-område enligt EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektivet (92/42/EEG samt 79/409/EEG). Direktivens andra kapitel, artikel sex, anger hur ett sådant område skall bevaras, skötas och förvaltas. Grundläggande är att ”nödvändiga åtgärder ska vidtas för att säkerställa en gynnsam bevarandestatus” hos de utpekade arterna och naturtyperna. En livsmiljöns bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande,
- den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den skall kunna bibehållas på lång sikt finns, och sannolikt kommer att finnas, under en överskådlig framtid, och
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandestatusen för en art anses gynnsam när:

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

Artikel sex reglerar vidare på en mycket detaljerad nivå vad som får respektive inte får göras inom ett Natura 2000-område, under vilka omständigheter ingrepp kan få ske, krav på kompensationsåtgärder etc. Dessa för naturvården relativt nya ramar måste ständigt beaktas. Föreliggande skötselplan utgör ett viktigt dokument vad gäller uppfyllandet av intentionerna i artikel sex.

Den under år 2006 antagna bevarandeplanen för Natura 2000-området Skuleskogen är ett viktigt styrdokument vid skötsel, förvaltning och uppföljning av området och skall användas parallellt med denna skötselplan.

B5.2 Övrig uppföljning

För att i övrigt kunna utvärdera skötsel och förvaltning av nationalparken mot gällande syfte och uppsatta mål, skall uppföljning och utvärdering av skötseln göras. Härvid skall i första hand av Naturvårdsverket tillhandahållna och godkända undersökningstyper användas.

Ett urval av rödlistade eller andra arter av särskild betydelse/intresse bör följas upp med därtill lämpliga metoder.

Besökarantalet bör följas upp årligen genom användande av besöksräknare, fordonsräknare och genom sammanställning och analys av gästböcker. Besökarstudier (enkätstudier) bör genomföras regelbundet i syfte att pejla in

besökarnas intryck och synpunkter på förhållandena i parken (service, upplevelser, ordning, information etc.).

Uppföljnings- och utvärderingsarbetet utförs på initiativ av förvaltaren och med ledning av Naturvårdsverkets allmänna råd och handböcker.

FORSKNING OCH MILJÖÖVERVAKNING

Enligt nationalparksföreskrifterna är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd företa vetenskapliga undersökningar som innebär markering av provytor eller annan åverkan.

Sedan parken bildades 1984 har ett antal olika studier fått tillstånd och genomförts i nationalparken. Bland annat har hänglaven långskägg studerats och borrhävar från hällmarkstallar har analyserats i en klimatstudie. Svenska Artprojektet har nyligen insamlat insekter i Kälaviken med hjälp av Malaise-fällor.

Skuleskogens nationalpark bör även i framtiden kunna utnyttjas i studie och forskningssyften under förutsättning att inte syftet med nationalparken äventyras. Vunnen kunskap om förhållandena i nationalparken skall av den aktuella forskningsinstansen alltid återkopplas till nationalparksförvaltningen.

REVIDERING AV SKÖTSELPLAN

Nationalparkens skötselplan bör revideras senast år 2019.

B6 Åtgärdsplan

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
B2.1	Skötsel av naturtyper				
	Framtagning av uppföljningsprogram inkl. behov av inventeringar	2010	2012	3	Förvaltningen
	Lätt gallring av framförallt gran mellan vallen vid Näskebodarna och privata fastigheter	2010	2012	2	Förvaltningen
	Ängsmarker				
	Borthuggning av gran, bränning av ris vid Skrattabborrtjärn, Näskebodarna	2010	2013	2	Förvaltningen
	Årlig slåtter i slutet av juli vid Skrattabborrtjärn, Näskebodarna	Årligen	Start 2007	1	Förvaltningen
	Sjöar och vattendrag				
	Kontakta berörda markägare beträffande åtgärder utmed Viksbäcken/Kälstjärnen	2011	2011	2	Förvaltningen/Skogsstyrelsen
	Utrota bäckröding i Skravelbäcken	2012	2013	3	Förvaltningen/Miljöavdelningen
B2.2	Skydd av växt- och djurarter				
	Rödlistade arter				
	Övervakning av sötgräsloken	Årligen start 2012	Årligen	1	Förvaltningen
	Framtagande av program för uppföljning av ett urval av rödlistade arter (del av större program)	2012	2013	3	Förvaltningen
	Utred möjligheter till förbättrat skydd av Viksbäcken utanför parken (havsöring och flodnejonöga)	2010	2011	2	Förvaltningen
	EU-direktiv				
	Uppföljning enligt bevarandeplan	Årligen	Årligen	3	Förvaltningen
B2.3	Brand				
	Förebygga vådeld via information	Årligen	Årligen	2	Förvaltningen
	Framtagande av släckningsplan efter diskussion med räddningstjänsterna	2011	2012	3	Förvaltningen/Räddningstjänsten
B2.5	Skötsel av kulturmiljöer				

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	Fornlämningar				
	Borthuggning/röjning vid samtliga förekommande rösen, stensättningar och fåbodlämningar	2009	2013	2	Förvaltningen
	Röjning av högvuxna gräs eller örter/gräs vid lämningar	Årligen	Årligen	1	Förvaltningen
	Framtagande av platsinformation till rösen och fåbodplatser	2011	2012	2	Förvaltningen/Länsmuséet se även B3.11 nedan
	Stigslinga in till kuströsen nr 26:1-3	2009	2009	2	Förvaltningen
	Vidgning av vallen vid Näskebodarna	2008	2011	2	Förvaltningen
	Vidgning av vallen vid Skrattabbortjärn	2008	2011	2	Förvaltningen
B3	Besökare				
B3.2	Entréer, tillfartsvägar och målpunkter				
	Kontakta Vägverket beträffande vägvisning till samtliga entréer	2009	2009	1	Förvaltningen
	Naturum Höga Kusten				
	Utveckla formerna för ökat utbud av tjänster från lokala entreprenörer, t.ex. hämtning/skjutsning till parken, guidning	2010	2011	2	Naturum Höga Kusten/Förvaltningen
	Entré Syd				
	Byggande av ny väg och p-fickor	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Anläggande av entrédäck med spänger, toalettbyggnad m.m.	2009	2011		Förvaltningen/Projekt
	Upprustning av tillfartsvägen Käxed-Käl - gamla parkeringen	2007	2007	1	Käls vägsamfällighet/Förvaltningen
	Upprustning av befintlig väg från gamla parkeringen – nya entrévägen inklusive ny träbro över Ävdalsbäcken	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Diskussion med markägare rörande gamla parkeringen samt ev. siktröjning	2010	2012	2	Förvaltningen
	Entré Nord				
	Byggande av ny väg och p-fickor	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Anläggande av entrédäck med spänger, toalettbyggnad m.m.	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Upprustning av befintlig väg Näske brygga – gamla parkeringen	2007	2007	1	Salsvikens samfällighetsförening/Förvaltningen
	Diskussion med markägare rörande gamla parkeringen	2010	2011	2	Förvaltningen

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	Entré Väst				
	Byggande av ny väg och p-fickor	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Anläggande av entrédäck med spänger, toalettbyggnad m.m.	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Kontakta Vägverket beträffande avkörning och vägvisning vid vändplatser	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Iordningställande av målpunkter				
	Långtjärnshällorna (geologisk målpunkt, utsiktsplatser, besöksplats i världsarvet)	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Slåttdalsberget (geologisk målpunkt, utsiktsplats, besöksplats i världsarvet)	2009	2010	2	Förvaltningen/Projekt
	Nylandsruten (utsiktsplatser)	2008	2010	2	Förvaltningen/Projekt
	Slåttdalsskrevan (geologisk målpunkt, besöksplats i världsarvet)	2009	2010	2	Förvaltningen/Projekt
	Bronsåldersrösen (kulturhistoriska målpunkter)	2009	2012	2	Förvaltningen
	Kälaviken (sandstränder, tältning)	2008	2010	2	Förvaltningen
	Tärnättholmarna (stugplats, tältning, klipp- och sandstränder, geologisk målpunkt)	2008	2012	2	Förvaltningen/Projekt
	Tärnättvattnen (vackert belägen stugplats, tältning)	2010	2010	2	Förvaltningen/Projekt
	Skrattabborrtjärn (kulturhistorisk målpunkt, stugplats, tältning)	2010	2012	3	Förvaltningen/Projekt
	Näskebodarna (kulturhistorisk målpunkt, stugplats, tältning)	2009	2011	3	Förvaltningen/Projekt
B3.3	Stigar, leder m.m.				
	Höga Kusten-leden				
	Tydligt men ändå diskret markerad med orange färgmarkering	Kontinuerligt underhåll		1	Förvaltningen
	Markerade stigar				
	Färdigställande av påbörjad ny stigdragning Kälaviken-Slåttdalen	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Omläggning av stenar på stigen genom Slåttdalen samt sträckan Slåttdalen-Slåttdalsskrevan-Tärnättvattnen	2008	2012	1	Förvaltningen/Projekt

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	Ny stig dras från Slåttdalen i höjd med klapperfältet, upp över Slåttdalsberget och ned mot skrevan. Vajer monteras i berget för att underlätta nedstigning/uppstigning till respektive från skrevan	2009	2010	2	Förvaltningen/Projekt
	Från Slåttdalsmyrens norra kant dras ny stig mot skrevan i serpentinsväng åt nordväst	2009	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Ny stigslinga dras norr om Salsviken ut på Salsholmen	2012	2014	3	Förvaltningen
	Ny kortare stigslinga dras in till och förbi bronsåldersrösen på åsryggen norr om Näskebodarna	2009	2009	2	Förvaltningen
	Ny stig bör anläggas upp mot Slåttdalen för norrifrån kommande besökare och då passera de mäktiga bronsåldersrösen nr 44:1-4. Stigen bör även passera ytterligare två lämningar cirka 100 m söderut (nr 45:1-2) och via ny bro över Slåttdalsbäcken ansluta till befintlig led mot Slåttdalen	2012	2014	3	Förvaltningen/Projekt
	Ny stig dras från planerad, ny västlig entré på Nylandsrutens västslutning och ned mot Långtjärnshällorna	2008	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Stigslinga dras upp till utsiktsplats på Nylandsrutens sydöstra kant	2008	2009	2	Förvaltningen/ Projekt
	Stigen utmed kusten anpassas successivt till att möjliggöra cykling/ledande av cykel (se vidare under rubriken Cykling i avsnitt B3.8 Övriga friluftaktiviteter)	2008	2014	3	Förvaltningen/ Projekt
	Befintlig stig från Gammobodarna österut kompletteras med broförbindelse ut till den inre Tärnättholmen. Befintlig stig över Tärnättholmen märks upp och röjs fram till den yttre Tärnättholmen	2008	2012	2	Förvaltningen/Projekt
	Stigen från Stor-Hornvattnet fram till i höjd med Långtjärnshällorna avvecklas liksom stigen från Långtjärn till stugan vid Lill-Ruten	2010	2011	3	Förvaltningen
Fäbodstigar					
	Kontroll av framkomlighet. Röjning vid behov.	Årligen		2	Förvaltningen
Utsiktsplatser					
	Framtagning av enkla bänkar samt platsinformation i form av kartor över omgivande landskap	2010	2012	1	Förvaltningen/Projekt
	lordningställande av utsiktsplatser på Slåttdalsberget, både norr och söder om Slåttdalsskrevan, (besöksplatser i världsarvet)	2009	2012	2	Förvaltningen/Projekt
	lordningställande av utsiktsplatser på Långtjärnshällorna (besöksplats i världsarvet, se även avsnitt Rastplatser, nedan)	2009	2009	1	Förvaltningen/Projekt

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	lordningställande av utsiktsplatser vid Nylandsrutens sydöstra kant	2008	2009	2	Förvaltningen/Projekt
	lordningställande av enklare utsikts- och viloplats med bara sittbänk:				
	vid bronsåldersrösen utmed stigen norrifrån mot Tärnättvattnen	2010	2012	2	Förvaltningen
	utmed kuststigen cirka 100 meter norr om Skravelbäcken	2011	2012	2	Förvaltningen
	vid bronsåldersrösen på åsrygg norr om Näskebodarna	2010	2010	2	Förvaltningen
	vid bronsåldersrösen utmed ny stig norrifrån mot Slåttaldalen	2012	2014	3	Förvaltningen
	vid hållmarkerna på Salsholmens sydöstra spets	2012	2014	3	Förvaltningen
	Rastplatser				
	Rastplatser med vindskydd, eldstad, ved, dass, bänkar och skyltställ med information iordningställs vid:				
	sydvästra delen av slingan runt kalotten på Långtjärnshällorna	2009	2010	1	Förvaltningen/Projekt
	komplettering av befintlig rastplats vid Kälavikens inre, norra del	2010	2011	2	Förvaltningen/Projekt
	stigen mellan Skrattabbortjärn och Slåttaldalen, strax norr om Långråtjärnen	2012	2014	3	Förvaltningen/Projekt
B3.4	Stugplatser				
	Tärnättholmen vid Tärnättsundet – anläggning av ny stugplats med två stugor (6 bäddar/stuga)	2008	2014	2	Projekt/Förvaltningen
	Skrattabbortjärn – befintlig stuga kompletteras med en stuga (6 bäddar)	2011	2013	3	Projekt
	Tärnättvattnen – befintlig stuga kompletteras med en mindre stuga (4 bäddar)	2012	2014	3	Projekt
	Näskebodarna – en ny stuga (6 bäddar) anläggs strax söder om vallen	2009	2011	2	Projekt
	Avveckling av befintliga övermattningsstugor på vallen vid Näskebodarna	2011	2013	3	Förvaltningen
	Ny raststuga alternativt vindskydd uppförs på den yttre Tärnättholmen	2011	2012	3	Förvaltningen
	Rivning och borttransport av Lillrutenstugan	2011	2014	3	Förvaltningen
B3.5	Tältning och tältplatser				
	Anordnande av tältplatser vid:				
	Kälaviken	2008	2009	2	Förvaltningen
	Salsvikens utlopp	2010	2011	2	Förvaltningen

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	Kälavikens norra strand	2010	2011	3	Förvaltningen
B3.8	Övriga friluftaktiviteter				
	Eldning				
	Framskaffande av ved till besökare till anvisade eldstäder	Årligen		1	Förvaltningen
	Dokumentation av ved för förbrukning per plats/stuga	Årligen		1	Förvaltningen
	Cykling				
	Nya broar (130 cm) anläggs över:				
	Salsviksbäcken	2010	2010	2	Förvaltningen
	Skravelbäcken	2011	2012	2	Projekt/Förvaltningen
	Krypenbäcken	2011	2011	3	Förvaltningen
	Bäck cirka 600 m S Näskebodarna	2010	2011	3	Förvaltningen
	Slättdalsbäcken/Långråbäcken	2010	2011	2	Förvaltningen
	Breddning och kompletterande spångning av Kuststigen mellan Kälaviken och Entré Nord	2010	2014	3	Förvaltningen
B3.10	Turism och annan organiserad verksamhet				
	Möjlighet för lokala turistentreprenörer att boka övernattningsstuga	2010	2010	1	Förvaltningen
B3.11	Marknadsföring, information och skyltning				
	Ansökan om medlemskap i den europeiska samarbetsorganisationen EUROPARC	2009	2009	1	Förvaltningen
	Framtagning av profilprogram för nationalparken	2010	2012	2	Förvaltningen/Projekt
	Framtagning av skylt- och informationsplan för nationalparken	2010	2012	1	Förvaltningen
	Framtagning av nationalparksskylt för uppsättning vid entrén till naturum	2011	2011	2	Förvaltningen
	Framtagning av ny nationalparksbroschyr och karta	2009	2009	1	Förvaltningen/Naturum Höga Kusten
	Revidering och komplettering av webb-information	2009	2009	2	Förvaltningen/Naturum Höga Kusten
	Utökad exponering av Skuleskogens nationalpark vid naturum Höga Kusten	2009	2009	1	Naturum Höga Kusten/Förvaltningen
	Framtagande av souvenirer, t-shirts, tygmärken, litteratur etc.	2008	2011	1	Förvaltningen
	Framtagande av vykort	2010	2011	2	Förvaltningen

NATURVÅRDSVERKET
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Avsnitt	Åtgärd	Påbörjas senast	Färdigt senast	Prio	Ansvarig
	Trycksaker				
	En inventering och revidering av förekommande broschyrer och kartor bör genomföras. Resultatet bör ge vägledning inför beslut om framtagning av nya trycksaker	2010	2011	2	Förvaltningen/naturum Höga Kusten
	Nyproducerade trycksaker skall även tas fram i lämpligt format för att läggas ut för nedladdning från Internet	kontinuerligt		1	Förvaltningen
	Framtagning av underlag till en högkvalitativ presentbok om nationalparken	2009	2010	2	Projekt
	Platsspecifika informationsskyltar				
	Framtagning av en enhetlig och smakfull men diskret modell för platsspecifik information till olika målpunkter, fornlämningar och geologiska fenomen i parken. Den textade delen av informationen bör förutom på svenska även finnas på engelska samt tyska	2010	2012	2	Förvaltningen/Projekt
	Informationsskylt vid entréer, stugplatser och vindskydd				
	Framtagning av ny informationsskylt i A0/A1-format	2009	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Skyltning av tillfartsvägar				
	Beställning hos Vägverket av vägvisningsskyltning från E4	2009	2009	1	Förvaltningen/Projekt
	Framtagande av kompletterande vägs skyltning utmed det enskilda vägnätet	2008	2010	2	Förvaltningen/Projekt
B4.2	Fastighetsförvaltning				
	Upprättande av femårsplan för byggnads- och anläggningsunderhåll	2011	2012	3	Förvaltningen
B5.2	Övrig uppföljning				
	Framtagande av uppföljningsprogram för naturtyper och ett urval arter	2011	2013	1	Förvaltningen
	Framtagning av uppföljningsprogram för besökare	2010	2012	1	Förvaltningen

B7 Finansiering

De i skötselplanen föreslagna och i åtgärdsplanen sammanfattade åtgärderna föreslås finansieras via ett eller flera projekt. Medel till detta/dessa projekt kommer att sökas från Naturvårdsverket samt andra tillämpliga regionala eller europeiska finansieringskällor.

B8 Litteratur- och referensförteckning

För en komplett bibliografi över Skuleskogen hänvisas till Naturvårdsverkets rapport nr 4280, Dokumentation av de svenska nationalparkerna. Del I. Bibliografi

Artdatabanken 2005: Rödlistade arter i Sverige 2005. SLU. Uppsala

Bader, P., Jansson, S. och Jonsson, B. G. 1995: Wood-inhabiting fungi and substratum decline in selectively logged boreal spruce forest. Biological Conservation 72:355-362

Baudou, E. 1977: Den förhistoriska fångstkulturen i Västernorrland. I: Badou, E, Selinge, K-G. Västernorrlands förhistoria, s 11-152. Härnösand

Esseen, P-A. och Ericsson, L. 1982: Granskogar med långskägglav i Sverige. SNV Rapport 1513. Solna

*Esseen, P-A. 1985: Populationsförändringar hos urskogslaven *Usnea longissima*. Rapport över 1984 års fältarbete. Kopia av rapport förvarad i Naturvårdsverkets riksregister*

Kardell, L. och Andersson, B. 1977: Skuleskogen – varför då? Skogshögskolan, Avdelningen för landskapsvård. Rapporter och uppsatser 1977:9. Stockholm

Linder, P., Elfving, B. och Zackrisson, O. 1997: Stand structure and successional trends in virgin boreal forest reserves in Sweden. Forest Ecology and Management 98:17-33

Länsstyrelsen 2005: Översiktlig kustinventering 2002-2004. Kultur-naturavdelningen. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Publikation 2005:3. Härnösand

Mascher, J. W. 1990: Ångermanlands flora. Lund

Sveriges Nationalatlas 1995: Klimat, sjöar och vattendrag. SMHI

Naturvårdsverket 2005: Vegetationskarta och vegetationsbeskrivning över Skuleskogens nationalpark

Nordiska ministerrådet 1984: Naturgeografisk regionindelning av Norden. Oslo

Olsson, Eskil 1911: Berättelse öfver arkeologiska undersökningar i Ångermanland. Rapport 1911. Kungliga Vitterhets Historie- och Antikvitets Akademien. Uppsala

Raä 2004:1: Bjästamon – ett kustbundet boplatskomplex från slutet av neolitikum. Avd f arkeologiska undersökningar, UV Mitt, dokumentation av fältarbetsfasen

Raä 2004:2: Kornsjövägen – boplatslämning med hus från yngre stenålder i Västernorrlands kustland. Avd f arkeologiska undersökningar, UV Mitt och Angaria AB

SGU 2005: Geoturistkartan K2. Skuleberget och Skuleskogen. Sveriges Geologiska Undersökning 2005. Uppsala

Sjörs, H. 1948: Myrvegetationen i Bergslagen. Acta Phytogeographica Suecica 21. Uppsala

Skogsdata 1993: Institutionen för skogstaxering, Sveriges Lantbruksuniversitet, Umeå

SLU 1995: Skoglig taxering av Skuleskogens nationalpark. Institutionen för skoglig vegetationsekologi, Sveriges Lantbruksuniversitet. Manuskript. Umeå.

Svenskt ortnamnslexikon 2003: Wahlberg, Mats (red.). Institutet för språk och folkminnen. Uppsala

Westerdahl, C. 1989: Kulturhistoria kring Skuleskogen och Nätra fjällskog. Örnsköldsviks Museums småskriftsserie nr 23. Örnsköldsvik

Bilaga 1. Föreskrifter (NFS 2009:4)

Naturvårdsverkets författningssamling

ISSN 1403-8234

Naturvårdsverkets föreskrifter för Skuleskogens nationalpark;

NFS 2009:4

Utkom från trycket
den 14 augusti 2009

beslutade den 25 juni 2009.

Med stöd av 4 § första stycket nationalparksförordningen (1987:938) och efter samråd med Länsstyrelsen i Västernorrlands län föreskriver Naturvårdsverket följande

A) Inskränkningar i rätten att använda mark och vatten inom nationalparken

Inom nationalparken är det förbjudet att

- 1 § bedriva täktverksamhet eller anordna upplag
- 2 § dika, dämna, muddra, schakta, utfylla, tippa, spränga eller på annat sätt skada mark eller block
- 3 § dra fram ledning i mark, vatten eller luft
- 4 § anlägga väg
- 5 § uppföra byggnad, mast eller annan anläggning
- 6 § förändra befintlig byggnad utan länsstyrelsens tillstånd
- 7 § avverka eller utföra annan skogsvårdande åtgärd
- 8 § använda bekämpningsmedel eller tillföra växtnäringsämnen
- 9 § kalka mark eller vatten
- 10 § bedriva militär övningsverksamhet
- 11 § jaga
- 12 § fiska eller upplåta fiskerätt i sjöar, tjärnar och vattendrag
- 13 § inplantera djur- eller växtarter

B) Om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt inom nationalparken

Inom nationalparken är det förbjudet att

- 1 § under tiden 1 maj–30 september göra upp eld annat än på särskilt anvisade platser och med medförd eller tillhandahållen ved.

- NFS 2009:4**
- 2 § under tiden 1 maj–30 september tälta annat än på särskilt anvisade platser och maximalt tre nätter på samma plats. Tältning fler än tre nätter på samma plats kräver tillstånd av länsstyrelsen
 - 3 § framföra motordrivna fordon. Snöskoter får dock framföras på havsisen inom nationalparken för passage av det aktuella kustavsnittet samt fram till fiskeplats på havsisen
 - 4 § framföra vattenskoter
 - 5 § förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
 - 6 § fiska i sjöar, tjärnar och vattendrag
 - 7 § klättra i boträd, samla insekter eller på annat sätt medvetet störa eller skada djurlivet.
 - 8 § landa med luftfarkost
 - 9 § medföra ej kopplad hund
 - 10 § rida utan tillstånd av länsstyrelsen
 - 11 § cykla med undantag av kuststigen mellan Entré Syd och Entré Nord
 - 12 § gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar
 - 13 § fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar
 - 14 § utan länsstyrelsens tillstånd genomföra vetenskapliga undersökningar, tävlingar, lägerverksamhet och andra större eller återkommande organiserade arrangemang

C) Generella undantag

Utan hinder av ovanstående inskränkningar enligt A) och B) är det tillåtet att

personal inom nationalparksförvaltningen använder motordrivna fordon samt utför åtgärder enligt fastställd skötselplan

Ikraftträdande

Dessa föreskrifter träder i kraft två veckor efter den dag, då de enligt uppgift på dem utkom från trycket.

Dessa föreskrifter ersätter tidigare kungörelse (SNFS 1984:6), som upphävs den dag då de nya föreskrifterna träder i kraft.

Från och med den 1 september 2009 gäller dessa föreskrifter även för de områden som då kommer att ingå i Skuleskogens nationalpark.

NATURVÅRDSVERKET

MARIA ÅGREN

Gisela Norberg
(Enheten för Friluftsliv och skötsel)

Bilaga 2. Naturvårdsverkets beslut

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

1 (2)

VERKS PROTOKOLL
2009-06-25 Nr V 115-09

Föreskrifter och skötselplan för Skuleskogens nationalpark

Bakgrund

Skuleskogens nationalpark bildades 1984. En utvidgning av nationalparken ingår som ett förslag i den nationalparksplan som remissbehandlats under 2007 och slutligt redovisades i oktober 2008.

Naturvårdsverket hemställde den 26 juni 2008 hos regeringen att Skuleskogens nationalpark skulle utvidgas med tre markområden i och intill nationalparken om totalt dryga 200 ha. Regeringen föreslog i proposition 2008/09:98 att riksdagen medger detta, vilket skedde den 19 mars 2009. Regeringen har därefter beslutat om en ändring i nationalparksförordningen den 17 juni 2009.

I samband med arbetet med utvidgningen har föreskriftema setts över och reviderats samt en ny skötselplan tagits fram. Hela förslaget om utvidgningen, nya föreskrifter och ny skötselplan remitterades av Naturvårdsverket i april 2008 till bland annat Länsstyrelsen i Västernorrland, Ömsköldsviks kommun, Kramfors kommun, Vägverket, Fiskeriverket, Lantmäterimyndigheten, Skogsstyrelsen och Sjöfartsverket. Samtliga remissinstanser tillstyrkte eller hade ingen synpunkt på förslaget.

1 § Naturvårdsverket beslutar att fastställa bifogade föreskrifter för Skuleskogens nationalpark med stöd av 4§ nationalparksförordningen (1987:938).

2 § Naturvårdsverket beslutar att fastställa bifogad skötselplan för Skuleskogens nationalpark (NV dnr 311-3530-07 Nf) med stöd av 4§ 1 st. nationalparksförordningen (1987:938).

3 § Naturvårdsverket upphäver tidigare skötselplan i och med detta beslut.

Beslutande: Maria Ågren, generaldirektör
Föredragande: Gisela Norberg, handläggare, Nf

Deltagare i den slutliga handläggningen: Anna Helena Lindahl, tf direktör
Bo Lundin, enhetschef, Anna von Sydow, enhetschef

Vid protokollet

Gisela Norberg

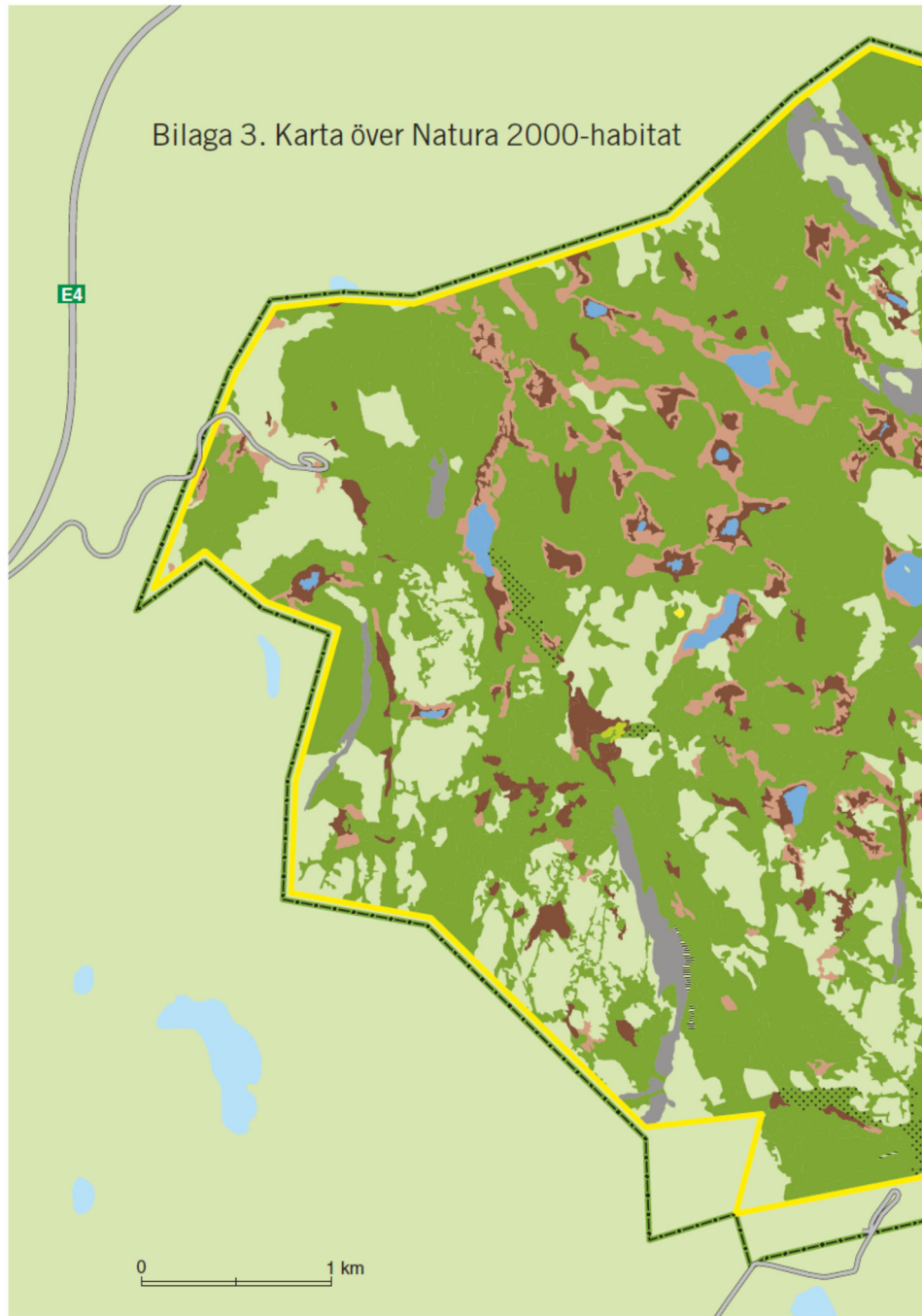
Justeras

Maria Ågren

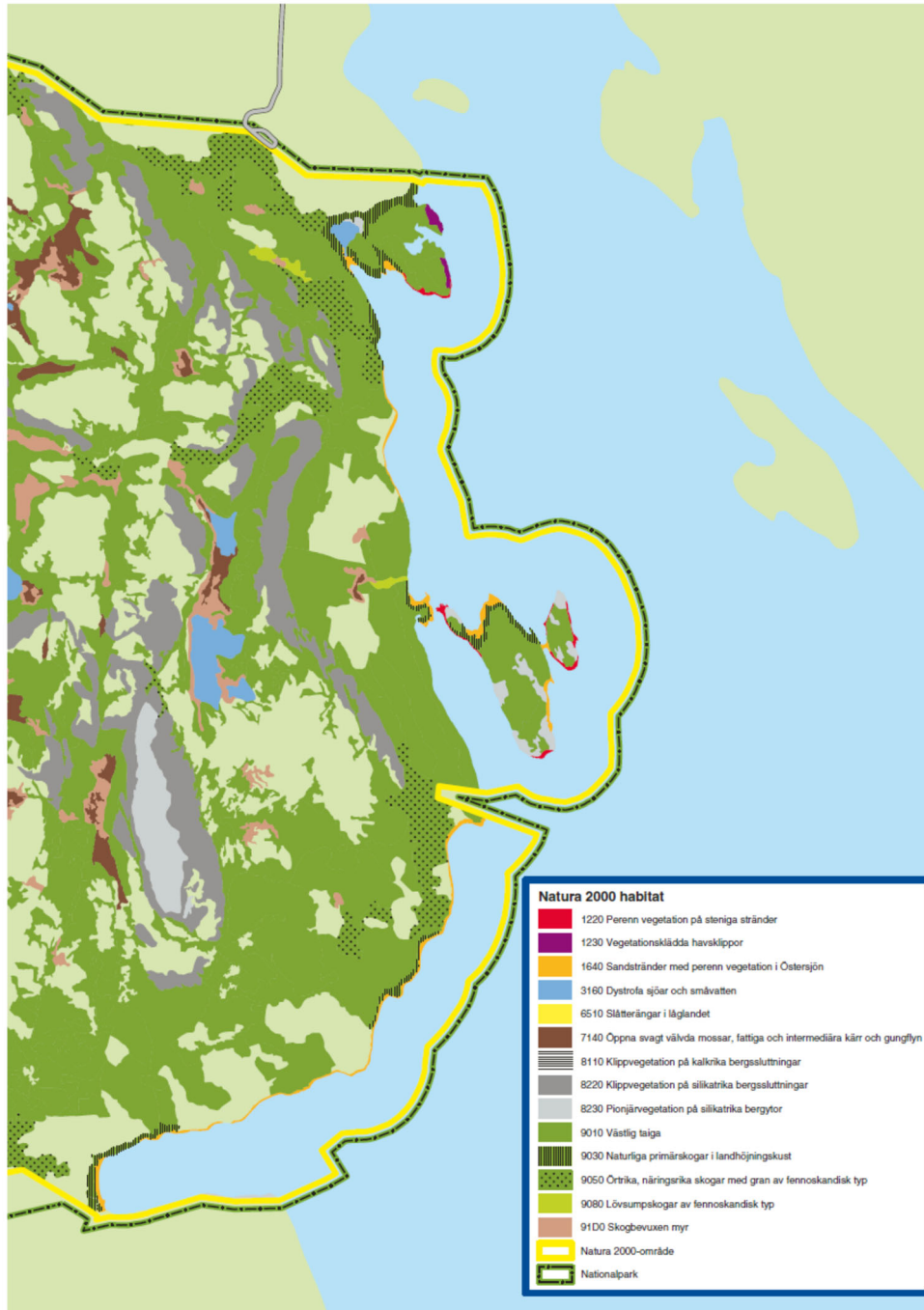
Bilagor:

Föreskrifter för Skuleskogens nationalpark
Skötselplan för Skuleskogens nationalpark

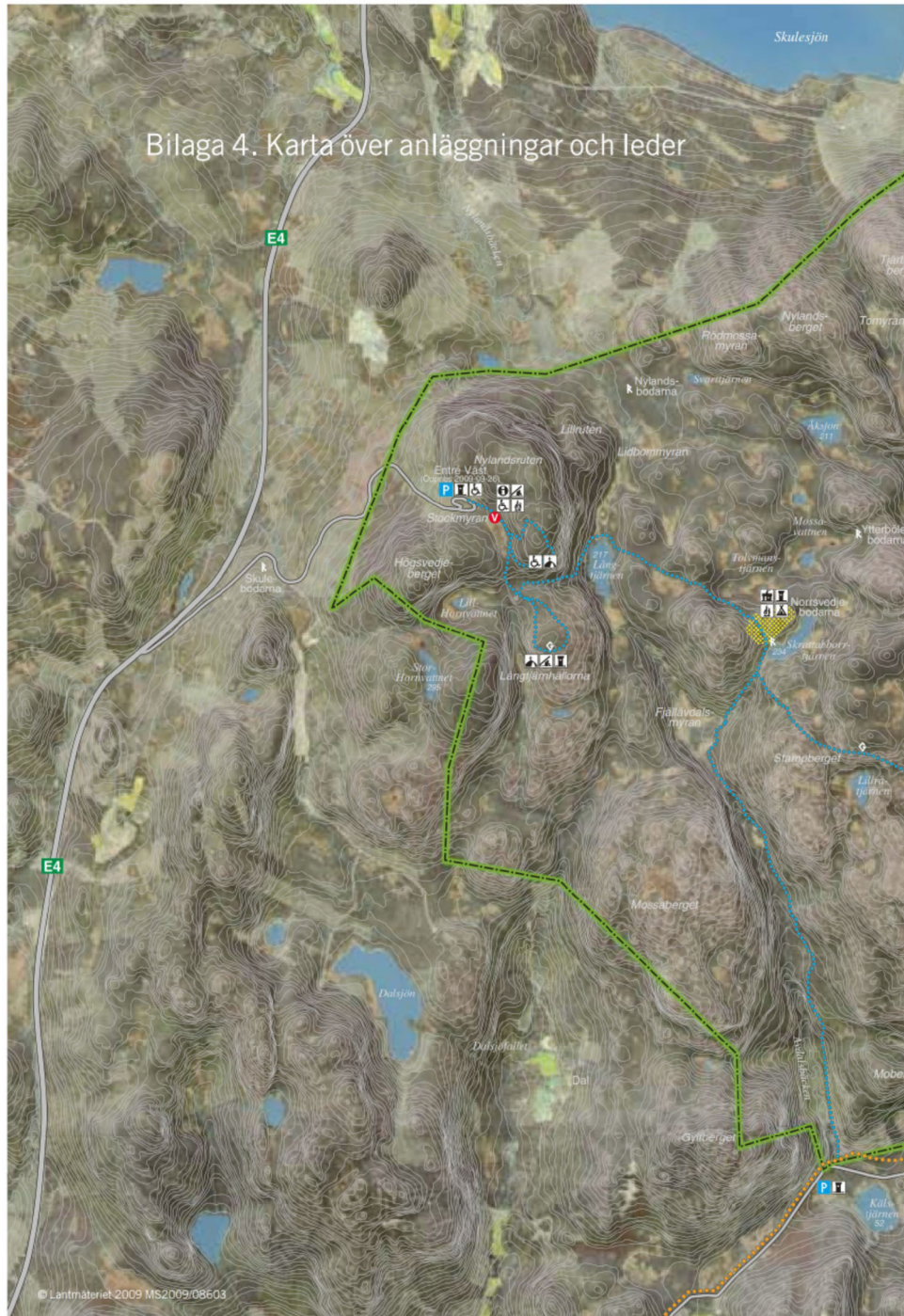
Bilaga 3. Karta över Natura 2000-habitat

© Lantmäteriet 2009 MS2009/08603

Bilaga 4. Karta över anläggningar och leder

Bilaga 5. Förteckning över samtliga fornlämningar (utdrag ur fornminnesregistret)

Två långrösen i nära anslutning till Entré Nord

Objekt Örnsköldsvik Nätra 154 – Långröse 23x6 m NV-SÖ intill 1 m högt. Stenar 0,2-0,4 m. 4 gropar i röset 1-1,5 m diam och 0,5 djupa. En grop i SÖ delen 2,5x1,5 m och 0,6 m djup.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 48 – Långröse 20x6 m N-S och 1 m högt. Stenar 0,2-0,4 m. I röset är en längsgående grop utmed hela dess längd, 2-3 m bred och 0,3-1 m djup. I gropens N del är lämningar efter stenkista 1,7x0,6-0,7 m (N-S) och 0,3 m djup. 4 m Ö om rösets mitt är en ansamling av sten.

Två rösen utmed stigen mot Tärnättvattnen

Objekt Örnsköldsvik Nätra 55:1 – Röse 10 m i diam och intill 1 m högt. Stenar 0,2-0,5 m, i mitten en grop 3,5x2 m och intill 0,6 m djup. NÖ-NNÖ om mitten är röset omplockat.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 55:2 – Röse 5 m i diam och 0,3 m högt. Beläget ca 10 m SSÖ om 55:1. Delvis utraserat i i NÖ delen. I centrala delen finns en stenhäll 0,6x0,3 m och 0,1 m tjock. Röset är något omplockat.

Ensam röse på krönet av en brant cirka 80 meter från stigen och cirka 350 meter N Gammbodarna

Objekt Örnsköldsvik Nätra 51:1 – Röse 5 m i diam och 0,6 m högt. Stenar 0,2-0,4 m, i mitten en grop 1 m i diam och 0,7 m djup i vilken 2 st stenhällar delvis är synliga, 0,4-0,7 m stora. I rösets V del finns en stenhäll 0,6 m x 0,6 m. Sannolikt rest av stenkista.

Stensättning och tre rösen på åsrygg norr om Näskebodarna

Objekt Örnsköldsvik Nätra 27:1 – Stensättning, 10 m i diam och 0,2-0,3 m hög. Fyllning av vanligen 0,2-0,5 m stenar.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 26:1-3-1) Röse 15 m diam och intill 2 m högt. Stenarna är vanligen 0,3-0,4 m stor. I mitten en oregelbunden grop, 6x4-5 m stor (Ö-V) och intill 1,5 m djup. Antydning till kallmurad kant, delvis synlig i NV delen. I SÖ kanten är en närmast halvcirkelformad mur, kallmurad i flera varv av 0,2-0,4 m stenar och intill 1,5 m hög, omgärdande en inre yta 1,5x1,2 m (NÖ-SV) öppen åt SV. Utkastat material i NÖ. (jaktskåra?)

Fem m NNV om nr 1 är 2) Långröse, 18x5 m (NNV-SÖ) och 1 m hög. Stenarna vanligen 0,2-0,4 m. I mitten en grop 1,6 m i diam och 0,7 m djup. Ställvis synliga flata hällar på röset 0,4 m och 0,1 m tjocka. Utkastad sten i NÖ.

50 m NNV om nr 2 är 3) Röse, något oklar begränsning, 7-8 m i diam och 0,8 m hög. Stenarna är vanligen 0,3-0,4 m. SV om mitten är en grop, rektangulär, 3,5x1,5 m (NÖ-SV) och 0,5 djup.

Gravfält på Kojtoberget sydväst om Näskebodarna

Objekt Örnsköldsvik Nätra 29 – Gravfält 170x50-90 m (NNÖ-SSV) bestående av 10 fornlämningar av åtta runda och två rektangulära rösen. De runda rösen är 7-15 m i diam och 0,7-2 m höga. Stenarna är vanligen 0,2-0,5 m stora. Två rösen har antydning till brätte, 3 m breda och 0,6 m höga av vanligen lagda stenar 0,1-0,2 m stora. Ett röse har ställvis bevarad kallmurad kant, 0,5 m hög i tre skift av 0,3-0,6 m stora stenar. De rektangulära rösen belägna i södra delen av gravfältet är 18x7 m och 23x7 m NÖ-SV och 0,9-1,2 m höga av vanligen 0,1-0,4 m stora stenar. Båda har gropar och det större en stenkista i VSV delen. Stenkistan är 3 m lång, 0,6-0,7 m bred (NÖ-SV) samt 0,5 m hög. På kistans långsida är troligen fyra stenar 0,4-0,7 m långa, 0,5 m höga och 0,1-0,2 m tjocka. Delvis synliga gavelhällar 0,5x0,3 m stora. Några större hällar synliga kring gropen varav den större är 1,4 m lång, 1 m bred (NNV-SSÖ) och 0,1 m tjock, belägen tvärs över gropen. Alla rösen har en eller fler gropar i mitten. Fem är närmast ovala, 2-8x1,5-6 m stora. Två är närmast rektangulära, 2-4x0,6-4 m stora. En är närmast oregelbunden, 5x4 m stor. Några rösen härdelvis synliga stenkistor i ett röse två. Dessa är vanligen 2,3-2,5 m långa, 0,5-0,6 m breda och 0,5-0,7 m djupa. Några är skadade.

I anslutning till gravfältet (cirka 100 meter åt nordost) ligger ett ensamt röse.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 28:1 – Röse 7 m i diam och intill 1 m högt. Stenarna vanligen 0,2-0,4 m stora. Kring två större block delvis synliga och 2 st och 0,6 m höga.

Fem rösen på 40 m nivån cirka 400-500 m söder om gravfältet

Objekt Örnsköldsvik Nätra 162:1-4 - 1) Röse 10 m i diam och intill 1,2 m högt. Vanligen av stenar 0,2-0,4 m stora. I mitten en grop 2 m i diam och 0,8 m djup. 0,5 m(?).

NV om nr 1 är 2) Röse 5 m i diam och intill 0,4 m högt. Stenarna är vanligen 0,2-0,3 m stora. I mitten är en grop, närmast kvadratisk 2,5x2,5 m stor och intill 0,6 m djup.

37 m N om nr 1 och intill bäck är 3) Röse 8 m i diam och 1 m högt. Stenarna vanligen 0,3-0,4 m stora. I mitten en grop med något oregelbunden form 3,5x1-2,5 m stor (NV-SÖ) och intill 0,8 m djup.

18 m NNÖ om nr 3 är 4) Röse 13 m i diam och intill 1,5 m högt. Stenarna vanligen 0,3-0,4 m stora. I röset är tre stycken gropar, 1-2 m i diam och 0,4-0,7 m djupa. Omplockat i ytan. Cirka 5 m ONO om nr 4 är en förhöjning bestående av jord.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 30:1-Röse 7 m i diam och 0,9 m högt. Stenarna är vanligen 0,2-0,4 m stora. I mitten är en grop, 1,5 m i diam och 0,6 m djup.

Ensam, mindre röse

Objekt Örnsköldsvik Nätra 31:1-Röse 4,5 m i diam och 1 m högt. Stenarna är vanligen 0,2-0,4 m stora. Kallmurad kant intill 0,7 m hög i fyra skift, ställvis synlig, av främst flata stenar, vanligen 0,2-0,4 m stora. Några större block, 0,5-0,6 m stora. I mitten är en grop närmast rektangulär, 3x2 m stor (N-S) och 0,6-1 m djup. Utkastat material kring kanten, särskilt i NÖ samt V delen.

Fyra rösen på 40 m nivån cirka 1400 meter ONO om Kälaviken

Objekt Örnsköldsvik Nätra 44:1-4-1) Långröse, 10x4 m stort (NNÖ-SSV) och 0,6 m högt. Vanligen av stenar 0,2-0,4 m stora. I röset är 4 st gropar, 1-1,5 m i diam och 0,4-0,7 m djupa. I de två mittersta groparna är delvis synlig stenkista vars inre mått är 2,6x0,6 m stor (NNÖ-SSV) och 0,4 m djup. Över kistan ligger det 3 stycken delvis synliga täckhällar, samt finns ytterligare en vilken troligtvis flyttats. Dessa är 0,6-0,8 m långa, 0,3-0,4 m breda och 0,15 m tjocka.

0,5 m SV om nr 1 är nr 2) Röse, 17 m i diam och intill 2 m högt. Vanligen av stenar, 0,2-0,5 m stora. Antydning till brätte i SV 0,3 m högt och 2 m brett. I mitten är en grop, 4 m i diam och 1,5 m djup. I gropen är 2 st hällar, 0,7x0,6 m stora och 0,15 m tjocka, vilka troligen utgjort del av stenkista.

7 m S om nr 2 är nr 3) Röse, 12 m i diam och 1,5 m högt. Vanligen av stenar 0,2-0,5 m stora. I mitten är en grop, närmast oval 6x5 m stor (NNÖ-SSV) och 1,3 m djup.

7 m VNV om nr 3 är 4) Röse, närmast ovalt 7x4,5 m stort (NNÖ-SSV) och 0,5 m högt. Vanligen av stenar 0,2-0,4 m stora. I mitten stenar. Röset är kraftigt omplockat. Ö och VNV om mitten är vardera en kistliknande grop, varav den Ö är 2,5x0,8 m stor och 0,3 m djup samt den i VNV 2,4x0,9 m stor (NÖ-SV) och 0,3 m djup. I rösets S del är ett utplockat parti 2,5x2 m stort (Ö-V) och 0,2-0,4 m djupt.

Ett röse och en stensättning på hälla cirka 1250 meter ONO Kälaviken

Objekt Örnsköldsvik Nätra 45:1 – Stensättning, rund (!) 8-10 m i diam och 0,3-1 m hög. Fyllning av 0,2-0,3 m stora stenar. Mittröse ursprungligen troligen 3,5 m i diam, nu delvis bevarat i V delen, 2x2 m stort och intill 0,6 m högt, vanligen av stenar, 0,4-0,5 m stora. Runt mittröset är en planbrätteliknande del, 1,5-3 m bred med kallmurad kant i flera varv 0,3-0,7 m hög, vanligen av stenar 0,3-0,5 m stora. Röste är något omplockat i centrala delen samt delvis utrasat i S.

Objekt Örnsköldsvik Nätra 45:2 – Röse, närmast ovalt 6x4 m stort (NÖ-SV) och intill 0,6 m högt. Vanligen av 0,2-0,4 m stora stenar. Antydning till mittgrop 1,2 m i diam och 0,3 m djup. Utrasat kring kanten.

Gamm bodarna

- Objekt Örnsköldsvik Nätra 158:1 – Fäbodvall 150x110 m. På vällen finns nio husgrunder, 5 spisrösen och ett flertal gropar. Husgrunderna är 5-8x4-7 m och vanligen 0,2-0,3 m höga. Två husgrunder är nedgrävda i slänt och intill 0,9 m djupa med kallmurade spisrösen i ena gaveln. Några husgrunder har långsgående mittgropar 4-5x1 m. Den längst i norr belägna husgrunden har

markant vall kring kanten samt ett förhöjt 1x1 m stort och 0,3 m högt mittparti och ett flertal meterstora gropar kring kante. Spisrösen är närmast kvadratiska, 2-3,5 m och intill 0,7 m höga. Sekundärt övertorvade med delvis synlig kallmurning av 0,3-0,8 m stenar. Groparna är vanligen 1-2 m i diameter och 0,4-0,5 m djupa. Fäbodvallen är bevuxen med i huvudsak gran- och lövskog. Kommentar: Inga 1700-tals belägg har konstaterats vid genomgång av äldre kartor.

Näskebodarna

- Objekt Örnsköldsvik Nätra 159:1 – Fäbodvall 200x80-100 m stor, bestående av 11 fornlämningar. På vallen är sex befintliga byggnader, tre husgrunder samt två spisrösen. De befintliga byggnaderna har ursprungligen utgjort fyra kokhus vilka nu är om och tillbyggda samt 2 fähus, varav det ena i NÖ är i fallfärdigt skick. Två grunder, sannolikt efter förrådsbodar är belägna i vallens SV del intill en bäck NÖ-SV vilka varit nergrävda i marken. De är nu närmast runda, 7-10 m i diam och 0,7-1,5 m djupa. Båda har öppning, 1 m bred i Ö delen.

Ytterbölesbodarna

- Objekt Örnsköldsvik Nätra 189 – fäbodvall, nu cirka 70 x 60 m stor. Direkt intill och Ö om stig är två husgrunder med spisrösen. Ställvis inom området är synliga gropar cirka 1,5 m i diameter och 0,5 m djupa. Kommentar: På en karta från 1771 (akt 52, Nätra s:n) finns en fäbod markerad i området benämnd "Svedje fäbod". Kartan är dock så schematisk att det ej med säkerhet går att avgöra om det är denna fäbod som avses.

Norrsvedjebodarna

- Objekt Örnsköldsvik Nätra 188 – fäbodvall, nu cirka 80x70 m stor. I vallens norra del är två stycken spisrösen samt två husgrunder varav den ena, något Ö om möjligen är grund efter förrådsbod. Husgrunden i N har bevarad stentrapp i S långsidan. En del av stenarna är utrivna och har använts till eldstäder. Ställvis på vallen är stenar som troligen härrör från grunder. Området begränsas i NÖ av bergig moränmark. Kommentar: Inga 1700-tals belägg har konstaterats vid genomgång av äldre kartmaterial.

Nylandsbodarna

- Objekt Örnsköldsvik Nätra 187 – fäbodvall, nu cirka 90 x 50 m stor. På vallen är ett mindre hus samt tre stycken spisrösen i Ö delen. I vallens NV del är en, eventuellt två husgrunder. Vallen är bevuxen med något granskog. Kommentar: Fäboden markerad på karta från 1699 (akt 20, Nätra s:n).

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Tel: 08-698 10 00, E-post: registrator@naturvardsverket.se
Internet: www.naturvardsverket.se